

angst in de botten, dan behandelen ze de boeren wat menselijker. Daarom mogen we nu niet werkloos toekijken. We hebben al veel te veel verdragen. Misschien hebben we deze keer geluk en kunnen we de macht van de grote lui voor eens en altijd breken. Maar één ding deugt niet: de opstand heeft geen leider. De mensen zijn verbitterd door de onderdrukking, ze beginnen zo maar in 't wilde weg een oproer, ze branden, ze slaan misschien mensen dood...."

„Wat mij betreft, ik kan niet langer wachten,” kreunt diep uit de borst de neef van mijn vader, Dumitru Palica. „Mijn kinderen zijn geraamten geworden. De ziel zweeft hun al op de lippen, elk ogenblik kan ze wegfladderen. Ik heb op de kleine molen stro gemalen en van dat kaf soep gekookt.... Kijk naar mijn handen, de huid valt er in rafels af. Jullie weten wat dat betekent.... Pellagra! * Ook de handen van mijn vrouw vervellen al.... Pellagra loopt uit op krankzinnigheid, krankzinnigheid of de dood. Wat hebben wij misdaan? Ik heb net zo lang gewerkt, tot ik niet meer kan.... Mijn rug is kapot van de zweepslagen, en de rug van mijn vrouw net zo. We hebben maar één leven en één dood. Voor we zonder een kik om de hoek gaan als het stomme vee, kunnen we beter vechten voor het recht op een beter bestaan! Misschien krijgen onze kinderen het dan nog eens goed.”

„Neef Dumitru,” zegt Pitsica, „ik sta alleen op de wereld. Ik heb geen mens, die om mij zal rouwen. Ik kots van dit leven. Het is te beroerd voor een hond, laat staan voor een mens. Ik zeg: laten

* Een boosaardige kwaal, die vooral vroeger in Zuid Europa en Amerika voorkwam, speciaal, waar haast uitsluitend maïskost gegeten wordt, waaraan de vitamine B ontbreekt. De ziekte openbaart zich eerst in huidjeuk, vervelling, gepaard aan vermoeienis, psychische inzinking en melancholie. Het centrale zenuwstelsel wordt aangetast. De jeuk kan zo erg worden, dat de patiënten in wanhoop zelfmoord plegen. (Vert.)

we morgenochtend in de vroege bijtijds bij elkaar komen en de opstand beginnen!"

"Best, laten we bijeen komen," oppert oom Voicu, de man van mijn tante Bazârca. „Als de mensen tenminste al niet uit eigen beweging te hoop lopen. De opstand moet meteen beginnen. Ik hoorde ook iets van studenten. Komen die morgen soms hier?"

"Studenten of geen studenten, dat is misschien alleen maar loos gepraat. Een feit is, dat de kastelen branden. De boeren hebben er de rode haan op gezet, het hele land staat in vlammen, het land van de bojaren. Het is niet mogelijk, dat wij ons afzijdig houden; als we niet meedoen, zijn we verloren.... Wij en onze kinderen.... Ons zaad zal uitsterven...."

Dat was, wat David Floroju te zeggen had. Hij stond naast de deur en leunde op zijn knoestige stok, zijn ogen hield hij naar de grond geslagen, misschien ook wel op zijn bijgelapte sandalen, die zonder riemen, slechts met een eindje bindtouw om de voeten gewikkeld zaten. Zijn borstelige lange knevels gingen bij zijn mondhoecken over in zijn spierwitte baard. Toen schoot hem nog iets te binnen, en hij drukte dat in de volgende woorden uit:

"Ik heb zeven zoons. Ik laat ze meedoen aan de opstand. Ik zal schouder aan schouder met hen vechten. Wij zullen winnen of we zullen er in blijven."

De mannen wisselden van gedachten. De lamp smeult door. Ik zie de mensen alleen nog door een dik floers. Ik zak weg in de diepe slaap en droom van woedende mannen en brandende huizen. Ik droom, dat zelfs de bomen van ons dorp in brand vliegen. Ik kreun in de slaap. Ik kreun en rol van de ene zij op de andere:

"Wat scheelt er toch aan, Darië!"

"Ik heb verschrikkelijk gedroomd...."

Het komt dikwijls voor dat ik in de slaap lig te rollen, kreun en woorden stamel, die geen sterfeling begrijpt, net alsof ik een vreemde taal

sprak. Het komt me voor, alsof ik boven een blauw, onmetelijk watervlak zweef, dat ik nog nooit gezien heb; plotseling barst boven deze eindeloze wateren een schrikbarend stormweer los. De door het water uitgeholde boomstam, waar ik mij aan heb vastgeklampt, wordt in een draaikolk neergezogen. Ik stort mee in de diepte. Ik zweef. Om mij heen zwemmen zonderlinge vissen, zo groot als ossen, ze willen mij verslinden. Ik bijt de tanden op elkaar. Zo hard ik maar kan bijt ik de tanden op elkaar, maar de doodsangst maakt zich van mij meester. Ik geef een schreeuw.

„Darië, wat mankeert je?”

„Moeder, ik heb weer vreselijk gedroomd....”

Een andermaal zit ik boven in de top van een boom. Een warme wind wiegt mij. Ik vind het heerlijk als de boom zo wiegelt, ik vind het heerlijk als de wind zo warm waait. Beneden mij ruist een enorm bos met zijn grote, platte, getande bladeren. Mijn voeten glijden uit. Ik val. Ik geef een schreeuw, zo hard als ik kan.

„Darië wat mankeert je?”

„Moeder, ik heb weer vreselijk gedroomd....”

Eens droomde ik, dat grote, zwarte, op beren lijkende gedierten mij op de hielen zaten. Groter dan de beren, die de berenleiders laten dansen. Ik vlucht, met handen en voeten klauterend, tussen rotsblokken door, naar een hol waar een vuur met zwakke vlammetjes brandt. Ik ga met een brandend stuk hout naar de opening van de grot....

Eens op een nacht liep de trein uit de rails, rende mij na, de raderen grepen mij en maalden mij aan flarden. De stoker zocht de brokken bijeen en plakte ze weer aan elkaar. Toen heb ik in de slaap moeten lachen. Ik wist, dat ik droomde....

Dioaica heeft mij belezen, tegen de benauwde dromen. Ook Petria heeft dat gedaan. Maar het helpt niet. Mijn dromen bleven ook nadien onrustig en woest....

De lamp roet. Ons gezin is weer alleen. Vader

staat naast de bakoven en rookt zijn pijp, hij blaast de rook door de neus weg. Hij kan niet slapen.

„Ga toch naar bed en slaap.”

„Ik kan niet, vader, ik heb helemaal geen slaap meer....”

„Houd je dan koest, draai niet zo, je maakt de anderen wakker.”

„Vader, komt hier ook opstand?”

„Ja, mijn kind, die komt er.”

„Vandaag nog?”

„Misschien vandaag nog.”

De smookkleurige, geelwitte morgenschemering lekt aan het raam. De putzwengel knerst. Ik hoor het brullen van de ossen, die zo graag fris gras tussen de tanden zouden vermalen. Maar er is nog geen grassprietje uit de aarde gedrongen....

's Ochtends zwerven wij in troepjes door de kleine straten, lopen te hoop voor het gemeentehuis.

Waar heeft de notaris zich verstopt? Waar zit toch de burgemeester? Het gemeentehuis staat onbevolkt. De mensen zoeken naar de bewoners en vinden ze niet. We komen te weten, dat de commandant van de gendarmes met geladen geweer de wacht houdt bij het station. Wij hebben bij het station niets te zoeken. Laten ze daar maar zien, hoe ze door de saaie morgenuren komen.

„Wat doen wij?” vraagt Titsa Uje. „Beginnen wij niet met de opstand? De opstand is al tot Secara doorgedrongen, ze hebben het herenhuis in brand gestoken. Overal — zo hoor je — is de opstand op gang. Willen wij land hebben?”

„Ja, dat willen we!” antwoorden de mensen als uit één mond.

„Nou, dan moeten we de opstand beginnen. Alleen degene, die deel neemt aan de strijd, krijgt land....”

Gheorge Carabusj komt uit de mensentroep naar voren. Een dikke potige kerel, eigenaar van

vele stukken grond, schapen en vee. Hij woont langs de beek, in de buurt van Stanicuts. Zijn boerenspul beslaat bijna het hele stuk land, dat daar aan de beek grenst.

„Heidaar, jij boef, over wat voor opstand heb jij het? Wat denken jullie wel, dat de bojaren zullen sterven, als jullie de kastelen in brand gaan steken? Als jullie ze grijpt en doodslaat, kun je dan hun land zo maar wegnemen? Jullie treden op tegen de wet en de wet is heilig, daartegen mag niemand zich verzetten....”

„Ook jou zullen we het land uit je poten halen!” laat Zgamâie zich nu horen. „Ook jou zullen we het afnemen, jij brandkast.... Wij hebben lak aan de wet. Wij hebben die wet niet gemaakt. Degene, die de wet maakte, heeft ons niet vooraf gevraagd, of wij het er mee eens waren.”

Petre Zgamâie, de armste der armen, is nu eens varkenshoeder, dan weer past hij op het bouwland, al naar het dorp hem opdraagt. Hij leunt op zijn knoestige stok, geen mens heeft hem ooit nog zonder die stok gezien. De stok is als 't ware een deel van zijn lichaam. Als hij gaat slapen, legt hij de stok onder zijn hoofd, als was het een ceintuur vol goudstukken, die iemand hem tijdens de slaap zou kunnen ontfutselen. Wat hij aan het lijf heeft, maakt zijn enige bezit uit.... En hij bezit nog iets — een vrouw en vijf kinderen, een paar verflarde sandalen, een hemd vol verstellappen en één broek, die eerder een voddenzak genoemd mag worden.

„Ja, ja, Carabusj, jij had liever gezien, dat die mannen ginder maar geen opstand gemaakt hadden. Je bent bang, dat men jou ook je land afpikt. Tot nog toe hebben we niets tegen je in te brengen. Men zou kunnen beweren, dat je ook bij ons hoort; je draagt ook sandalen en een schapenwollen broek, net als wij. En toch hoor je niet bij ons. Wij hebben ons eigen appeltje met de bojaren te schillen en jij zult ons geen strobreed in de weg leggen, als we met hen afrekenen. Jij, noch een van je soort....”

„Hoe maak je opstand?” vraagt Nitsa Proca. „Revolutie wordt gemaakt door de lui, in wier dorp bojaren wonen. Wij hebben geen bojaren, dus kunnen we ook geen opstand maken.”

„Hebben jullie vannacht die brandjes gezien? Ja, dat hebben jullie!” zo mengt zich Marin Raru in de gesprekken. „Als ze vannacht in ons dorp geen vuur zien, zullen de mensen uit de andere dorpen hier naar toe komen en onze huizen in brand steken, voor straf, omdat wij niet hebben meegedaan. Wij boeren moeten elkaar nooit in de steek laten. Wij kunnen er niet met de armen over elkaar bij staan en toekijken, hoe anderen er op los meppen en brand stichten, alleen om later te kunnen zeggen, dat we geen schuld hebben. Zo ziet rechtvaardigheid er niet uit broeder-tjes....”

„Nou, wat doen we dus?” vraagt een vrouw. „Wat moeten we in brand steken?”

„Het huis van Carabusj! Hij heeft een groot huis met bijgebouwen! Dat vuur kan wel een week branden....”

„En waarom willen jullie nou net mijn huis in brand steken? Ben ik soms een bojaar? Steek liever de boel bij Maresj in brand....!”

Iovita Maresj is een van de dorpsherbergiers. Hij komt hier niet vandaan. Hij kwam uit de stad, nadat de broers van mijn ouders waren gestorven en opende hier een kroeg. Hij schraapte een groot vermogen bij elkaar. De mensen zijn jaloers op hem, verwensen hem en staan bij hem in het krijt.

„Dat is een goeie gedachte!”

„Maar zo hebben we het niet bedoeld. We hebben toch een heel ander plan gemaakt,” zegt Palica.

„Nee, zo hebben we het niet bedoeld,” bevestigt Pitsica. Maar hun woorden gaan verloren in het getier van de mensen. De menigte wil meteen aan de slag. Hun geduld is ten einde.

„We doen er geen goed aan, als we het zo aanpakken,” zegt Ivan Tantsu. „Eerst de bojaren!”

Eerst met de bojaren afrekenen....!"

De kroeg van Maresj ligt maar een paar passen van het gemeentehuis af. Ze staan er al om heen. De herbergier is blij, dat hij in één keer zoveel klanten krijgt, terwijl er toch nog meer kroegbazen in het dorp zijn, vlak tegenover hem is er ook eentje.

„Wat mag het zijn, mannen?"

„Hum," zegt Ghioaca, — „hum, we zijn hier niet gekomen, om een borrel te pakken. We zijn gekomen, om revolutie te maken."

„Dat doen we, jongens, waarom niet? Ik sta aan de kant van de opstandelingen, broedertjes. Naar de duivel met alle bojaren!"

„Goed en wel" — zegt Zgamâie — „maar we zijn hier gekomen, om de opstand bij jou te beginnen...."

„Hoe moet ik dat opvatten?"

„Zo, dat we hier staan, om jou een aframming toe te dienen en je stallen in de fik te zetten."

„Wat haal je nou in je hoofd? Zijn jullie niet wijs? Waarom moet ik afgerammeld worden? Waarom willen jullie mijn stallen in brand steken? Ik ben toch zeker geen bojaar, ik hoor toch bij jullie, ik heb toch ook sandalen met riemen gedragen...."

„Als je bij ons hoort, waarom slaap jij dan op een bed met matrassen en stop je je hooggeëerde ega vol met rahat....?"

„Als je bij ons hoort," schreeuwt Ilië Gâscanu tegen hem, „waarom draag je dan net zulke kleren als de notaris?"

„Als je bij ons hoort, waarom neem je dan zo'n hoge rente, als je pof?" roept de kleine vrouw Svica, in de menigte verscholen.

Maresj begrijpt, wat er aan de hand is.

„Luister naar me, ik weet wat jullie mankeert. In de grond van de zaak hebben jullie niets tegen me. Ik heb jullie nooit iets misdaan."

„Maar iets goed heb je ons ook nooit gedaan," mort de menigte.

„Ik heb jullie meer gerekend dan behoort,

maar zo gaat het in zaken. Zonder winst gaat het niet. Jullie willen met geweld iets in brand steken. We zullen samen overleggen wat. We zullen het bij nacht doen...."

„Jouw huis gaat in de fik!”

„Goed dan, goed, het mijne. Ik ben niet kwaad op jullie, maar waarom moet het nou net mijn huis zijn? Wat willen jullie eigenlijk? De andere dorpen moeten kunnen zien, dat ook hier iets brandt. Nou, kijk, daar aan het uiteinde van het erf ligt een grote stromijt. Laten we die vannacht aansteken. Jullie steekt 'em in brand, we gaan er om heen staan, ieder met een emmer water, en zorgen dat het vuur niet om zich heen kan grijpen. Is dat in orde?”

„Ja,” zegt Carabusj opgelucht.

„En ik zeg, dat dat helemaal niet deugt,” zegt Titsa Uje. „Jij moet ook iets bijdragen tot het vuurtje....”

„Wat dan?”

„Geef dat boek hier, waarin je onze schulden hebt opgetekend, dan gaat het in de vlammen.”

„Ik geef het graag, waarom zou ik niet....?”

Zgamâie is ook plooibaarder geworden.

„Wat drinken we op die overeenkomst?”

„Wat willen jullie drinken?”

„Een vaatje wijn....”

Maresj rolt het vat uit het taplokaal aan. Mijn vader, Palica, Pitsica, de oude David Floroju en zijn zeven zoons staan er bij en kijken toe, hoe de anderen zich in de luren laten leggen. Ze wachten, of de mensen hun verstand straks terug zullen krijgen. Maar ai, ze krijgen het niet terug.

Een aantal mensen verdringt zich met gulzige kelen bij het vat. Ze steken de handen uit naar de kroezen, die de kroegbaas hun aanreikt. Tussen de dorstigen en het vat dringt Svica zich, klein en lenig als een aal. Haar kleurloze ogen, die volslagen droog zijn geworden nadat ze uit en te na haar in de winter gestorven kinderen heeft beschreid, schieten vonken. Haar omslagdoek is

zwart, zwart is haar voorschoot en ook haar ceintuur is zwart. Haar gezicht is geel als saffraan. Haar lippen zijn nog geler. Het lijkt wel, of in haar nietige gedaante plotseling een geweldig vuur is opgevonkt. Het geeft haar de moed en de macht, om luid te schreeuwen. Ze slingert de armen ten hemel, ze rent voor de boeren op en neer, ze stoot ze bij het vat vandaan. Ze krijst met schelle stem, uit volle borst:

„Terug, terug, misbaksels! Laten jullie je lijmen met een flesje wijn als lokspijs, door zo'n bojarenknecht! Ja, jullie zouden man voor man tevreden zijn met één zo'n stomme kan wijn, die je door je keelgat kunt jagen. Zijn jullie nou kerels! Schaam je....! Onze kinderen zijn in de winter van honger gekrepeerd en geen mens heeft een poot uitgestoken, om jullie te helpen. En kijk me nou eens die kroegbaas, deze hond schenkt jullie een kroesje wijn, een kroes met vergif, oude verzuurde rommel.... En jullie gaan nog op die ruilhandel in ook! Kijk naar mij, dit doe ik met het drab van deze bandiet, bah! bah! bah!....”

En ze spuwt in het al opengeslagen vat, in de rossige wijn.... Twee keer spuwt ze er in. En dat was haar nog niet voldoende. Ze bukte zich, raapte een pas gevallen koeienkoek van de grond op en smeeft die in de wijn. En omdat dat haar nog niet naar de zin was, pakte ze bovendien hondendrek, doormengd met modder en smeeft die er bovenop. Daarop waste ze haar handen schoon in de wijn en droogde ze af aan haar voorschoot....

„Zo, zuip nu de wijn maar op, wie 'm lust!” Ze keerde zich naar de vrouwen, die op zij van de vertoning stonden, de handen voor de mond hielden en stomverwonderd naar haar staarden.

„Wat staan jullie daar als onnozele gekken? Kom mee, help mee die smerige wijn weg te gieten.” De vrouwen renden al, om Svica bij te springen. Ze trappen een paar keer met de voet tegen het vat, ze gooien het omver, ze schudden het leeg, ze rollen het heen en weer, tot de hoepels

barsten en het vat uiteenkraakt.... De door de lentewind uitgedroogde aarde zuigt de wijn in een ommezien op; de kille meedogenloze Noordewind giert door de takken van de acacia's en de dakspanen.

„Pestwif....,” mopperen sommigen in de troep.

De kroegbaas verdwijnt. De kroegbazin ook. Ze laten de rolluiken haastig neer en verschansen zich.

„En net op tijd!” zei Titsa Uje. „Nu behoeven we niet met de kroegbazen af te rekenen. De tijd daarvoor komt ook wel. Dit is het ogenblik, om af te rekenen met de grote heren. Wij hebben hier geen landheer, maar we werken op twee, drie landgoederen in de omtrek. We werken bij de Iamme Gherasië in Banesa; bij overste Piënaru in Secara, waar opzichter Filip Pisicu onze hemden met zijn rijzweep in flarden sloeg. Die Filip met zijn „smalle, maar diepe voren”. Sommigen van ons werken zelfs in Sajele bij de Olt. Wij moeten met vijf grote heren afrekenen. Vooruit, er op los, we vereffenen de schuld met de knuppel en met vuur....”

„'t Is juist, 't is juist wat Titsa Uje zegt,” roepen allen als uit één mond; de knuppels worden steviger omklemd, de verbittering stijgt.

„De heren drijven ons met politiemannen aan het werk....”

„Ze dwingen ons, eerst hun grond te bewerken....”

„De zaakwaarnemers slaan iedereen, om dingen van niks en nog eens niks, halfdood, alsof we gemene paardendieven waren....”

„Gogu Cristofor heeft mijn dochter op het slot laten komen en haar gebruikt....”

„Overste Piënaru liet ons pas in Maart de maïs toedelen toen ze al door de regen en de wind verpest was....”

„Hij zuigt ons uit met zijn herendiensten....”

„Hij laat ons muilkorven voorbinden bij de wijnoogst, die vetzak!”

... het bosveld was bij de verdeling van de land-
...
... vijf maal meer van ons dan hij

... hopen stropen die grote heren ons

... op de verrotte maai en hij neemt ons
... af, ..."

... het onze varkens op, ..."

... en meten ze met de

... geen mensen meer, ..."

... het!"

..."

... moeten we hen!"

... er in, ...!"

... en tak moeten ze worden uitge-

... was kome, ..."

... als we hen als een man op het lijf vallen, krij-

... er onder, ..."

... zal ons daarvoor niet doodschie-
... Dan konden ze de hele bevolking wel af-
..."

... zijn maar een handjevol grote lui, ..."

... zijn dik, ..."

... ons het merg uitzuigen, ja!"

... en woelt de menigte.

... er op los!"

Een rare stank van wijn hangt in de atmosfeer,
stank van rook en brand, ... Het gemeentehuis
naar leeg. De notaris heeft zich verstopt. Ook de
burgemeester is niet te zien. Iorgu Gâdea, de be-
latingsgaardier, die anders met een trommel van
huis tot huis gaat, is te paard gestegen en rent,
dwars door velden en sloten, de paden en we-
gen vermijdsend, in de richting van Turnu.

Ook de beambten is de schrik in de botten ge-
slagen. Nicolaë Dimozel liet zijn stijve hoed zelfs
af, voor de eerste keer zie ik hem naar het post-
station gaan met een pelsmuts op zijn hoofd. Hij
heeft die geleend van zijn broer Iancu, die men

spottend „Ureche” * noemt. Polina heeft de gordijnen voor de ramen laten zakken; ze had niet de moed, buiten te komen.

„Nicolaë, de boeren zijn in opstand geraakt, ze zullen ons doodslaan....”

„Waarom zouden ze?”

„Ik weet niet, waarom; maar ze helpen ons om zeep!”

Ze hield zich ziek, bond zich een natte doek om het hoofd. Dat alles hoorden we later van onze tante Dina, de moeder van Niculaë, die bij ons kwam, toen het donker viel....

„Komaan, er op af!.... Maar waar eerst naar toe, dat is de vraag!”

„Ik zeg, laten we bij Carligati beginnen....”

„Vooruit, vooruit, allemaal naar Carligati!”

Wie naar Carligati wil, moet twee dorpen passeren. De dorpen zien er uit, alsof ze aan elkaar vastgeknoopt zaten; met een steenworp uit een catapult kun je van het ene in het andere schieten; het is geen half uur gaans. De straatweg, die de dorpen verbindt, kronkelt geweldig. Als de mensen haast hebben, gaan ze over de heuvels, via Gorgan, ze dalen af naar het dal, gaan weer een heuvel over en zijn in Carligati....

Titsa Uje loopt voorop, naast hem gaat Palica, de anderen volgen.... het hele dorp met wat er zo bij hangt. Achter de mannen lopen de vrouws-personen.

Uje zegt tegen zijn vrouw:

„Waarom loop je achter me aan, voor de donder?” Hij wil haar naar huis terugsturen. Maar zijn vrouw knijpt haar wenkbrauwen samen:

„Ik loop achter jou aan? Ik loop niet achter jou aan, ik loop achter de revolutie aan. Ben ik soms ook niet een mens? Wij werken samen op het land. Dan moeten we ook nu naast elkaar gaan....”

„Gelijk heeft ze!” zeggen de vrouwen.

„Wij lopen in de achterhoede, maar we gaan met jullie mee. Ook wij vinden wel wat te doen

* = „Het oortje (Vert.)

in de huizen van de bojaren. We zullen jullie helpen en zorgen, dat het lukt."

Wij, de kinderen, lopen tussen de mannen in. Kijk daar eens, hoe mijn broer Ion met zijn vriendjes de korte weg dwars over de heuvels neemt; ze lopen voorop, Ion, Avendrea, Dinica en Ispas. Ik blijf met mijn troepje in hun buurt. We lopen vlug, we halen hen boven op de helling in. Voor ons ligt het dorp, waar de opstand woedt; we kijken er op neer als in de palm van onze hand. Die vuren hebben we in de afgelopen nacht vanuit ons dorp waargenomen. Er heeft alleen stro gebrand.... Wij verhaasten onze pas, wij bereikten het dorp, achter ons aan komen de mannen en vrouwen. Een chaos is het. De dorpsbewoners zijn te hoop gelopen voor het herenhuis.

Het huis is omgeven door een hoge muur, een bakstenen muur. De poort is van ijzer, van binnen gesloten met grote grendels. Aan de binnenkant staat de zaakwaarnemer met een geladen geweer. De inwoners van Carligati vloeken bij maan, sterren en heilige sacramenten.

„Hei, maak open die poort, we willen naar de bojaar!”

„De bojaar is niet hier.”

„Open die poort!”

„We doen niet open!”

„Dan rammen we de boel met een paal in!”

„Als jullie je bij de poort wagen,” horen we een zware stem uit de diepte van de binnenplaats, „dan schieten we....”

„Als je schiet en iemand van ons raakt,” brullen de mensen, „dan kelen we jullie!”

De mensen halen een lange balk uit het gemeentehuis. Ze lopen een paar pasjes achterwaarts, daarna rennen ze met alle macht tegen de poort op. De poort kraakt al in de scharnieren, maar open gaat ze toch nog niet.

„Nog eens! nog eens! nog eens!”

De poort waggelt. Er komen nog een paar mannetjes bij. Ook de vrouwen helpen. Svica, zo klein als ze is, ontbreekt daarbij niet.

„Hoepla!”

Met alle macht stoten de mannen de paal tegen de poort. De poort kraakt. De scharnieren springen los, de grendels vallen. De poort zwaait open. Drie, vier lakeien rennen weg. Een van hen heeft een jachtgeweer op zijn rug. De mannen halen hem in en slaan hem tegen de grond. Met de knoestige stokken slaan ze hem neer. Ze lopen gewoon over zijn lichaam verder. Wij rennen hen met zijn allen na, vrouwen en kinderen.

Het huis van de bojaren is wit gepleisterd. Ik ben nog nooit in deze streek geweest. De vensters zijn hoog, hoger dan die in ons schoolgebouw. Een buitentrapp leidt naar de ingang. We bestormen de treden, naar de deur toe, drukken die open, dringen binnen en smijten alles onderstboven, wat we onderweg zien.

Een aantal mensen gaan naar de stallen. Die staan vol koeien en paarden. Diep en breed zijn de stallen.

De mannen steken bossen stro in brand en gooien die tegen het dak aan. Onder het dak zit de stal propvol hooi. De hooiblokken vatten vlam. Ze branden lichterlaaie; het vuur vreet aan het dak. De stallen mogen groot zijn, het vuur pakt ze met één uitbarsting van vlammen aan. De wind giert. De wind blaast uit het Oosten. Vonken en rook dwarrelen opwaarts. De wind neemt toe in kracht. Hij slaat de vlammen neer, ze graaien langs de zolders. Diep uit de stallen klinkt het loeien van de runderen en het afschuwelijk hinniken van de paarden.

Een aantal mensen komt tot bezinning; ze rennen naar de deuren en rukken die open. Binnen woedt één vlammenzee. Nu en dan holt er een brandend paardenlijf uit de stal. Het draait als bezeten een paar maal om zijn eigen as en scheert dan als een spooksel langs de mensen. Het struikelt en stort tegen de grond. Het vlees schroeit. De huid knappert. Het dier slaat nog een paar keer wild met de benen, zijn gezengde neusvleugels sidderen, daarna strekt het zich uit en blijft

roerloos liggen. Ik kijk naar het paard, dat naast mij op de grond is gevallen. Zijn pupillen zijn als gebarsten, het vlees is verbrand. De buik is gebranden, alsof iemand het beest levend aan het spit boven een vuur heeft gehouden. De reuk van smook, schroeiend hout en gezengd vlees vervult de atmosfeer. Ook het huis van de bojaar heeft nu vlam gevat.

„Ga kijken,” schreeuwt een gebaarde, lange man uit Caravets, „of er soms nog mensen in huis zijn, die kunnen omkomen.”

Er is niemand meer binnen. Toen de boeren de rook bemerkten, liepen ze snel de buitentrappen af.

Een jongen is in een grijze jas gekropen, die hem tot op de knieën hangt. Hij kijkt naar zijn blote voeten, naar zijn geschramde knieën en dan verder naar de prachtige jas met de blinkende knopen. Hij aait er aan één stuk door met de hand over en zegt als een dolleman:

„Nu ben ik vandaag ook een bojaar. Ik heb de jas van de bojaar aan. . . . de jas van de bojaar!”

„Pas maar op, dat je de slechte eigenschappen van de bojaar ook niet mee aantrekt!”

De jongen loopt naar het huis van de bojaar, dat al van vloer tot zolder in brand staat. Hij trekt de jas uit en smijt het kledingstuk in de vlammen.

„Hei, wat doe je nou, waarom gooi je die prachtjas in het vuur?”

„Ik blijf liever naakt lopen, dan dat ik met de jas ook de slechte eigenschappen van de bojaar aan het lijf trek!”

En hij bleef werkelijk naakt staan. Zijn hemd is één versteld vod. Over dat hemd draagt hij een geborduurd lijfje van onbepaalde kleur, met grote gaten op de rug en aan de ellebogen.

De stallen branden, de beesten branden, het huis van de bojaar, de zomerresidentie van State Pantazi, brandt.

Het personeel is in geen velden of wegen te zien. De bojaar is gevlucht. De rentmeesters hebben het hazenpad gekozen. De opzichters zijn ver-

dwenen. En ook van mevrouw is geen spoor te vinden.

Titsa Uje roept de mensen bij elkaar.

„We hebben revolutie gemaakt. Nu gaan we naar huis, om verder te beraadslagen. We moeten beslissen, waar we morgen heen zullen gaan....”

We gaan naar huis terug. We laten het aan de mensen uit Carligati over, om de revolutie alleen te vervolgen.

De telefoondraden zijn hier en daar doorgesneden, gebroken. Wij klimmen boven in de palen en slaan met stenen de porceleinen potten kapot. Niemand heeft ons verteld, dat we dat moesten doen, maar wij meenden dat het nu hoort, alles te doen, wat ons in het hoofd opkomt. Ook voor de opstand hebben we de porceleinen potten van telefoon- en telegraafleidingen langs de spoorbaan al kapot geslagen. Wij hielden wedstrijden, wie op één dag de meeste kapot kon meppen. Toen moesten we donders goed uitkijken naar stationspersoneel en politie. Nu ziet men geen van hen meer langs de lijn, net of de grond hen verzwolgen had. Misschien is dat ook wel zo.

Een grote mensenmenigte bevindt zich midden in het dorp. Wij zijn blij, dat we meegedaan hebben, de gebouwen van de bojaar te Carligati in brand te steken.

De zon gaat onder. De lucht blijft rood. De brandende kastelen lichten als bakens in de verte. Alle kastelen staan nu in brand, alle herenhuizen der bojaren.

Later werden we weer wat kalmer. Ion heeft uit het landhuis van Carligati een ploegschaar voor ons meegebracht. Een zwaar ding, en toch heeft hij het over de heuvel meegezeuld. Hij laat hem mijn vader zien.

„Kijk eens, vader, wat een prachtploeg ik heb meegebracht! Van het allerbeste staal. Als we die in onze ploeg zetten, — nou, dan hebben we alleen nog een mooi stuk grond nodig om te bewerken....”

„Stommerd, zie je dan niet, dat dit ploegijzer te groot is? Het is gemaakt voor een bojarenploeg en niet voor de onze....”

Mijn broer probeert, het ploegijzer in onze ploeg te passen. Mijn vader heeft gelijk gehad: het ijzer is te groot, het past niet. Hij heeft het ding vergeefs met zich gesleept.

„Wat moet ik er nou mee beginnen, vader?”

„Weet ik niet! Begraaf het ijzer maar ergens op het erf!.... Misschien komt er een dag, dat we het toch nog kunnen gebruiken....”

Mijn broer gaat naar buiten en maakt een kuil op het erf, legt het ploegijzer er in en stampt de aarde vast. Hij strooit er zand over heen, zodat men de plek niet terug kan vinden, — zand en stro.

„Man!” hoor ik mijn moeder zeggen. „Denk je, dat jullie dat wel juist aangepakt hebt met die opstand? De bojaren zullen soldaten laten komen en ons zonder genade doodschieten.”

„’t Is mogelijk. Maar hoe hadden we het anders moeten doen? Alle dorpen zijn vanwege landgebrek in opstand gekomen. We moeten eindelijk eens een keer de bojaren en hun handlangers klein krijgen, anders zijn we helemaal verloren. Zie je dan niet, met zijn hoevelen of we om de tafel zitten?”

Met tien, twaalf man zitten we om de tafel! De tafel is klein en rond, en we zitten stijf tegen elkaar. Midden op tafel staat de mamaliga (maïs-koek), die door mijn moeder met een straf gehouden draad garen in schijven wordt gesneden. Iedereen krijgt een stuk. Mijn moeder zet een schaal met uiensoep op tafel. We hebben niet eens zoveel lepels als we koppen tellen. Ik en mijn zusje Evangelina eten met dezelfde lepel. Eerst neem ik een hap, dan geef ik haar de lepel, daarna neemt zij een hap en geeft mij de lepel terug; de een jaagt de ander op. Er zijn ook mensen in ons dorp, waar acht personen maar één lepel bezitten; die gaat van hand tot hand. Wij horen om

zo te zeggen bij de welgestelden, want wij hebben vier, vijf lepels in huis.

„Wat denken jullie wel,” zegt mijn moeder, „dat de bojaren zich maar zo gewoon laten afslachten? Sommigen slaan we dood, maar wat doen we met degenen die gevlucht zijn? Die komen met soldaten terug!”

„Daar heb ik ook over gepiekerd....”

Het gezicht van mijn vader staat somber. Vandaag nam hij deel aan de opstand, morgen zal hij er weer op uit trekken, om kastelen in brand te steken....

De nacht valt mismoedig en zwart.

„Laten we maar gaan slapen, we zullen wel zien, wat er van komt.”

De mensen gaan te kooi. De nachtwacht gaat door de straatjes en bemerkt, dat geen mens slaapt. Steeds weer knerst hier of daar een deur. Steeds weer komen er mensen uit de huizen, luisteren en proberen met de oren ongewone geluiden op te vangen. Maar men hoort niets. Alleen aan de horizon flakkert hier en daar iets — de kastelen branden, de landhuizen van de bojaren gaan in as.

Over de wijde wereld welft zich de met sterren bezaaide, kille glazen hemel. Hij kijkt met duizenden ogen, met fonkelende sterrenogen neer op het mensdom.

Overal langs de Donau en ook langs de Olt hebben we familie wonen, te beginnen bij de streek waar de Olt in de Donau valt tot aan Slavitesti toe. De familieleden, die aan de Donau wonen zien we niet zo vaak als die van de Olt. Grote bossen liggen langs de oevers van de Olt.

Vaak rijden we in het najaar naar de rivier, kopen er een voer takkebossen en brengen die mee terug. We kopen die niet voor geld; wij hebben immers geen geld. Mijn vader klimt op de kar, ik ga naast hem zitten en we rijden in de richting van Sajele. De weg is mul en loopt tussen braakliggende maïsvelden door. Tegen de avond lan-

den wij aan waar wij willen wezen. Mijn vader spreekt de boswachter aan:

„Geef me een voer takkebossen van je!”

„Bestig.”

We maken een vuurtje naast de wagen en warmen ons daar bij. Het najaar heeft alle tinten van violet. We poffen maïs, we eten en drinken er water bij, daarna gaan we liggen slapen. Mijn vader raadt mij aan, op de wagen te gaan liggen. Hij is bang, dat ik op de grond kou zou kunnen vatten. Ik kruip onder een oude deken. Vader gaat vlak bij het vuur liggen, trekt zijn pelsmuts over zijn oren neer, wikkelt zich in zijn jas en slaapt in, nadat hij een paar cigarettten heeft gerookt. De ossen blijven vastgesjord aan de wagen, ze knielen en gaan op hun zij liggen, ik hoor hoe ze herkauwen.

Wij brengen de nacht door op een kleine open plek. Overal om ons heen is het bos, waarin de wind fluit. Overal om ons heen is het bos, waarin de stemmen van vogels roepen. Overal in het bos staan grote en gekromde bomen om ons, heesters, waarin gewone en vergiftige hagedissen, veldmuizen en wilde dieren zich verbergen.... Het bos leeft zijn eigen leven. Het is, als zie ik door de duisternis vogels vliegen. Alles, wat ik zie, zie ik met de ogen van mijn verbeelding. In werkelijkheid zie ik alleen maar wolken, die boven mijn hoofd wegdrijven.

Het schemert. Ik word vroeg wakker. Het bos heeft mij wakker gemaakt. Het bos zelf ontwaakt met een luid jubelen. Het verflenste najaarsgras is vochtig. Ik loop barrevoets door het gras rond. Het wast mijn voeten. Ik steek mijn handen diep in het gras. Het gras wast mijn handen. Aan de zoom van de hemel, die eerst grijs was, daarna geel en blauw en die nu al blauwer wordt, rijst welgemoed en vochtig de zon, als had ze zich op de plek, waar ze opkomt, eerst door het natte gras gerold en haar ronde facie met dauw gewassen.

De houtvester komt met het geweer op de rug

te paard aanrijden. Hij kent mijn vader en laat hem een stuk van het bos zien.

„Kijk, Tudor, die bomen moet je omhakken, maak ze goed schoon. Wat je er aan takken af kunt halen, kun je op je kar laden en in Gods naam mee naar huis nemen.”

„Mijn dank....”

„Heb je de gans meegebracht voor de bojaar?”

„Jawel, ik heb ze bij me....”

„Geef maar hier....”

De houtvester neemt de gans mee en rijdt weer weg.

Mijn vader stroopt zijn mouwen op en begint in de bomen boven de wortel te kappen. De bijl dringt ver in de stam. De splinters stuiven wijd en zijd. Ik kijk goed toe, als de boom languit en krakend neerploft. Voor mij heeft mijn vader ook een bijl meegebracht. Ik ga op de stam zitten als op de rug van een paard en begin de takken er af te kappen. Ik sleep de takken tot op zij van de wagen en maak er mooie bossen van.

Zo sjouwen we de hele dag door.

Mijn vader heeft nog tegen de houtvester gezegd.

„Hei Ghitsa, wil je naar mijn neef Gabunea rijden en hem zeggen, dat ik hier in het bos ben? Laat ie hier komen en mij opzoeken.”

De neef van mijn vader komt ook en heeft een bijl op zijn schouder. Hij helpt ons bij het vellen van de bomen. Ze praten uit en te na over alles wat hun aangaat.

Tachitsa Gabunea, mijn oom, informeert bij mijn vader naar alle familieleden, die hij al in jaren niet heeft gezien. Mijn vader daarentegen verzamelt alle nieuwtjes omtrent de familieleden uit het dal aan de Olt; wie er dood is, wie getrouwd zijn, hoeveel kinderen er zijn geboren....

„Iovan is ook overleden....”

Mijn vader vertelt Tachitsa van neef Iovan Gabunea.

Ik zoek vogelnesten. Ik klim boven in de bomen, om nesten uit te halen. Ik vind groene eitjes met blauwe stippels er op. Ik haal ze uit het nest en

speel er mee, tot ze breken. Soms vind ik jonge vogels met dikke koppen en lange snavels. Ik aai hen over de kop en leg ze terug in het nest. Sinds verleden jaar zag ik oom Gabunea niet. Ook mijn vader heeft hem sinds die tijd niet meer gezien. Als de Olt dichterbij lag, zouden wij er vaker naar toe kunnen gaan! Wij gaan, als we gaan, maar ééns in het jaar....

Onze honden blaffen. Ook de honden van de burens slaan aan. De honden zijn weer op krachten. Er is veel vee omgekomen in het dorp. Men heeft hun cadavers naar buiten gesleept en de honden er zich zat aan laten vreten.

Er klopt een man aan de poort in de heining. Mijn vader gaat naar buiten en brengt hem mee terug.

„Vrouw, steek de lamp op.”

Oom Tachitsa Gabunea neemt zijn bundel van de schouder en legt die naast de bakoven op het bed. Hij gaat op de rand van het bed zitten.

Het is middernacht. Wij kinderen steken de hoofden onder de dekens uit. Niemand van ons sliep. Ook vader en moeder sliepen niet. Zelfs mijn broer Ion niet, de luiwammes, die anders bij klaarlichte dag zowat staande slaapt.

„Wat is er aan de hand, Gabunea?”

Oom is jonger dan mijn vader.

„Niet veel goeds, neef Tudor. Ik kom hier bij jullie om me te verstoppen. Aan de Olt gaat het vreselijk toe....”

„Wat is er gebeurd?”

„Tja, allemaal vanwege de opstand. En hoe staan de zaken hier?”

„Nou, gisteren ging het van leer in Carligati, morgen gebeurt het in Secara. We zagen de branden aan de Olt van hier uit.”

„Natuurlijk heb je die kunnen zien, men heeft ze ook in Craiova gezien en dat ligt veel verder weg. Ik heb er het leven maar net afgebracht. Een schrikbarende haat en vervolging zijn er bij ons aan de Olt aan de gang....”

„Hoe was het?”

Mijn moeder ging naar het voorhuis en haalde voor oom een grote plak maïskoek.

„Misschien heb je nog niet gegeten, Tachitsa. . .”

„Nee, ik heb nog niet gegeten, — sinds gisterenavond niet.”

Mijn moeder spreidt een witte doek over het bed.

„Trek je benen op!”

Moeder brengt uien en zout. Oom drukt de uien plat met de vuist, hij doopt ze in het zout en verorbert ze. De ui wordt tussen zijn tanden vermalen.

„Ai, wat bijt me die ui!”

Zelfs mijn ogen branden er van. De ogen van mijn oom branden niet. Hij eet. Hij neemt een grote hap, kauwt en slikt, en vertelt tussen de happen door:

„We zagen branden aan de andere kant van de Olt. We stuurden er iemand te paard op af, om uit te vissen, wat er aan de hand was. De zoon van Jiganië reed er naar toe. Hij reed hard, hij reed langzaam, zoals hij maar kon. Hij zag, dat de mensen in Leul al met de opstand waren begonnen. Ze vermoordden de bojaren en staken hun schuren en stallen in brand. We hebben ook het bericht gekregen, dat de dorpen aan de overzijde van de Olt in opstand gekomen waren, dat ze de bojaren dood sloegen, om niet langer hun slaven te zijn en zelf het land in bezit te nemen. . . . De zoon van Jiganië kwam overhaast terug; het paard zakte zowat onder hem in elkaar. Dat was alles. Hij rende hard door het dorp en schreeuwde uit alle macht:

„Hei! 't Is oproer! De revolutie is uitgebroken! Laten wij ook de bojaren dood slaan! Onze mensen helpen de bojaren overal om zeep. Als wij geen oproer maken en de bojaren doodslaan, komen de lui van de overzij hier en knappen 't werk op en nemen de grond van de bojaren er bij.”

Dat hadden we net nodig! Dat was de druppel die de emmer liet overlopen. We waren al lang op deze daad voorbereid. Maar we zeiden steeds

tegen elkaar, — nog even wachten. De anderen maken ook vast en zeker revolutie. Als één dorp in opstand komt, wordt het door de overheid met kanonnen in poeier geschoten. Maar als het hele land opstaat, dan worden de zaken anders. We weten nu, dat alles van het ene uiteinde van het land tot het andere in opstand is. Je kent onze landheer toch wel, Tudor....”

„Ja, het lijkt me zo, dat ik hem wel ken....”

„Sterk als een beer. Hij woont meestentijds in Boekarest, onze bojaar. Hij heet Zagorits. Hij komt alleen dan op het landgoed, als de rentmeesters de duiten binnen hebben. Zijn zoon, de kapitein, komt vaker. Dus wat hebben we gezegd....? Wij kwamen bij elkaar voor het gemeentehuis en hebben de boel van alle kanten bekeken. We wilden toen geen tijd meer verknoeien; de zoon van Jiganië had ons 's avonds genoeg verteld.

Er loopt een stenen muur om het landhuis van de bojaar. De poort is met ijzer beslagen. Binnen houden ze honden, neen, geen honden, maar ware wolven. Wie ze niet kennen, scheuren ze in stukken. Net wilde beesten. Het binnenplein van de bojaar wordt tegen het donker met geweldig sterke lampen verlicht, zo helder alsof het dag is. We kwamen overeen te wachten, tot het pikke-duister was.... Zo ging de middag om, en zo ging de avond. De nacht kwam. Het was donker als in de andere wereld. Zo om en de bij tweehonderd mensen liepen te hoop bij het gemeentehuis. Ik wilde meegaan naar het landhuis van de bojaar, en eigenlijk ook weer niet. Toen kwam Jancu Dachin. Je kent de zoon van Dachin toch nog wel? De mensen noemen hem de „halve gare”. Maar hij is niet half gaar. Hij is alleen krankzinnig dapper. Hij weet niet wat angst is. En met hem kwam Dinu Dinca en met Dinu Dinca kwam Iôn Ghimpalië. De zoon van Ghimpalië klom op het plein van het gemeentehuis op een houtstapel. Ook de vrouwen en kinderen waren uitgelopen en stonden in het donker voor het gemeentehuis.

Ghimpalië begon luidkeels te spreken:

„Kom mensen, laten we het huis van de bojaar in de fik zetten! De bojaar is er niet. Als we hem hier hadden kunnen vangen, zouden we hem fijngevreven hebben. We zullen de rentmeester vangen, die hond van een Stefanescu, en hem doodslaan. We moeten revolutie maken. Is er één hier in de troep, die niet mee wil doen? Laat ie dan kleur bekennen....

Naast Ghimpalië hoorde ik de stem van Dârju.... Ken je Dârju? Geen mens is groter en sterker in het dorp dan hij.”

„Natuurlijk ken ik hem. We hebben samen geëind, bij het paardenvolk.... Als hij te paard steeg, zakte de rug van het paard in en de harde winden vlogen het beest onder de staart uit.”

„Wie wil niet meedoen, hé? riep hij. Wie van jullie is bang? Als ik ook maar ééntje onder jullie zie, die achterblijft, dan zeg ik je vooruit, dat ik hem met mijn knuppel de hersens in sla. Vooruit, allemaal achter mij an....!

„Zij liepen voorop, wij volgden. In de kronkelende nauwe straatjes van het dorp, bij de heiningen en hoeken zijn er heel wat achtergebleven, ze doken weg. Maar er kwamen toch nog zo'n tweehonderd mensen op het landgoed aan, vrouwen en kinderen meegerekend... We vormden een levende ladder tegen de muur op, zoals bij de soldaterij. Een paar man klommen op onze ruggen. Ze tilden Iancu Dachin van de grond en gooiden hem over de muur. Ze smeten hem meteen knuppels na. Hij ving ze zo in de val op. Het eerste, wat hij doen moest, was de lantaarns kapot slaan. Maar waar haald hij de tijd vandaan, om in de palen te klimmen? De honden vlogen op hem af en hebben hem zowat in stukken gescheurd....!

„Intussen had ie een aantal van de beesten met de stok op de bek geslagen. De geslagen honden jankten luid, maar ze lieten toch niet los. Iancu Dachin sloeg ze van zich af met de stok en loopt tegelijkertijd naar de lantaarns toe. Hij

slaat tegen de paal, de lantaarn valt, flakkert nog een keer op en dooft uit. Zo kreeg hij ze allemaal uit. Het landhuis lag in het pikkedonker. Nu sprongen er meer lui over de muur. We joegen de honden op de vlucht. We gingen naar de poort en maakten die open. De anderen stormden naar binnen. Eerst bestormden wij, zoals het hoort, de huizen. Het personeel, dat helemaal in de war was, liep als een troep hazen. We hadden met hen niks te maken. We lieten ze lopen, ze verstopten zich of sprongen over de heining en renden het bos in. Naar de hel mogen ze lopen....! Wij zochten Stefanescu. Maar het leek wel, of de duivel er de hand in had! Meneer had door de telefoon het nieuws gehoord en was al in de ochtendschemering naar de stad gevlucht. In een kamer vonden we een zieke vrouw te bed liggen, in een dun hemdje, met drie kinderen bij zich. Drie kleine meisjes, Gica, Sica en Milica. Mevrouwtje begon geweldig te jammeren en de kinderen jankten mee. De zoon van Ghimpalië wilde hun met een stok de hersens in slaan. Maar ik stond dat niet toe. Hei, Ghimpalië, zijn we hier soms gekomen, om vrouwen en kinderen te vermoorden? Gebruik je verstand, idioot! Waarom zouden we moorden begaan, als het nergens voor nodig is? Als we de bojaar te pakken hadden gekregen, dan hadden we hem op de plaats doodgeslagen. En ook Stefanescu hadden we het licht uitgeblazen. Met dat stomme wijf en haar drie blagen zullen we ons geweten heus niet bezwaren....!

„Zo is het, hoorde ik Dârju zeggen. Hij spuwt in de richting van de zieke vrouw, draait haar de rug toe en gaat naar buiten, de rest hem achterna.

„Ik liet mijn vrouw op de vrouw van de zaakwaarnemer passen; ze kon ze mee nemen naar het dorp. Mijn vrouw liet haar op een wagen zetten, bracht ze bij de landbewaker en verstopte haar daar. God zij dank, dat ik tenminste voor één mens iets goeds kon doen. Vier mensenlevens

heb ik van de dood gered. Dat is in mijn voordeel. De rest ligt me zwaar op het geweten. We staken het kasteel in brand. We staken de stallen in brand. Voor we het kasteel in de fik zetten, sloegen we de spiegels in gruis. We vonden borden en schalen. De vrouwen vielen er op aan en maakten er scherven van. We staken de schuren in brand. Het vuur schoot omhoog tot aan de hemel. Jullie hebben het gezien....! Het landhuis van de bojaar brandde heel vlug af. We braken de kelders open. Ken je Tanasoju? Die kleine stevige baas, die er bij loopt of hij met zijn achterwerk langs de grond schuurt? Deze Tanasoju gapte drie eenden. Drie eenden heeft de stakker gestolen, hoor je dat, oom Tudor. En dat was het einde van de revolutie. Toen wachtten we. We wisten zelf niet, waar we op wachtten.... Misschien wel op de studenten, die de landerijen van de bojaren onder ons moesten verdelen. Maar het liep heel anders af.

Gisteren verdrongen we ons met troepen in de straatjes van het dorp. We zagen ineens, hoe ritmeester Afanazië Zagorits, de zoon van de landheer, de heuvel af kwam rijden. Achter hem kwam een heel eskadron soldaten met de karabijn op de schouder. Ze komen in dichte rijen aanrijden, de vaantjes op hun lansen wapperen. Ze gaan in galop over en vliegen zo de kleine straat in. Nu weet je wel: als je de kleine straat in loopt, woont pal aan je rechterhand de zoon van Ilië Raducu. Hij heeft als arbeider in de stad gewerkt en kwam in het najaar met een beetje geld weer thuis. Hij had het zich zo voorgesteld: hij wou zijn lemen hutje eindelijk vaarwel zeggen en een echt huis bouwen, zoals het hoort. De balken en het dak waren in het najaar al gezet. Hij hoefde nu alleen nog maar het dak met spanen af te dekken en de muren met leem en stro te pleisteren. Ilië Raducu had zelfs niet aan opstand gedacht, laat staan er aan meegedaan. Hij zat boven op de dakspaar als op de rug van een paard en sloeg de spanen met spijkers vast. Toen rit-

meester Afanazië Zagorits daar voorbijkwam, liet hij zijn paard stil houden, legde de karabijn aan de wang en schoot. Hij trof Ilië Raducu in het hoofd. Ilië Raducu rolde over de kop, stortte van het dak af op het erf en bleef als een bloedig stuk vlees liggen. Toen zijn vrouw het schot hoorde kwam ze uit de hut. Ze wist niet, wat er gebeurd was; pas toen ze haar man in zijn bloed zag liggen en hoorde reutelen, zag ze Afanazië met het geweer nog in aanslag. Naast vrouw Raducu stonden haar kinderen. Het zijn er maar liefst vier. De kinderen renden naar de dode toe. Vader! vader! riepen ze, ze rolden hem op de rug, ze streelden hem en kwamen vol te zitten met zijn bloed. De vrouw krijst als een wild beest tegen de officier: „Je hebt mijn man vermoord! Je hebt mijn man vermoord! vervloekt mag je wezen.....!” Hij trekt zijn sabel en slaat haar neer. Hij raakte Ilinca in het gezicht. Ze rolde tegen de vlakte. Als een hond kroop ze terug naar de hut, legde meel op de wond en stelpte het bloeden. De sabelsnee in haar gezicht zal nooit weer verdwijnen. De ruiters verdeelden zich in de straatjes. De mensen verstopten zich in de huizen, ze doofden het vuur op de haard, zodat er geen rook uit de schoorstenen zou stijgen. De soldaten zochten de burgemeester op. De jonge Afanazië vond hem en bracht hem naar het gemeentehuis. Ze haalden ook de pope. De pope en de burgemeester zijn immers partijgangers van de bojaar.

„Maak een lijst op van de schurken, die aan de opstand hebben meegedaan!”

De burgemeester maakt de lijst op. Met behulp van de pope. De gemeenteklerken gingen met de soldaten mee, om de mensen bij elkaar te jagen. Al wat ze vonden dreven ze op een hoop bij het gemeentehuis. Ik had me verborgen. Mijn vrouw had zich ook verstopt. Ons lukte het, uit het dorp weg te komen. We kropen op handen en voeten naar het bos. Van de houtvester hoorde ik, dat men Iancu Dachin voor het gemeentehuis aan een paal gebonden heeft. De kapitein gaf de sol-

daten bevel, hem een dracht slagen te geven.

„Ik beveel jullie, sla er met de stok op!” zegt de kapitein.

„Kapitein, we kunnen het niet. Wij zijn uit het naburige dorp, uit Plopi. De man aan die paal is een neef van ons. Als we geen soldaten waren, zouden we ook mee hebben gedaan aan de opstand.... We zouden zeker niet hebben toegelaten, dat de lui uit Mandra ons de loef afstaken..

„Zo is het, zo en niet anders....”

Kapitein Zagorits groeide hier deels in het dorp op. Hij kent er iedereen.... Dikwijls logeerde hij op het landhuis. Hij heeft nooit onenigheid met de mensen gehad. Daarvoor gaven de dorpsbewoners hem ook geen reden. Nu en dan morden ze, in hun misère. Maar er ligt een lange weg tussen morren en het grijpen naar de knuppel, om iemand dood te slaan. Nu hebben de mensen een andere stem gekregen, ze treden heel anders op, ze zien er heel anders uit. Het lijkt wel, of ze herboren zijn. De ritmeester herkende ze gewoonweg niet. Hij en zijns gelijken dachten, dat ze de opstand makkelijk met hulp van een handjevol soldaten konden neerslaan. Met soldaten, die gewoon waren, bevelen stipt op te volgen. Tien jaren diende ritmeester Zagorits bij de soldaterij en nog nooit was het voorgekomen, dat zich iemand met woord of daad tegen hem verzette.... En nu! Hier, voor ogen van de rebellen, die daar door de soldaten omsingeld staan, wagen twee kale neten van soldaten, die lezen noch schrijven kunnen, hem te antwoorden: „Wij kunnen die man niet slaan.”.... Het bevel was toch duidelijk en klaar, even duidelijk en ondubbelzinnig als het antwoord van de soldaten....

„Jullie houden het dus met de oproerlingen?” Hij trok zijn revolver en schoot de twee mannen neer. De ene rolde omver en plofte tegen de vlakte, de andere rolde omver en plofte tegen de vlakte....

De kapitein keerde zich naar de anderen toe:

„Zijn jullie soms ook familie van de oproer-

lingen? Weet dan, dat ik daar niks mee te maken heb. Jullie moeten de bevelen ten uitvoer brengen!"

„Wij kunnen uw bevel niet uitvoeren. Wij zijn geen familie van deze oproerlingen. Alleen de lui, die u hebt neergeschoten, waren bloedverwanten van hen; ze kwamen hier vandaan, uit de buurt van de Olt. Wij, de meesten van ons, komen uit de omtrek van de Arges. Maar we denken aan iets anders. Wij zijn alle boerenzoons. Al deze dorpen hier zijn in opstand gekomen tegen de bojaren. Ook mijn ouders zijn in opstand gekomen. Als wij op de opstandelingen schoten, dan zou het precies hetzelfde wezen alsof we op onze broeders aan de Arges schoten. Daarom hebben wij besloten, dat we op deze mensen geen schot zullen lossen en hen evenmin slaan...."

„Wie zijn wij, sergeant Amarië?"

„Wij kapitein, de soldaten."

Kapitein Zagorits heeft toen de sergeant door het hoofd geschoten. Daarop schreeuwde hij: „Wil nog iemand een kogel in zijn kop?" De soldaten trilden en beefden. Ze boden geen weerstand meer. Bij sommigen was de doodsangst het grootst, anderen hielden er weer andere gevoelens op na, die hen tot deze houding bewogen.

Twee soldaten, die door de ritmeester naar voren waren geroepen, sloegen met de knuppel op de vastgebonden Dachin los. Ze sloegen hem, tot hij er aan bezwaken was.

De ritmeester liet Dinu Dincu, Ghimpalië en Dârju tussen palen binden, omdat hij merkte, dat de soldaten hen niet konden houden, terwijl zij sloegen. Hij stuurde drie ruiters weg om stevige palen en touwen te gaan halen. Men gooide de drie mannen languit op de grond, men bond hen met de benen tussen de palen vast. De palen werden toen aan beide uiteinden aan elkaar vastgemaakt. Toen perste men hen met de hals tussen twee andere palen en bond ook die met de uiteinden aan elkaar.

„Beweeg je nou maar eens, als je kunt!"

Men gooide hen op de buik, met de mond in de modder. De ritmeester gaf bevel, er met de stokken op te slaan. Men sloeg ze tot ze dood tussen de palen lagen. Als men ze maar meteen op het hoofd geslagen had, zou dat voor hen beter geweest zijn. Maar dat deed de ritmeester niet. Men sloeg ze in het geheel niet op het hoofd. Men begon hen met stokken op de rug te slaan, van de nek tot de voetzolen.

De klappen regenden dicht op hun lichamen neer, een slag op elke vingerbreedte, alsof men ze met een mes in repen hakte. Men heeft hen letterlijk tot gehakt gemaakt. . . . De slachtoffers brulden van pijn, zo lang ze konden. Daarna konden ze niet meer schreeuwen. Ze beten van pijn in de grond. De anderen stonden op een hoop gedrongen, tegen elkaar aan geperst. De vrouwen van de vermoorde boeren durfden niet huilen. Het slaan duurde heel lang. Men smiet de doden aan elkaar gebonden achter het gemeentehuis neer. Meer dan dertig mannen liet ritmeester Zagorits op die dag doodslaan. Al wat men bij elkaar had gedreven, werd vastgebonden en doodgeslagen.

Hij liet de telefoondraden weer herstellen en telefoneerde met de stad. Hij meldde zijn overste:

„Ik heb driehonderd arrestanten. . . .”

De overste schreeuwt door de telefoon tegen de kapitein:

„Met het aantal arrestanten heb ik niets te maken; meldt mij het aantal mannen, dat u hebt laten terechtstellen. Wat zegt u, mijnheer de ritmeester? Uw inborst is te zachtzinnig?”

„Integendeel, overste, mijn inborst is helemaal niet zo zachtzinnig. Integendeel. . . .”

Na dit gesprek werd het geselen en knuppelen nog erger. Het kwam ritmeester Zagorits voor, dat het slaan en het moorden nog lang niet wreed genoeg uitviel, om de mensen voor eens en altijd de schrik op het lijf te jagen. Hij liet officieren en onderofficieren bij zich komen en begon toen, door de pope en de gendarme voorgegaan, het dorp in brand te steken.

„Jullie hebben mijn kasteel in de as gelegd, ik zal jullie het dak boven je hoofd afbranden,” brult ritmeester Zagorits.... Het halve dorp ging in vlammen op. Hij joeg de vrouwen en kinderen uit de huizen, stak de woningen zelf in brand en maakte bedelaars zonder onderdak van onze mensen. Degenen, die niet werden doodgeknuppeld, zal men naar Turnu slepen, heeft onze achterneef uit de buurt van de Olt gezegd.”

„En nu moet je je mond houden en er over zwijgen,” zei mijn vader. „Het heeft geen zin aan jan en alleman hier te vertellen, wat je hebt gehoord. Tachitsa, spreek er ook verder niet meer over. Laten we de mensen niet de stuipen op het lijf jagen. Laat komen, wat komen moet. We moeten doorbijten met onze opstand, we kunnen de boel er niet bij neergooien. Het doet er nu toch niet meer toe....”

Nauwelijks begon het te schemeren, of de mensen liepen al weer uit naar het gemeentehuis. Ze waren allemaal als dol.

Titsa Uje: „Kom als de, wind naar Secara. Laten we daar bij de opstand een handje helpen.”

Gainia: „Wat moeten wij in Secara zoeken? Ik hoorde, dat er soldaten uit Turnu zijn vertrokken, om de orde in de dorpen te herstellen. Hebben we al niet genoeg gedaan?”

Titsa Uje: „Nee, nee, we hebben nog niet genoeg gedaan. Waar haal jij het nieuwtje vandaan, dat hier soldaten naar toe komen?”

Gainia: „Dat wordt rondverteld.”

Titsa Uje: „Men vertelt zo veel. Laten we niet afgaan op wat we allemaal horen. Laten we naar Secara gaan....”

Geruchten, ja, die doen bij massa de ronde. Geruchten vliegen vlugger dan vogels. Sommige nieuwtjes zijn goed, en de mensen luisteren er met vreugde naar. De bojaren, die niet door hun mensen gevangen en gedood zijn, liepen zo hard, dat hun voeten de grond niet raakten, en gingen met bootjes over de rivier, naar de Bulgaarse

kant. Die komen niet terug. Pope Bulbuc komt wel uit zijn huis. Maar hij waagt zich niet van zijn erf....

„Praatjes, beste mensen, praatjes.... De bojarren komen terug. Jullie willen land hebben? Jullie zullen genoeg grond van de bojarren krijgen. Ze zullen jullie de mond volproppen met grond. Heidaar, Costicha, jongen, haal eens een halve liter brandewijn voor me bij Buciuc vandaan. Beter nog een liter....”

Costicha, de zoon van Tantsu, kijkt de pope lange tijd aan.

„Ben ik soms het loopjongetje van Uwe Heiligheid, eerwaarde?”

„Kijk toch eens aan, ongelooflijk! Ook in de kinderen is de satan gevaren....”

Pope Bulbuc blijft een beetje over de heining leunen. De zoon van Tantsu kijkt langs de straatweg, die vol mensen is.

Er komen niet alleen goede berichten in het dorp. Er komen ook slechte. Soms hoort men, dat soldaten de dorpen in brand steken en iedereen, die hun in handen valt, gaat er aan. Dan weer horen we, dat de soldaten weigeren om te schieten en de zijde kiezen van de opstandelingen.

„Als de soldaten met de wapens aan onze zijde stonden,” hoor ik mijn vader zeggen, „dan zouden we kunnen winnen.... Maar....”

De mannen luisteren naar hem, ze schuiven hun pelsmutsen achterover, krabben zich achter de oren en weten niet recht, wat ze willen.

Titsa Uje, Uduj en Pitsica spreken de boeren moed in:

„Kom, laten we naar Secara gaan! Naar Secara!”

Tante Svica dringt zich tussen de menigte als een slang en vuurt ze aan....

Wij gaan naar Secara. We komen in Secara aan, als de zon al hoog aan de hemel staat. De herenboerderij van de bojaar is verwoest. Er scharrelen nog wat mensen rond. De vensters zijn ingeslagen, de stallen liggen in as.

„Waar zijn de mensen uit het dorp?”

„In het kasteel, daar boven.”

Het eigenlijke kasteel ligt buiten het dorp. Als we er komen, is het één warwinkel. De stromijten branden. Ze branden al drie dagen lang. De opslagplaatsen branden. De huizen van het personeel branden. Overal staan groepjes mensen. In hun midden ligt op de grond het levenloze lichaam van de zaakwaarnemer Filip Pisicu.

De zaakwaarnemer had een slechte gewoonte: hij reed door de landerijen en onder de rit sloeg hij de boeren met zijn rijzweep over de ruggen.

„Smalle, maar diepe voren moet je maken, wat donder nog an toe! De duivel zal op het graf van je moer schijten, die je op de wereld geschopt heeft!”

Smalle, maar diepe voren zijn goed. De aarde levert meer op, als de voren smal, maar diep worden uitgeploegd. Maar zo iets kun je alleen presteren, als de ossen goed doorvoed zijn, de ploegschaar scherp en van goed staal is. Maar als de ploegschaar van blik is en de ossen niet meer kracht hebben dan een kat, kun je de voren smal noch diep trekken. Soms vallen ze wat breder of dieper uit, dat hangt helemaal van de kracht der ossen af. Maar Filip Pisicu heeft daarmee nooit rekening gehouden. Of de ossen lam zijn of sterk, de voren op de landerijen van de bojaar moeten smal en diep zijn. Dat wil de bojaar zo en dat wil de zaakwaarnemer zo; hij moet doordrijven, dat het onvoorwaardelijk gebeurt. Over Secara heerst overste Piënaru, die doorgaans in Boekarest woont. Hij heeft hier zijn rentmeesters en zaakwaarnemers. Pisicu en Dimofte Stirbu. Dimofte Stirbu is aan de rebellen ontsnapt. Alleen de opzichter hebben ze op het kasteel weten te grijpen.

De opzichter komt uit dit dorp. Zijn vrouw liep vroeger ook barrevoets, maar nu draagt ze pumps en kleren, die ze van mevrouw de bojaarse krijgt. De opzichter zelf draagt ook geen sandalen meer, maar schoenen. Hij draagt, wat

de bojaar hem geeft, en dat is niet te versmaden. De band tussen hem en de dorpsgenoten is verbroken. Alles wat hij en de dorpelingen gemeenschappelijks hadden, bestaat niet meer. Hij sloeg de mensen op het land, hij sloeg ze achter de dorsmachine en op de dorpsstraat, waar ze hem toevallig voor de voet liepen.

„Waarom werk je vandaag niet op het land, Cârstea?”

„Mijn ossen zijn ziek, meneer Filip....”

De opzichter gelooft hem niet.... Hij ranselt op Cârstea los, met de zweep of de knuppel, wat hij toevallig maar bij de hand heeft. De man schreeuwt. Hij schreeuwt.... en zwijgt weer.

De opzichter heeft twee broers en twee zwagers. Hij scheldt er nog veel harder op dan op lui die hij nauwelijks kent. Hij heeft geen band meer met zijn familieleden.

„Hei, weten jullie, wie mijn Lieve Heer is? Degene, die mij te vreten geeft. En niet jullie geven mij te vreten, maar overste Piënaru, hoor je het goed?”

„Ja, we horen het wel!”

Ze grepen hem op het kasteel. Ze wierpen zich op hem. Hij wachtte op hen, zittend op zijn paard, midden op het slotplein. De zweep in de hand.

„Hei, wat zoeken jullie hier? Hebben jullie het kasteel in brand gestoken? Hebben jullie de schuren en de hooimijten aangestoken? Ik heb jullie wel gezien en je namen opgeschreven. Morgen komt de overste met soldaten uit Boekarest. Hij zal jullie neerschieten als dolle honden. Als dolle honden.... Jullie zijn immers allemaal stapelgek geworden....”

„Hij bespot ons nog,” brult oom Utsupar. „Raak 'em....!”

Ze hieven hun mestvorken, hun zeisen, hun knuppels, hun bijlen. De opzichter vertrouwde zijn ogen niet. Maar hij moest er vlak daarna wel op vertrouwen. Hij weerde zich met de zweep, zolang hij kon. Maar nu is geen mens meer bang voor die zweep. Ze rukken hem van zijn paard

af en willen hem met de stokken doodknuppelen.
„Niet met stokken, jongens, we moeten hem op een andere manier het licht uitblazen!” zegt oom Utsupar. „Ik heb nog een rekeningetje met hem te vereffenen.”

Als oom Utsupar een rekening heeft te vereffenen, moet je hem zijn gang maar laten gaan. Iedereen weet toch, hoe eigenwijs hij is.

„Broedertjes, houd hem stevig vast....!”
Men gooide hem tegen de vlakte en sleepte hem door de modder. Oom Utsupar ging naar een van de schuren en kwam terug met een scherp ploegijzer.

Op de herenboerderij bevindt zich een smederij, daar werken Zigeuners; ze slijpen de werktuigen en houden de ploegen van mijnheer de bojaar in orde.

Oom Utsupar kwam met een fors ploegijzer, zo scherp dat men er een haar mee had kunnen snijden; zulke ploegscharen horen bij het enorme model ploegen, die men bij ons „wilde zwijnen” noemt.

„Smalle, maar diepe voren heb je altijd beweerd, is 't niet waar, opzichter?”

De opzichter was geel in zijn facie als was, maar hij hield zich groot en liet geen woord over zijn lippen.

„Smalle, maar diepe voren! Kijk nou eens, vandaag krijg je de smalle maar diepe voren, waar je altijd zo hard om hebt geschreeuwd....!”

De mensen begrepen. Koude rillingen liepen een ieder over de rug. Er was geen sterveling, die niet door opzichter Filip Pisicu was geslagen of beledigd. Er was geen vrouw in het dorp, die hij niet uitgevloekt of zijn ontuchtige scheldwoorden naar het hoofd gegooid had. Er is geen kind in het dorp, dat hij niet eens met de zweep in het gezicht geraakt heeft....

„Houd hem stevig aan handen en voeten vast....”

Mijn oom knielt naast de opzichter op de grond en knoopt hem de kleren, de mooie kleren van de

bojaar, op de borst open. Hij maakt zijn hemd los, zodat het niet scheuren zal. Als hij tot op de navel gekomen is, verliest hij zijn geduld. Hij scheurt hem het hemd met een ruk tot aan de schaamdelen open. Hij maakt de ceintuur los, stroopt hem de broek af en ontbloot hem van borst tot knie. De borst van de opzichter is naakt en behaard, de borst van een al verouderend man. De haren beginnen te grijzen. Hij heeft in zijn baard nog niet veel wit haar, maar op de borst is hij grijs als een duif. Zijn buik is tot op heden door de gordel in bedwang gehouden. Nu de ceintuur los hangt, puilt ook die buik uit, wit en vet.

„Drie vetkussens heb je op je buik,” zegt iemand uit de mensenmenigte en spuwt naast de opzichter op de grond.

„Waarom verknoei je je speeksel voor zo iets? Heb je nog zin om te spuwen?”

Oom Utsupar stoot de ploegschaar met één rul in de borst van de opzichter. Het bloed springt er uit. Oom Utsupar laat zich er niet door van de wijs brengen. Zijn gezicht is grimmig, hard als steen en zwart als aarde. Nog dieper stoot hij het ijzer in het op de grond gestrekte lichaam. De opzichter stoot een korte, maar gillende kreet uit. Dat is alles. Hij begint te reutelen. Zijn bloed stroomt weg. De man, die tot nog toe op hem knielde, gaat nu schrijlings op hem zitten. Hij zit zwaar en stevig, met zijn achterste op de benen van de liggende man. Hij perst het ijzer met beide handen nog heftiger. Hij drukt de snede langzaam tegen de navel. Hij snijdt hem eenvoudig de buik open.

„Breng een mamaliga!” roept oom Utsupar. „Mamaliga!”

De vrouwen lopen naar de keuken van het dienstpersoneel, die door het vuur is gespaard. Mijn tante Marghioala Utsupar en haar dochter, mijn nichtje Ditsa met de hazenlip, hollen voorop. De vrouwen komen terug. Ditsa brengt een schaal mee met een nog hete pap, die meer uit zemelen

... met roodachtige, dikke pap
... een andere vrouw rend naderbij met
... vol bomen. Ze schudden de bonen
... de zanddekte. En ook de zandelijke maïs-
... in. Naast de vrouwen
... hand en deelt de dode een lepel in
... de dode man luiten.

... de opzichter Filip Pisicu,
... van die kluitpap. ..."

... zeggen onverwacht:
... diepe voren, meneer de opzich-
... diepe voren. ...!"

... er in onze ogen, wij zijn niet
... ook niet. ...

... De mensen gaan uiteen. Oom
... raapt modder op en wist zich
... af. De vette natte grond
... van het bloed. Daarna veegt
... af aan zijn broek.

... gaan terug naar het dorp. Wij ook.
... Uje zeggen:

... van mening, dat we niet naar het
... gaan, maar liever terug naar huis."

... over de heuvel, langs het pad, waar-
... grootmoeder uit Cârloman bij ons
... te komen. We lopen voorbij Cârloman en
... We komen op de kam van de heu-
... Van ver zien we bij de verdroogde sloot, bij
... een troep boeren staan. Het zijn er
... tien, twaalf. Wij lopen naar hen toe.

... "Wat voeren jullie hier uit?" vraagt Zgamâie.

... "Wat wij uit moesten voeren, hebben we ge-
... antwoordde een van het troepje, die juist
... dichtknoopte. De anderen zijn van top
... Vooral van voet tot heup.

... "Wat wij moesten uitvoeren, hebben we
..."

... krimp als een hoopje ellende, half
... een vrouw in elkaar. Haar rok hangt
... Maar haren zitten woest verward en
... Naast haar staan twee kleine kinde-
... van ontsteltenis. Het vuil loopt hun

uit de neus; ze zitten dik onder de modder. Alleen hun ogen zijn er vrij van, maar zelfs hun oogleden zijn nog bemodderd.

„Wat is dat voor een vrouw?” vraagt Titsa Uje.

„De vrouw van de zaakwaarnemer,” antwoordt er een, „Coana Veta. We hebben ze een stootje meegegeven.”

De kerels stinken naar brandewijn. Hun ogen zijn troebel. We horen, dat ze de vrouw in 't oog kregen, toen ze met haar kinderen dwars over de landerijen naar het station holde, terwijl het herenhuis in brand stond. Ze achtervolgden haar, terwijl ze al in de olie waren en haalden haar in. De vrouw is door hen naar de sloot gesleurd en om de beurt hebben de kerels haar verkracht.

„Jullie moest je schamen,” zegt Titsa Uje, — „schamen moest je je. Willen jullie op die manier meer land krijgen?”

Costache Turturica en Tracalië tillen de vrouw op. De vrouwen nemen de kinderen op de arm. De kinderen trillen en beven, ze zijn doodsbenuwd en schreeuwen uit alle macht....

Margarete, de vrouw van Chiru Lache, kijkt met ogen vol medelijden naar de vrouw van Stirbu:

„Nou ja.... Het is in de wereld niet allemaal koek en ei. De lui, die haar deze schande hebben aangedaan, deden het onder de invloed. Ze wisten in hun dronkenschap niet, wat ze misdreven. Maar háár man, Dimofte Stirbu, — om maar te zwijgen van meneer de bojaar zelf — hoe veel meisjes heeft die niet met geweld in het gras gooid en hoeveel vrouwen....! Hij heeft nooit gevraagd, of ze wilden ja dan nee. En hij heeft het gedaan, terwijl ie bij zijn positieven was, deze dikvreter, deze geilbek. De meisjes zijn er niet aan gekrepeerd. Op zijn ergst hebben ze er een dikke buik van gekregen. Ook de vrouwen zijn er niet aan bezweken. En zijn vrouw zal er vandaag ook niet aan bezwijken. De volksmond heeft gelijk: „Wat jij niet wilt dat jou geschiedt, doe dat ook een ander niet....”

Men begeleidt mevrouw Stirbu naar het station. Ook de kinderen gaan mee. De vrouw is haar onmacht te boven. Met de trein is ze naar de stad gegaan, naar de veilige zône....

Maar wat er nu in de komende dagen zal gaan gebeuren, daarvan hebben de barrevoeters nog geen notie, zo min als van de richting, waarheen zij moeten vluchten, om een veilige zône te vinden....

Des avonds kwamen er cavalleristen. In groepjes verdeelden ze zich in het dorp, officieren aan het hoofd. De burgemeester, de pope en de gendarme maakten de lijsten op van de opstandelingen....

Men jaagt de mensen voor het gemeentehuis te hoop en legt ze in de goten, men slaat ze van de nek tot de zolen. Sommigen kreperen er op de plek aan. Anderen, die geradbraakt zijn en wie de botten in het lijf zijn gebroken, bindt men, met acht tot tien man tegelijk, de handen op de rug, aan lange palen vast.

Vanuit Dorobants en Crângeni trekken honderden mensen, die nauwelijks op de benen kunnen staan, ongeschoren, ongewassen, verhongerd, in vodden en lompen en op blote voeten langs de weg.... Het is koud. Nog steeds is het koud. Velen dragen alleen een hemd en onderbroek, niets aan de voeten, niets op het hoofd, de handen gebonden op de rug. Acht, tien, twaalf man lopen aan één paal gebonden; zo gaan ze door de dorpen. De soldaten, de sergeant-majors in hoofdzaak, drijven ze voort als ossen. Als iemand door de knieën knikt, slaan de officieren er met de sabel in....

Langs de wegen, verborgen achter de dichte schuttingen, kijken de achtergeblevenen de vertrekkenden na.

„Dat zijn de mensen uit Carligati,” fluistert Turturica mij toe. „Ik ken ze nog van toen ik met hen opwerkte, op het landgoed van State Pantazi....”

We beginnen ze te tellen. Het zijn zesentachtig man. Onder hen bevinden zich nog heel jonge jongens. Er zijn halfwas jongelui onder, maar even ouder dan wij. Naast de groep van de mannen sleept zich ook, blootsvoets door de modder wadend, een groepje vrouwen voort. Helemaal achteraan loopt een oude gebochelde vrouw, die om de vijf passen struikelt en valt. De oude vrouw struikelt, valt en probeert op te staan. Ze heeft geen kracht meer. Een onderofficier helpt haar. Voor hij haar overeind zeult, trapt hij haar met de laars tegen de mond, en overstelpt haar met een stroom van verwensingen.

„Vooruit, oud wijf, sta op! Daar heb je nou jouw opstand! Ga naar je ouwe moer onder de zoden....!”

Het oudje kijkt ontdaan om zich heen. Ze ziet enkel zwarte, drabbige aarde, gekneet door de ontelbare voetstappen met vriesbuilen, als haar eigen voeten. Ze ziet enkel oude, wankelende schuttingen en achter de tuinen rokende, armzalige verlaten boerenhutten. Ze slaat de ogen op. Boven het dorp hangt een zware violette hemel, klaar om elk ogenblik over te stromen in regen. Ze staat op en gaat wankelend verder. Ze zal niet zo ver komen.... Degenen, die gisteren tegen de vlakte gingen, toen ze naar de stad werden gedreven, heeft men in de greppels naast de straatweg laten liggen. De honden lopen er in kringen om heen, snuffelen aan hen....

„Kijk, Darië, kijk, twee mannen zijn door de knieën gegaan,” fluistert Marinica Iepure. Ik kijk. Twee mannen in de stoet liggen op de knieën in het slik. Ze kunnen niet meer. Hun gezicht is blauw gezwollen van de klappen. Hun botten zijn verbrijzeld. Ze slaan een kruisje en smeken de soldaten.... Ze dragen beide een lange baard....

„Jongens, maak er een einde aan, maak ons dood! Wij hebben ook zoons bij de soldaten, soldaten net als jullie....”

De soldaten slaan de handen voor het gezicht. Ze

bedekken hun ogen, om maar niets te hoeven zien. Ze verhaasten hun pas. Een van de soldaten te paard slaat en kruisje:

„God moge ons vergeven! God moge ons vergeven....!”

Een ander slaat zijn paard met de rijzweep over de buik. Hij boort zijn scherpe sporen diep in de flank van het paard. Het paard bloedt, steigert, gaat op de achterbenen staan. Het voelt, dat de teugel los hangt, het gaat er in wilde galop van door. De soldaat verdwijnt met zijn paard uit de stoet. Hij rent een zijstraatje in. Onder de hoeven van het paard ketsen de vonken. De officier die aan het hoofd van het escorte staat, kijkt de weggelopen cavallerist lange tijd na. Dan loopt hij naar de andere soldaat toe, die nog steeds kruisjes slaat en zwiept hem twee maal bliksemsnel met de karwats in het gezicht.

„Wat, ben jij een soldaat? Heb jij medelijden....? Een hoerenzoon ben je, geen soldaat!” Hij geeft zijn lichtrode, levendige vos de sporen en springt over de twee oude knielende mannen heen. Hij sleurt ze mee in de sprong. Ze rollen omver; hij schiet zijn revolver leeg in de neergestekte lichamen; ze krimpen nog een of twee keer. Daarna blijven ze zonder beweging. Gekromd in hun dood liggen ze in de modder van de straatweg. Een fijne dichte voorjaarsregen begint neer te motteren.

Uit de richting van Zimnica horen we gebulder van kanonnen.

„Is er ergens nog opstand?” vraag ik aan mijn moeder.

„Bij Alexandria schieten kanonnen, ook in Udup en Gaurici. De mensen in die dorpen hadden de opstand georganiseerd als echte militairen. Toen de cavallerie in het dorp kwam, werd ze met geweerschoten ontvangen. Het paardenvolk trok terug en ging kanonnen halen. Ze hebben ze rondom de dorpen opgesteld en schoten er met de kanonnen in. Dat vertelt men nu....”

We horen duizenden en nog eens duizenden geruchten. De mensen vertellen elkaar van alles, het ene nog vreselijker dan het andere. De straatwegen worden door soldaten bewaakt, maar de landen zijn zacht en de mensen lopen onhoorbaar als katten op hun sandalen; je hoort hun voetstappen niet. Ze vluchten uit het ene dorp naar het andere, langs paadjes, die zij alleen kennen; ze verbergen zich bij familieleden en trachten hun sporen uit te wissen.

„Naar Belitori hebben ze per trein soldaten gebracht,” zegt mijn moeder. „Gogu Cristofor heeft met zijn manschappen het dorp bestormd. Zeven en veertig boeren hebben ze neergeschoten. Gisteren heeft men ze begraven in Adâncata op de top van de heuvel, dicht bij de grote weg. In Balta Sarata werden de mensen het water ingejaagd; men heeft ze daar verdronken, om kogels te sparen. In Balta Sarata is een meertje, het is niet zo groot, maar wel diep....”

Ook in ons dorp kwamen soldaten te paard. Ze namen mijn vader mee. Ook mijn broer Ion namen ze mee. Ze bonden de vrouwen en brachten ze naar het gemeentehuis. Tante Svica werd in kettingen geslagen. Titsa Uje, Tantsu, Pitsica en de oude Floroju met zijn beide zoons liggen halfdood gegeseld te kreunen tegen de buitenmuur van het gemeentehuis. Voor ons loopt pope Tomitsa Bulbuc, die zich bij kroegbaas Toma Ocî een beetje moed heeft ingedronken — de kroegen gingen natuurlijk allemaal weer open, zodra de soldaten in het dorp aankwamen —; nu blijft hij staan en zegt tegen de geboeiden:

„Heb ik jullie niet altijd gezegd, dat je niet in verzet mag komen tegen de overheid? De overheid is van God. Jullie hebt niet naar me willen luisteren. Nu moeten jullie er voor opdraaien, nu moeten jullie er voor lijden.... Maar het geeft niets, je zonden zullen er des te gauwer door vergeven worden.... God is rechtvaardig en zal het jullie vergeven.”

„Houd liever uw mond, eerwaarde, in plaats

van ons te bespotten," zegt de oude Floroju met rood opgezwollen lippen.... „Waarom hebben we jou eergisteren je mond niet met modder gesnoerd?"

Pope Bulbuc trekt een vies gezicht. Half aangeschoten zwaait hij verder. Op het schoolplein bevindt zich bij degenen, die nog niet geranseld zijn, ook mijn vader. Een wachtmeester neemt hem een verhoor af:

„Wat heb je je bij de opstand toegeëigend?"

„Ik heb eindelijk eens vrij adem kunnen halen, gewoon vrij adem! Want ik kon het niet meer uithouden...."

„Wat heb jij gestolen?" vraagt een andere wachtmeester aan mijn broer Ion.

„Een ploegijzer uit Carligati."

„Waar is het?"

„Ik heb het begraven."

Ion kwam thuis met de handen op de rug gebonden, begeleid door twee soldaten. Hij werd ontzettend afgeranseld. Mijn broer bracht de soldaten achter naar het erf, waar de olm staat:

„Hier heb ik de ploegschaar in de grond gestopt."

De soldaten graven het ploegijzer op en brengen het naar het gemeentehuis. Daar heeft men mijn broer met de ploegschaar op zijn hoofd geslagen, tot hij bewusteloos op de grond rolde. Daarna gooiden ze koud water over hem heen. Toen hij weer bij kwam, sloegen ze hem voor de tweede keer. De wachtmeester en de korporaal ranselden samen op hem los....

De gendarmes, de soldaten met de bajonet op het geweer, bewaken de gevangenen.

Overste Piënaru uit Boekarest kwam in Secara. Op één ochtend schoten ze zeven en dertig mensen dood. Onder hen waren piepjonge jongens, kinderen bijna nog. Ook mijn oom Precup Urban Utsupar werd door hen gefusilleerd....

Het was overste Piënaru danig naar de zin, een beetje oorlogje te mogen spelen. Hij liet de bevolking door middel van trompetsignalen te hoop

roepen en haar bekend maken, dat iedereen bij het gemeentehuis komen moest, ook de vrouwen en kinderen; hij wilde een paar woorden tot hen zeggen en hun vergiffenis schenken.

De mensen stroomden de straat op; de soldaten vormden een kring om hen heen en dreven ze toen op een hoop voor het gemeentehuis. De overste kwam te paard aanrijden, door al zijn officieren omringd. Naast hem reed zijn rechterhand, zijn trouwe kapitein Cantacuzin.

„Allen, die aan de opstand hebben deelgenomen, moeten naar voren komen!”

De boeren drongen dicht opeen, niemand wilde naar voren komen.

„Ik heb bevolen, dat ieder die aan het oproer deelnam, naar voren komen moet. Hebben jullie me niet gehoord?”

„Ja,” zei oom Utsupar, „we horen het wel. Ik ben het, die hier in het dorp met de opstand begonnen is....” Hij trad naar voren. Zijn oude versleten pelsmuts zat als een pruik op zijn achterhoofd.

„Ook ik heb er aan meegedaan,” zegt tante Utsupar en gaat naast haar man staan.

„Ik was er ook bij,” zei mijn nichtje Ditsa met de hazenlip.

De menigte staat om de drie Utsupars heen.

„Ze zwetsen maar wat, mijnheer de overste! Zij hebben de opstand niet alleen volbracht. We hebben er allemaal aan meegedaan, het hele dorp, dat u hebt uitgezogen en misbruikt....”

„Heidaar, wie slaat daar zulke onbeschofte taal uit? Kom voor de dag, zodat ik je smoel kan zien....”

„Niet alleen mijn smoel mag je zien, maar ook mijn rug,” zegt Radu Turcu en gaat voor de overste staan. Met één ruk trekt hij zijn hemd weg. Zijn zwarte, behaarde, als over een skelet gespannen huid komt aan het licht.

„Kijk goed naar mijn rug, mijnheer de bojaar.. Die zit vol met littekens. Sommige daarvan heb je er zelf ingekorven, toen ik nog een jonge snui-

ter was. De andere heeft deze hond, deze Filip Pisicu, mij op de rug geschreven. Nog andere heb ik overgehouden van de klappen die de gendar-me mij gaf, toen ik op een bruiloft een liedje zong, dat de vermoorde zoon van Utsupar had bedacht...."

Radu Turcu zweeg. De mensen kijken naar de diepe littekens, die zijn hele rug overdekken. Hij staat daar en wacht, tot men hem in brokken zal ranselen....

„We zitten allemaal vol met littekens, mijnheer de overste!" roepen de mensen met flitsende ogen....

„Sla ons dood, je hebt ons nu toch allemaal te pakken...."

„Vermoord ons, jij moordenaar!" schreeuwt tante Utsupar. „We zijn nu zonder overleg in het oproer gerold. Een volgende keer zullen we ons beter voorbereiden...."

„Ze zijn gek geworden!" hoorden de dorpsbewoners ritmeester Cantacuzin zeggen.

„Jullie hebben God de Heer en de Heilige Drie-eenheid uit het oog verloren," zegt pope Mititsa Luncesu en streek zich langs de korte baard.

„De duivel heeft zich in jullie hersens genesteld...."

De uit Moldavië hierheen gebrachte soldaten keken naar de grond. De wachtmeesters stompten ze met de vuisten, om te zorgen, dat ze niet in slaap sukkelden!

De overste beet de tanden op elkaar. Hij sloeg met zijn bullepees op de gekromde rug van de dorpeling. De huid sprong open, het bloed liep er uit. De man gleed zonder één kik naar de grond.

De overste haalde zijn zakdoek te voorschijn en wiste zich het zweet van het voorhoofd.

„Lees de lijst met de namen van de bandieten voor, kapitein!"

De kapitein las de namen voor, die de pope op een uit het kerkboek gescheurd blad papier had geschreven. Twintig boeren werden uit de menig-

te naar voren gehaald. Precup Urban Utsupar was er ook bij.

Het gemeentehuis in Secara staat tegenover de school. Men bracht de twintig boeren naar het gemeentehuis en zette ze tegen de muur, schouder aan schouder. De mannen keken de overste met onwankelbare blikken aan.

„Kapitein, u neemt de executie van de bende op zich. . . . !”

„Ik ben van mening, overste, dat ik dit met de onderofficieren doen moet. Ik zie, dat de soldaten niet eens willen toekijken. Er mag geen insubordinatie ontstaan.”

„Nu, vooruit dan. . . . ,” zei de overste.

Kapitein Cantacuzin riep de onderofficieren en de politiemannen bij zich. Deze, oude steunpilaren van het soldatendom, kwamen uit de troep naar voren. Ook de kapitein steeg van zijn paard. Ze mikten op de mannen, die tegen de muur geschaard stonden. . . .

„Vuur!” schreeuwde te overste.

Er stortten maar zeven tegen de grond.

„Vuur. . . . !” commandeerde de overste voor de tweede keer.

Weer rolden er twee. . . .

„Rotzakken! Hebben jullie verleerd, hoe je schieten moet? Loop er naar toe en schiet ze van dichtbij overhoop. . . . !”

En toen eindelijk slaagden ze er in, alle mannen neer te schieten.

Er waren vrouwen, die lange hartbrekende kreten uitstieten. De keten van soldaten rondom hen bleef onwrikbaar gesloten. Niemand van hen kon ze doorbreken en vluchten. Allen moesten blijven staan, om de terechtstelling gade te slaan. De laatste die dood ging was mijn oom Utsupar. De kogels floten langs hem, toen men nog van enige afstand op hen schoot. Hij riep met alle macht:

„Ons schieten jullie dood, en jullie zult er nog veel meer doodschieten. Maar jullie kunnen toch het hele volk niet uitmoorden, het volk, dat door

jullie getrapt en uitgezogen wordt.... Overste, je staart me aan, zonder dat het je helpen zal!.. Meer dan mijn leven kun je me niet afnemen.... Ik ben niet bang voor de dood; net zo min als ik ooit bang was voor het rotbestaan, dat jullie mij dwongen te leven!"

De kogels gierden. De handen van de wachtmeesters beefden, ze schoten niet secuur. De stem van mijn oom klonk nog luider:

„Ook jij komt een keer aan de beurt, met je bloed zul je betalen voor ons bloed, overste! Met jouw bloed en het bloed van het hele hooggeboeren tuig. Elke bojaar zal onze rekening betalen...."

Kapitein Cantacuzin verloor zijn tegenwoordigheid van geest. Hij sprong toe en schoot oom Utsupar van vlakbij neer. Toen oom al dood op de grond lag, schoot hij hem nog steeds kogels in zijn roerloze lichaam....

De menigte gromde luid. Mannen, vrouwen en kinderen bukten zich voorover, raaptten stenen op en smeten die de beulen naar het hoofd. Ze brulden woeste vervloeking.

Een van de stenen trof de overste in het gezicht. Hij werd razend van woede en gaf de onderofficieren bevel, op de menigte te schieten. De soldaten lieten, zonder dat het hun gecommandeerd was, de levende kettingen vieren.

„Smeer 'em! Loop wat je kunt!" schreeuwde één der soldaten. De mensenmenigte rende weg. Het schieten begon; de boeren stoven naar alle kanten uiteen. Niet allemaal kwamen ze weg. Zeventien mensen bleven met het gezicht in de modder liggen. Ze stonden niet meer op. Zeventien mensen: acht mannen, drie vrouwen, zes kinderen. De soldaten namen hen van de grond op. Alle doden werden door de soldaten bij elkaar gelegd. Ze groeven een breed, diep graf. Ze groeven met gezichten, grauw als de aarde. Alle doden, die tegen de muur van het gemeentehuis lagen, alsmede de andere mannen, vrouwen en kinderen, werden begraven in een gemeenschap-

pelijk graf aan het uiteinde van het dorp bij de grote weg, zodat iedereen die daar voorbij komt, zou kunnen zien hoe het degen vergaat, die opstaat tegen de macht der bojaren.

Later hoorden wij van oom Gabunea, dat men de uit de buurt van de Olt afkomstige Tanasoju vroeg, wat hij uit het landhuis van de bojaar Zagorits ontvreemd had? Hij antwoordde: „Drie eenden heb ik gestolen. . . .”

„Heb je ze gebraden?”

„Nee, ik heb ze begraven.”

„Waar?”

„Bij de poel.”

„Breng ons er naar toe!”

Tanasoju bracht de soldaten er naar toe. Ze groeven de eenden op. Ze waren al bezig te vergaan en stonken. Ritmeester Zagorits dwong de eendendief, het rottend gedierte op te eten.

Tanasoju at ze op.

Mijn vader, mijn broer Ion, Dumitru Palica, Titsa Uje en nog vele anderen werden, aan palen gebonden, naar Turnu gebracht. Men dreef ze op vloten. Maandenlang liet men ze daar zitten tot de zaak voor de rechters kwam; bij hen bevonden zich ook Svica, tante Utsupar en mijn nichtje Ditsa. . . .

Mijn moeder bleef alleen met ons. Ze stort geen traan. Steeds weer vertelt ze ons, voor we gaan slapen, alles wat ze over de opstand heeft gehoord, en wat er naderhand met de mannen is gebeurd. Haar ogen liggen diep in hun kassen, haar lippen zijn gekloofd. Ze zijn gekloofd door de wind.

Ik ga slapen. Mijn moeder dekt mij toe. Ze aait met haar hand over mijn voorhoofd. . . . Ze fluistert — heel zacht, zodat ik alleen het kan horen:

„Vergeet het niet, Darië. Vergeet niets van dit alles. Vertel het een keer aan je kinderen. Vertel het je kleinkinderen en achterkleinkinderen, die één keer zullen leven, na ons. . . . Hoor je me, Darië? Vergeet het nooit. . . . niets mag je vergeten!”

VI: GRAS

De wind joeg wolken aan van de Donau, en de wolken brachten een lenteregen van dikke drop-pels mee.

En de landen, die met zaad en tranen bezaaid waren en met bloed bemest, groenden opnieuw.

De dorpen kregen in één nacht een fris gewaad.

Waar men geen gerst, rogge, gierst of spelt had gezaaid, spriet jong gras met fijne halmen uit de aarde.

Glanzend, glasdun gras.

Nu en dan kwam er eens een man terug, die men indertijd geboeid naar de stad had gesleept, en met acht, tien of twaalf anderen aan een paal gebonden had gezeten.

Nu kwamen ze ongeboeid.

Zonder ketens keerden ze terug.

Met gebroken botten, met gekneusde huid.

Ze lopen door de straatjes van het dorp, als liepen ze op dorens.

Maar er zijn toch geen dorens in de straatjes?

Hun voetzolen zitten vol met zweren.

Ze hebben grote open wonden onder de voeten.

Ze lopen en drukken onder het gaan de handen tegen hun buik.

Hun beenderen doen hun pijn.

Hun ruggen zijn gebroken.

In elk dorp zie je vrouwen met zwarte hoofddoeken.

Maar niet alle weduwen dragen zwarte hoofddoeken.

Hoe zouden ze allemaal ook zwarte hoofddoeken kunnen kopen, en waar haal je in één keer zoveel zwarte hoofddoeken vandaan....!

De wind blaast van de Donau af. Een lauwe wind.

Hij joeg de wolken naderbij.

De wolken brachten regen, met dikke droppels, een warme voorjaarsregen.

De eindeloos gestrekte akkers herleefden.

Overal geurt het naar jong gras, fris gras, naar nieuw blad en naar graansprietten, die meer dan twee handlengten boven de aarde zijn uitgescho-
ten.

Over de gefusilleerde, diep in de aarde begraven mannen heen kiemde het jonge, frisse gras in de lente.

VII: DE BEREN

„Zusje, waar ga je naar toe?”

„Naar de hut....”

„Mag ik met je mee?”

„Nee, ik kan je niet meenemen....”

„Dan loop ik je achterna.”

„Als je dat doet, ruk ik je de oren van het hoofd....”

Dat is nu mijn zuster!.... Mijn zuster zal me de oren van het hoofd rukken....! Ze zal er hoogstens even aan trekken. Dan weet ik wel, hoe ik me weren moet; ik geef haar een stomp in de ribben met mijn vuist. Iedereen hier in huis, die iets tegen mij heeft, geef ik een bons met de vuist in de ribben. Alleen vader en moeder niet. Dat ontbrak er maar aan....! Als iemand tegen zijn ouders de hand verheft, rot die van de vingers tot aan de schouder. Met woeker krijg ik de klappen terug, die ik uitgedeeld heb. Dat is aangenaam — als je kunt geven, moet je ook weten te nemen. Mijn hoofd zit vol met littekens. Die komen van de harde klappen, die mijn vrienden en ik elkaar al vechtende toedelen. Ook zij hebben littekens. Wij kietelen elkaar over en weer met stokken. Op de rug gaat het nog wel, daar blijven de striemen op zijn hoogst een week zichtbaar en dan verdwijnen ze. Op het hoofd is het veel erger.... De huid is daar dun, ze scheurt en het bloed loopt er uit. Wij plakken modder op de wonden. Als ze diep zijn, doen we er tarwe- of maïsmeel bij. Een beter geneesmiddel bestaat daarvoor niet.

Evanghelina heeft haar mooiste kleren aange trokken. Ze steekt in haar haren en achter haar oren gedroogde bazielkruiden....

Kerstmis is achter de rug.... Ook het feest van de Heilige Driekoningen hebben we al gehad....

Het duurt nog lang, nog heel lang, voor het lente wordt.... Als je buiten loopt, wordt de sneeuw tot een bal onder je voeten. Als je er stevig op trapt, spuit er water uit. De schoenen worden door en door vochtig van het sneeuwwater....

Tot verleden jaar toe was mijn zuster Evanghelina een mol van een deern. In het najaar werd ze vijftien. Plotseling schoot ze hoog op en werd slank. Haar amandelvormige ogen kregen een heldere, stralende uitdrukking. De wenkbrauwen van mijn zuster zijn smal en lang, haar wimpers lang en dicht, net als die van mijn moeder.

„Neem je me mee naar de hut?”

„Ik heb je toch al gezegd: nee!”

Ze beschildert haar gezicht als een masker, ze kijkt er bij in een scherfje spiegelglas; waar zou ze dat opgeduikeld hebben....?

Tot nog toe hadden we geen spiegel in huis. Mijn moeder heeft nog nooit in een spiegel gekeken. Om te zien, hoe haar gezicht verwelkt? Het is al genoeg, dat wij het zien....

„Moeder, zus wil me niet meenemen naar de hut!”

„Laat haar maar alleen gaan.”

„Maar dat wil ik niet.”

„Dus omdat jij het niet wilt....”

Evanghelina gaat alleen naar de hut. Af en toe blijft ze staan, raapt sneeuw op, maakt een sneeuwbal en gooit die naar mijn hoofd.

„Ga naar huis, Darië, ga terug....!”

„Nee, ik ga niet.”

„Ga terug, Darië!”

„Ik wil niet!”

Ze zit me na. Als ze me te pakken kreeg, zou ze me tegen de grond gooien en er op los timmeren. Maar ik loop vlugger dan iemand anders van mijn leeftijd in het hele dorp. Ze begint te flikflooien:

„Toe nou, Darië, ga nu mooi naar huis, loop me

vandaag niet achterna. Als je in de hut komt, sla ik je!"

„Je slaat me toch niet, want je zou je daarvoor schamen!"

„Als je naar huis gaat, breng ik. . . . zoute krakelingen voor je mee."

„Geloof ik niet! Je hebt immers geen geld, om zoute krakelingen te kopen!"

Ze loopt door naar de hut; ik loop haar achterna.

De hut is een verlaten huis aan het uiteinde van het dorp, zonder ramen en deuren. Het ligt iets verder dan het huis van Paune Vaça.

Mijn zuster komt bij de hut aan. Ik ook. Ze gaat naar binnen. Ik ook. Anderen zijn er al, zij zijn vroeger opgestaan. . . .

In de hut bevinden zich jonge snuiters en jonge meisjes, die in het voorjaar voor het eerst zullen deelnemen aan de reidans — de hora. Hier vinden ze elkaar, om dansen te leren. Muziek hebben ze niet. Maar een van hen bespeelt de fluit, een ander de klarinet.

Wij, kleintjes, lopen onze oudere broers en zusters achterna, gaan gehurkt tegen de wand zitten en kijken toe, hoe de anderen de hora dansen — sommigen zwierig en levendig, anderen plomp. De lomperds kunnen de voeten haast niet omhoog krijgen, als hingen er blokken hout aan.

De jongens en de meisjes, die al deelnemen aan de echte hora, komen niet meer in de hut, ze hebben hier niets te zoeken. Ze dansen de reidans voor de herberg. Met zeven kroegen is ons dorp gezegend, en de herbergiers gunnen elkaar geen van allen het licht in de ogen. Iedere kroegbaas zou graag willen, dat de hora voor zijn herberg plaats greep. Daarom houden en betalen ze een troep Zigeuners. De berekening is niet slecht: als er mensen in de kroeg komen, moeten ze eten en drinken, en dat moet betaald worden. . . .

De aanvoerders van de jongelui beslissen, voor welke kroeg de hora zal worden gehouden. Ze krijgen als presentje daarvoor van de kroegbaas

een kan brandewijn, een kan wijn, een slinger krakelingen en een mand met appels, die door de boeren uit de bergen worden verkocht.

Groot is het gejoel en gejuich in de hut. Het dansen houdt alleen op, als de fluitspeler moe wordt. De jongens duwen de meisjes tegen de wand, knijpen ze, kussen ze, omklemmen hun heupen. Wij likken ons om de mond van verlustiging. Wij beginnen ook de meisjes van onze leeftijd te betasten. Een van de jongelui, bij wie de baard al doorkomt, roept ons toe:

„Heidaar, snotneuzen, schaam je je niet?”

„Schaam jij je dan niet?”

„Ik.... ik ben volwassen!”

„Wij ook.... binnenkort.”

„Dat duurt nog even, beste knaapjes, dat duurt nog even!”

De avond daalt. Dichte mist, alsof er rook uit onzichtbare vuren onder het aardoppervlak naar buiten dringt. Stroomt die mist uit de grond of komt hij van boven? Niemand weet, waar de mist vandaan komt. 't Is als kwam hij van alle kanten tegelijk, om de sombere dag nog korter te maken. De danslustige troep in de hut gaat uiteen. De fluitspeler is verdwenen. Al spelende is hij vertrokken. Wij lopen hem na.

Voor de hut wacht een met vier paarden gespannen wagen. Er zitten drie jongens op. Kijk eens aan! Avendrea, de vriend van mijn broer Ion, en daar is ook nog Verde en de derde is Alvitsa.... Wij lopen langs de wagen. Alvitsa leunt tegen de dissel. In zijn mondhoek smoort een sigaret. Hij roept mijn zuster naar zich toe:

„Evanghelina, kom eens hier, ik wou je wat vragen.”

Mijn zuster blijft staan en kijkt hem aan.

„Ik wil je een geheim in je oortje fluisteren....”

Evanghelina komt dichterbij. Ik huppel naast mijn zuster, als een veulen naast het moederpaard.

Nauwelijks staat mijn zuster voor Alvitsa, of de jongen springt op haar toe, pakt haar om het middel en tilt haar op. Alsof ze een schoof koren was zo pakt hij haar vast en gooit haar op de wagen. Avendrea neemt haar in zijn armen. Mijn zuster krijst luid. Eén keer maar. Eén keer, maar geweldig. Avendrea drukt haar met de hand de mond dicht.

Alvitsa springt op de dissel. Verde ranselt op de paarden los. Vonken ketsen op onder de hoeven. De paarden suizen met de wagen tegen de helling op. Alvitsa rukt een pistool uit zijn zak en begint er woest mee in de lucht te schieten. De wagen verdwijnt achter de bochtende berg.

„Ze is ontvoerd!” hoor ik aan alle kanten roepen. „Men heeft haar geroofd, men heeft haar ontvoerd! Kom, ga mee naar Alvitsa's huis, dat wordt daar vanavond een reuzenkeet....!”

Ik ren naar huis zo vlug ik kan.

„Moeder, ze hebben Evangelina ontvoerd!”

„Wie heeft haar ontvoerd?”

„Alvitsa....”

Mijn moeder schiet haar schoenen aan en slaat de grote omslagdoek om haar schouders.

„Kom mee, Darië, kom mee, we gaan je vader zoeken....”

We vinden hem in de herberg van Toma Ocî.

Rood is zijn gezicht. Zo vaak mijn vader een glas wijn of brandewijn drinkt, worden zijn gezicht en zijn oren rood....

Mijn moeder wenkt hem en hij komt een tikje geschrokken naar buiten, want het is nog nooit voorgekomen, dat mijn moeder hem uit de kroeg heeft gehaald.

„Wat is er gebeurd?”

„Ze hebben Evangelina uit de danshut ontvoerd.”

„Wie?”

„Alvitsa.”

Mijn vader kauwt op zijn knevel.

Evangelina en Ion zijn de kinderen uit mijn

moeders eerste huwelijk. Mijn moeder heeft een stukje land van haar eerste man geërfd, dat tussen de heuvels bij Stanicuts en Adâncata ligt. Het is een onvruchtbaar stuk grond en brengt slechte oogsten op. Maar het is landbezit, toch een stukje eigen grond. Als iemand een goede ploeg en sterke ossen heeft, kan hij nog wat meer uit die grond halen. Het land behoort niet eens aan mijn moeder, het wordt in tweeën verdeeld: een stuk krijgt Evanghelina en het andere stuk krijgt Ion, als ze meerderjarig zijn. Mijn zuster wilde wachten tot haar meerderjarigheid en pas dan trouwen. Maar Alvitsa is haar voor geweest. Hij heeft haar ontvoerd. Dat is ook met andere meisjes gebeurd, naar oeroude zede.

Mijn ouders beraadslagen; en van lieverlede bedaart hun woede.

Ion Suciu, die men in het dorp Alvitsa noemt, is een fikse levendige knaap. Hij woont met zijn moeder aan de andere kant van het dorp, tegenover pope Bulbuc. Hij heeft een huis en ook land. Later krijgen ze kinderen; ze zullen hard aanpakken. Met hetgeen Evanghelina en Alvitsa samen hebben, kun je met verloop van tijd een zoet duitje vergaren.

Het is moeilijker, mijn vader te kalmeren. Hij is niet zozeer kwaad, omdat men haar ontvoerd heeft. Er is iets anders, dat hem dwars zit: hij heeft er niets van geweten, geen aasje vermoeden gehad. Mijn moeder doet haar best, hem in een verzoenende stemming te brengen:

„Die schoonzoon zal nu niet veel eisen en een kleinere bruidschat vragen,” zegt ze.

„Wat? Wou je haar soms zonder kleren laten gaan? We moeten kleren voor haar maken....”

Ze beginnen plannen te smeden. Goedkope katoen voor kledij zullen ze op de pof kopen bij de kaarsenmaker, Serbu. De kleinere zusjes zullen de hemden vervaardigen voor de bruidsjonker en de andere getuigen.... We zullen bij de pachtheren, op wier landerijen wij werken, geld opnemen. In de zomer zullen wij dan een paar bunder

graan meer zichten, om de schuld te delgen.... Schoenen gaan we kopen in de stad. Het zal een moeilijke zomer worden met zoveel schulden, maar als het dan toch moet gebeuren....

Aan de andere kant van het dorp horen we pistoolschoten, lawaai en geknal. Ook Zigeunermuziek klinkt daarginds. Ik hol er naar toe.

Het erf van Alvitsa staat al vol met mensen. Aan de overkant kijken pope Bulbuc en zijn vrouw bij de heining staande toe. De pope lacht in zijn baard. Hij verlustigt zich in de gramschap van mijn vader. Hij weet niet, dat de woede van mijn vader al lang vervlogen is.

Ik dring me tussen de benen van de volwassen mensen door, ga naar de open veranda en vraag de vrouwen, die al bezig zijn de geslachte kippen te plukken:

„Waar is mijn zuster?”

De vrouw van Titsa Uje antwoordt mij:

„Binnen, bij Alvitsa....”

Uit het huis hoort men een vaag lachen. In elk geval een goed teken, dat mijn zuster lacht.... Niettemin ben ik boos op Alvitsa; voortaan zal ik gedwongen zijn, hem zwager te noemen. Ik ben boos op hem, omdat hij mij niet met mijn zuster op de wagen heeft gegooid. Ik had dan ook eens een plezierritje gehad.... Niemand heeft er enig begrip van, wat voor heerlijke gewaarwording het is, op een wagen te zitten, waar de paarden in galop mee wegrennen, terwijl de jongens uit pistolen schieten. Niemand heeft er enig begrip van....

Wij wachtten niet lang met de bruiloft van Evanghelina. Drie weken maar. Anders hadden we nog tot drie weken na Pasen moeten wachten, daar de boeren voordien geen tijd hebben, om feest te vieren.

De landerijen beginnen, zodra het dorp ophoudt en strekken zich heel ver uit. En deze landerijen moeten worden bewerkt. In het dorp houdt men alleen bruiloft tussen Kerstmis en de grote Vasten, de naamdag van de H. Toader. De

laatste dag van carnaval, dat is me een tijd....!
Dat is me een avond....!

Op de vastenavond zitten de mensen rondom de tafels en eten. Ze eten allerlei soorten kaas. Als ze geen kaas hebben, eten ze wat ze maar machtig kunnen worden: Bulgaarse uien, zuurkool, en zo meer; ze proppen hun magen vol. Ze drinken brandewijn, tot ze zwaar in de olie zijn....

God verhoede, dat er een dochter in huis is, die in deze tijd niet aan de man komt, want dan moet ze wachten tot dezelfde tijd in het komende jaar. Want de mensen moeten werken en hebben geen tijd, bruiloften te vieren. En als je je dochter niet aan de man gebracht hebt, kun je het meemaken, hoe de jongens op de heuvel haar met ontuchtige scheldwoorden voor de mal houden....

Wij wachten steeds op die gepeperde uitlatingen, om eens duchtig te lachen. De jongens vormen groepjes. Een deel van hen gaat de Oostelijke, een ander gedeelte de Westelijke helling op.

We horen de stem van Radu Tanase al:

„Oi! Oi! O wee!”

Van de andere helling af antwoord met dunne hoge stem Guinea Rotaru:

„Heidaar, wat scheelt er aan? Heidaar, wat mankeert je?”

„O, Toma Oci heeft een dochter met een dikke buik en ze heeft nog geen man....”

„Waarom dan niet hé?”

„Haar vader wou haar geen land geven....”

„Moet ik er nog meer van vertellen?”

„Schaam je je niet. Darië?”

„Ja, een beetje wel.”

„Nou dan....”

We luisteren naar de schaamteloze hoon. We vermaken ons. Voor elke poort in elke schutting staan mannen, vrouwen en kinderen. Ze luisteren met gespitste oren naar de nieuwtjes en lachen. Geen mens laat zich de spot ontgaan. Sommigen vatten het als een kostelijke grap op, anderen zijn kwaad en smoren een verwensing tus-

sen de tanden. Ze gaan naar binnen, ze willen niet verder luisteren. Anderen zijn zo gevoelig niet, nemen een knuppel en gaan de jongens achterna. Degene, die ze kunnen vangen, krijgt een dracht slagen. De volgende dag zie je jongelui en ook oudere mannen met het hoofd in een verband rondlopen. Zo gaat dat bij ons....

Mijn zuster Evangelina konden ze niet voor de mal houden. Ze kreeg ook geen tijd. Ze is getrouwd, voor ze tot de kring van volwassenen — de hora — toetrad.

Op de vastenavond gaan de jongelui naar de zonder bruidegom gebleven huwbare meisjes, slaan hen met varkensblazen op de rug en schreeuwen daarbij als dollemannen: „Schaam je, schaam je, meisjes zonder man!.... Magyaren zijn jullie....!” En de blazen barsten op hun rug uit elkaar.

„Hoe zien die blazen er uit?”

Hoe zouden ze er uitzien? Het zijn buidels gemaakt van varkensdarmen en vol lucht geblazen. Ze bonken als trommels.... Op de vastenavond gebeurt er nog meer: Als iemand een dochter heeft, die niet is getrouwd,.... dan is het nog niet voldoende, dat de jongens op de heuvel haar bespotten. Ze vangen ook hun honden en binden ze lege blikken aan de staart en jagen ze het hele dorp door. Als je wilt, dat een hond in het komende jaar niet door de hondsdelheid bezocht wordt, laat het dan maar kalm gaan.”

In het dorp bleef haast geen hond over, die niet eens met een blikje aan zijn staart door de straten gejaagd is en op zijn falie gehad heeft. En toch werd de een of andere hond in het voorjaar wel eens hondsdel. Want het voorjaar is de tijd voor die ziekte.

En in het voorjaar gebeurt er nog iets. Een aantal mensen uit ons dorp wordt met op de rug gebonden handen door de gendarmes naar de stad gebracht, naar een ziekenhuis. De handen gaan vervellen: ze zijn aangetast door de pellagra. Elk voorjaar lijden een stuk of wat mannen en vrou-

wen aan de pellagra. Ze hebben bedorven maïs-meel gegeten. De gendarmes binden hun handen vast en brengen ze naar het ziekenhuis in de stad. Al spoedig komen er brieven, die meedelen, dat ze dood zijn. Men heeft ze ginder begraven.... En de wereld draait ook verder zonder hen.

Twee broers van de idiote Sandru, mijn oom, burens van ons, zijn door de pellagra aangetast. Pope Bulbuc zag, hoe Juvete ze allebei met gebonden handen naar het station heeft gebracht, om hen in de stad af te leveren.

„Wat mankeert de lui, brigadier?”

„Gek geworden vanwege de pellagra, eerwaarde.”

„Nee, mijn zoon. De pellagra heeft hun geest niet verduisterd. Ze zijn niet bezworen met het blik aan de staart! Dat mankeert er aan!”

„Maar eerwaarde, men pleegt geen mensen met blik en stokslagen te bezweren, maar honden,” zegt Dârâiala, de gemeenteklerk.

„Zij waren honden, want ze kwamen nooit in de kerk.... Men had ze met het blik aan de staart moeten opjagen, opjagen, opjagen....”

Een week nadat mijn zuster was ontvoerd, kwam Alvitsa met haar bij ons thuis.

Evanghelina leek een stuk slanker, ze was bleker en had donkere kringen onder de ogen. Alvitsa met zijn kleine kneveltje had een sigaret in zijn mondhoek hangen. Hij rookt de ene sigaret na de andere. Mijn moeder ziet dat niet graag.

„Goeienavond, vader! Goeienavond, moeder!”

„Goeienavond, Ion. Jij hebt onze dochter geroofd....”

„Had ik zo stom moeten zijn en wachten, tot een ander haar ontvoerde? Ze is mij naar de zin....”

„Maar Ion, heb je er wel eens over gedacht, dat ze veel te jong is?”

„Ik houd van de vrouwen, als ze nog groen zijn.”

„Goed dan, Ion....”

„Dat zeg ik ook: zo is het goed....”

Evangheline staat naast hem. Ze neemt geen oog van hem af. Sinds ze met hem getrouwd is, heeft ze voor niemand anders een blik over, niet voor haar broers, zusters, niet voor moeder of vader. Alleen voor haar man.

„Vader, wij zijn gekomen, om de dag van de bruiloft vast te stellen.”

„Goed, laten we dat doen. Wanneer?”

„Over veertien dagen....”

„Wij hebben de bruidsschat nog niet bij elkaar....”

„Doet er niet toe! Binnen twee weken kan dat in orde zijn....”

„Wie neem jij als getuige?”

„Gaina....”

Gaina is Alvitsa's buurman.

„Dan heb je een goeie getuige uitgezocht,” zegt mijn vader, „een beste kerel.... En hoeveel land moet ik je geven, Ion?”

„Ik dacht zo, vader, de helft van wat Evangheline toekomt, de andere helft laten we jullie voorlopig. Als we meer dan een kind hebben, nemen we het tweede stuk er wel bij.”

„Dat hadden we niet verwacht.”

Nu begon het onderhandelen over de kledingstukken.

„Voor jou, vader, koop ik een paar laarzen,” zegt Alvitsa. „Voor Ion koop ik een paar sandalen. Zwager Gheorghe hebben we ook willen bedenken: voor hem koop ik een paar schoenen en stuur hem die over de post. De kleine meisjes krijgen ieder een paar pantoffeltjes. En dat kleintje” — hij wijst op mijn zusje Elisabeta — „krijgt een jurkje en ook pantoffels.”

Hij draait zijn snorretje maar op en laat zijn sneeuw witte tanden zien. Alvitsa is een knappe snuiter. Zijn ogen zijn zwart als kolen en glinsteren.

„Wel bedankt,” zegt mijn vader. „We geven onze dochter het land en ook kleren mee.... Het bruidshemd, het hemd voor de bruidegom, de

hemden voor de getuige en zijn vrouw. We hebben besloten, ook de oude vrouw een hemd te geven; zij heeft je toch groot gebracht...."

De moeder van Radu, Baba Rada, is een oude vrouw, klein en zwaarlijvig, voorzien van een knevel. In het dorp noemen ze haar „de dikzak”. Als mijn zuster met een van ons over haar spreekt, noemt zij haar ook zo.

„Zeg toch moeder, mijn kind!”

„Hoe kan ik nu moeder tegen haar zeggen, heeft ze mij soms grootgebracht? Laat haar maar gaan; ze doet net of ze stom is. Er komt haast geen woord uit. Ze zit meer bij haar dochter Nichisia, dan bij ons thuis.”

Eindelijk is het toch zo ver, de dag van de bruiloft komt. 's Vrijdagsavonds al zijn de familieleden aangekomen. Van alle kanten dagen ze op. Als eerste verschijnt mijn tante Utsupar met mijn nichtje Ditsa. Ze kwamen uit Secara.

De jongens gaan — als altoos — hoepla! op Ditsa Utsupar af. Ze is een beetje groter geworden en de lange celstraf kun je haar ook aanzien.

Uit Cârloman komen mijn grootouders en de broer van mijn moeder, Dumitrache met zijn vrouw Anica. Oom Dumitrache is sinds twee jaar getrouwd. Hij heeft een lichtblond vrouws-persoon met een rond gezicht en diepblauwe ogen uitgekozen. Ze hebben één kind, een jongen. Ze liet mijn moeder het kindje zien, dat in windsels gerold op de bank bij de bakoven lag.

„Niet waar, tante Maria, de kleine Ionica lijkt sprekend op Dumitrache.”

Oom Dumitrache is groot en roodharig. Het kindje heeft een wipneus, is betrekkelijk klein, en zijn huidje is zo bruin, alsof het met roet en as was ingewreven. Mijn moeder bekijkt het kindje. Ze heeft het al eens eerder gezien.

„O ja, ja, het lijkt als twee druppels water op mijn broer Dumitrache....” En ze knipoogt tegen ons.

Het hart van oom Dumitrache loopt over van blijdschap.

„Niet waar Maria? Ionica lijkt precies op mij, het is mijn kind, mijn hartezoontje....”

Hij neemt het kind op de arm en wiegt het heen en weer.

De kleine snuiter lijkt intussen meer op de buurman van mijn grootouders in Cârłoman, Nitsa-Litsa, die men uitscheldt voor „Zigeuner”.. Iedereen heeft het bemerkt, alleen oom Dumitrache nog niet.

Uit Cârłoman komen nog vele neven en nichten ter bruiloft: de Ciurea's. Tante Sica Ciurea heeft de staar op het linkeroog. Ze heeft acht jongens ter wereld gebracht, die allemaal in leven gebleven zijn en allemaal getrouwd. Naast het oude huis hebben ze nog drie nieuwe op een rijtje neergezet. Het laatste staat vlak aan de beek. Als je in dat huis de hand uit het raam steekt, kun je van het riet langs de oever de pluimen afrukken. De weke grondstukken zijn daar breder en dicht met riet begroeid. De Ciurea's hebben ook een bootje, waarmee ze naar hun wijngaard kunnen varen. De mensen uit Cârłoman bezitten op de rode heuvel, aan de andere kant van het moerasgebied, wijngaarden, die alleen rode druiven met zeer kleine pitten opleveren, maar zoet als honing....

Dada Ciurea lag verleden jaar in het ziekenhuis, in de stad. Nu zit ze bij ons op een driepootje gebogen over een pot met warm water, plukt een kip en vertelt van haar wederwaardigheden.

„Hoor je dat, Maria? Het leek wel, of er een trein door mijn kop reed, die alsmaar ratelde en floot. Dag en nacht gierde dat maar door mijn kop. Ik heb alle kwakzalvers afgereisd. Wat ik allemaal naar binnen geslikt heb....! Maar niets hielp. Mijn oudste zoon, Cociu, bracht me op de wagen naar de dokter in Turnu. Hij bracht me naar een dokter met bakkebaarden. Nee, het leek meer op een geitesik. De arts lei mij op een tafel en liet me inslapen. Ik weet niet, wat hij onder mijn neus gehouden heeft. Ik werd er later misselijk van. Voor hij mij in slaap liet vallen,

zei hij tegen me, dat ik gerust kon wezen, hij zou mijn hoofd open schroeven en de trein er uit halen. Ik weet niet, hoe lang ik geslapen heb, maar het was een eeuwigheid. Zo leek het tenminste. Toen ik wakker werd, stond naast me op de peluw een klein spoortreintje. De dokter nam het in de hand en zei:

„Kijk eens vrouwtje, dat zat in je hoofd. Ik haalde die trein er uit en schroefde je hoofd weer dicht. Doet het nog pijn?”

„Nee, ik heb geen pijn meer.”

„Het mag ook geen pijn meer doen, vrouwtje. Hoor je het geratel nog in je kop?”

„Nee....”

„Ik bleef nog een tijdje in het ziekenhuis, toen kwam ik weer thuis en sindsdien ben ik kerngezond. Die dokter kent zijn vak hoor....”

„En waar is die trein, tante Ciurea?” vraag ik, „ik zou er zo graag mee willen spelen.”

„Die trein? Die is bij de dokter gebleven. Hij zei, dat ie de trein aan een museum wilde geven....”

Tante Ciurea komt op de bruiloft met acht zoons, hun vrouwen en kinderen. Geladen op vier wagens kwamen ze aanrijden. Een pracht van een bezoek....!

Uit de buurt van de Olt is alleen oom Gabunea met zijn vrouw Aretia verschenen. Uit de buurt van de Calmatsui zijn de broers en zusters van vader gekomen. Waar moeten we ze allemaal onderbrengen....? Bij de bureu maar.... Evangelina trouwt maar ééns....! Maar één keer vieren we haar bruiloft....!

Nu is het dan toch Zaterdagavond. De familieleden zijn bij ons gebleven. Ze bleven, om te eten, te drinken en zich te vermaken....

De Zigeuners bevinden zich in het huis van de bruidegom. Ik ga er naar toe met mijn zusjes Ritsa en Elisabeta, die nog maar zo klein zijn. Ritsa loopt voorop. Bij Alvitsa komen zijn naast-bloedverwanten bijeen. De moeder van de bruid is nog niet aangekomen. De uitnodigingen

zijn rondgebracht door Verde, die door Alvitsa tot bruidsjonker is verkoren. De bruidsjonker gaat met zijn brandewijnkruik — lange hals en dikke buik — door het dorp, en nodigt de familie uit om de bruiloft bij te komen wonen.

De nacht is voorbij. Tot aan de vroege morgen hebben de Zigeuners gespeeld. Als de morgen aanbreekt, gaat iedereen naar bed.

Op Zondagochtend vindt de bruiloft plaats. Maar het hoogtepunt er van komt pas 's middags en 's avonds. Ik sta naast Evanghelina. Nooit is ze me zo mooi voorgekomen als vandaag. Haar vriendinnen zijn ook verschenen en bij haar. Verde heeft van de overzij van de beek de kruin van een kersenboom meegebracht. De meisjes versieren het boompje met bazielkruid, bonte linten, zilver- en goudkoord. De versierselen glanzen als echt zilver en echt goud. Maar het is gewoon gekleurd koord.

Mijn zusje Ritsa zegt:

„Nu versieren ze ook de denneboom voor de bruid. Als ik groot ben trouw ik ook. Dan gaan ze ook voor mij een bruiloftsden opsieren....”

Ja, men versiert ook een denneboompje voor de bruid.... In het voorhuis doet men dat. Daarna zet men het boompje voor het huis. De mensen hangen over de heining en bewonderen het.

„Wat heeft die bruid een pracht van een denneboompje....!”

Men brengt Evanghelina naar binnen. Ik dring me tussen de troep meisjes als een kleine satan. De meisjes werpen zich als een horde eksters op mijn zuster, kleden haar poedelnaakt uit, kietelen en knijpen haar en trekken haar het hemd aan, dat uit de grote kleerkist genomen is. Over het hemd komt de witte bruidsjurk van fijn gesponnen linnen.... Witte kousen en schoentjes. Ze kammen haar haren uit en maken er vlechten van. In de vlechten strengelen ze bazielkruiden, op haar hoofd zetten ze haar de in de stad gekochte doorschijnende sluier. De bruid ziet er uit als een echte boeman, om er kinderen mee

naar bed te jagen. Waarachtig, een boeman....!

Nu staat ze dan overeind. De schoentjes knellen. Ieder meisje, dat bij ons in het dorp trouwt, heeft schoentjes die knellen.... De pumps zijn nauw en hebben hoge hakken. De voeten van de meisjes zijn zwaar en plat; van het barrevoets gaan krijg je eeltige zolen en knobbeltene.

De sluier van mijn zuster Evangelina reikt tot aan de vloer. Men heeft haar voorhoofd getooid met een krans van rode, groene en gele papieren bloemen. De bruid is niet in staat te gaan zitten.... Tot aan de avond toe, als ze naar bed gaat, moet ze zo blijven: kaarsrecht, staande als een pop, of als iemand die een stok heeft ingeslikt....

De bruid is klaar. Voor de deur staat de versierde denneboom. Verde de bruidsjonker komt, legt Evangelina's arm op de zijne en brengt haar naar de waterput, — naar de put voor het gemeentehuis, waaruit ze nu voortaan het water zal gaan halen.

Sinds Evangelina een man heeft, haalt ze al water uit deze put. Nu geleidt de bruidsjonker haar naar de put toe. Hij houdt de versierde denneboom zo hoog mogelijk. Voor hen uit gaan de Zigeuners, vier in 't geheel. Vier Zigeuners spelen aan één stuk door. De echo klinkt door het hele dorp. Ik heb nog nooit eerder Zigeuners uit de stad gezien. Maar nu zie ik ze. Bij de bruiloft van mijn zuster Evangelina heb ik ze toch eindelijk voor het eerst gezien.

„Die Alvitsa is een rakker. Hij gaat er prat op zo'n bruiloft te kunnen vieren. Zelfs de zoon van de pope heeft niet zo'n pracht van een bruiloft gehad....”

„Waarom zou hij niet, als hij van dát heeft....!”

„Het lijkt, dat de bruid danig naar zijn zin is....”

„Misschien is ze naar zijn zin, misschien pronkt hij ook alleen maar met haar....”

Evangelina draagt een over de schouder gehangen juk met nieuwe, ongebruikte emmers,

om te laten zien, dat ze van puur koper vervaardigd zijn. Na de bruiloft zal men ze laten vertinnen en ze gebruiken. Maar vandaag moet elke dorpling zien, dat de bruid uit het ouderlijk huis koperen ketels en een pottlepel van koper met lange steel heeft meegekregen. De scheplepel ligt zo in de emmer, dat men de bloemfiguren en decoraties, die een meester-smid in de stad er in gegraveerd heeft, steeds goed zien kan.

De meisjes en bruidsjonker nemen Evangelina bij de hand en brengen haar in plechtstatige optocht met de Zigeuners voorop, naar de dorpsput. Ze moet weten, dat dit nu de weg is van haar huis naar de put, waarlangs ze voortaan het water voor haar nieuw huishouden moet sjouwen. De bruid neemt de emmers en vat de putzwengel aan. De emmer daalt neer in de diepte van de put, vult zich met water. Ze haalt hem op en vult er een van haar eigen emmers mee. Ze haalt nog een emmer op en vult daarmee ook de tweede emmer.

Evangelina neemt de emmers ter hand. Het juk staat tegen de putrand. De bruid draagt de met water gevulde emmers tot op een paar passen afstands van de put en zet ze vervolgens neer. De Zigeuners beginnen opnieuw te spelen. De bruid, de bruidsjonker, de meisjes en de jongens vormen een kring, om de hora te dansen. Driemaal dansen ze rondom de emmers, daarna wordt de hora ontbonden. Mijn zuster tilt het juk met de emmers op de schouder. Haar rug kromt zich onder de vracht. De emmers zijn zwaar, met dikke bodems, dik als een muur, en ze zijn ook nog vol water. Dat leert haar, dat zij in haar huwelijksleven de zwaarste lasten zal moeten dragen. Bijna zakt ze onder de vracht in elkaar, maar mijn zusje Evangelina raapt al haar krachten bijeen, richt zich straf op en loopt voor alle mensen uit, trots en rechtop. Ze landt bij de huisdeur aan. Haar schoonmoeder „de dikzak”, ontvangt haar op de drempel met brood en zout. Mijn zuster zet de emmers neer en eet iets van

het brood, dat ze eerst in het zout heeft gedoopt. Daarna barst ze hulpeloos in tranen uit.

De Zigeuner, die de cymbaal martelt, begint luid te zingen:

Stil maar, bruidje, laat het schreien,
Eigen mensen zijn nu bij je,
Huil alleen maar op de dagen
Als de wilgen noten dragen....

De Zigeuners blazen de aftocht. Ze gaan in de buurt rond, om met muziek de getuige op te halen en hem naar het huis van mijn zwager Alvitsa te brengen. Ook de bruidsjonker gaat met hen mee.

De bruiloftsdis is gedekt. Mijn zuster wordt op een wagen getild. Ik klauter er ook schielijk op, als een soort toegift.

„Ben je dan nergens weg te slaan....?”

„Ik wil alles van dichtbij zien....”

„Kijk dan maar goed en zorg, dat je er niet blind van wordt!”

De wagen rolt weg, naar het huis van onze ouders. Moeder brengt de huwelijksgeschenken van onze zuster aan. Men legt ze op de wagen: de rood geverfde met bloemen beschilderde klerenkist, die mijn ouders in de stad hebben gekocht. Daarin liggen de kleren, alles wat ze bezit. In de kleerkist liggen ook de beddekussens en het beddegoed. De bruidsjonker zit naast mijn zuster. Verder zitten de jongens op de wagen, dicht op een als druiven aan de tros. Ook twee Zigeuners vinden nog een plaatsje. De wagen rijdt door alle straatjes van ons dorp, tot aan de tijd van het middageten.

De zon is door haar zenith gerold. Op het erf van de bruidegom staan alle bloedverwanten op een hoop, alsmede iedereen die behoefte voelt om er bij te zijn. De Zigeuners spelen, tot hun het zweet uitbreekt. De hora tolt en tolt eindeloos in het rond.... Het wordt namiddag. De bruid en de bruidegom maken een plezierrit door het dorp.... Een rij van wagens volgt hen. De belletjes klinken, de zwepen knallen, de pistoolscho-

ten ketsen. De bruilofsstoet blijft voor het gemeentehuis staan. Het bruidspaar gaat met de getuigen en de bruidsjonker naar binnen. Ze laten zich in het register inschrijven. Daarna be-geven ze zich naar de kerk. De pope zal hun hu-welijk inzegenen. En vervolgens keren ze naar huis terug.

Bij het huis van de bruidegom beleeft de hora haar hoogtepunt. De Zigeuners beginnen de bruidsdans te spelen. De bruidegom staat rechts van haar, de bruid in het midden, de bruidsjonker links. Naast hen bevinden zich de getuigen met lange brandende kaarsen. De kaarsen zijn wit en versierd met lange rode linten. De hora wordt driemaal herhaald. Voor de dans afloopt, deelt zich de mensenmenigte in tweeën. Een troep zwervende Zigeuners dringt zich op de open gekomen plek en sleept beren aan de ket-ting mee. De kinderen schrikken, gillen luid en hollen weg. De kring wordt ruimer. De hora houdt gedeeltelijk op. De berenleiders gaan naast de muzikanten in de rij staan. . . . Ik tel de beren: het zijn er liefst twaalf. Ze leiden de beren rond om de muzikanten, de berenleiders slaan met vingers en vuisten op een tamboerijn, waaraan schelletjes rinkinken. De beren grommen, ze wil-len niet dansen; maar de Zigeuners fluisteren hun iets in het oor, stompen ze met de vuisten aan, halen ze de stok over de rug en doen, als aaiden zij hen. De beren vatten moed, gaan op twee benen staan. Ze geven elkaar de poten, net als mensen die elkaar de hand reiken. . . .

De Zigeuners spelen dat het een lust is. De berenleiders trommelen. De grote hora begint weer. De toeschouwers vormen een nauwe kring. De beren dansen, alsof het mensen waren. De lei-ders letten goed op de trommel en rammelen op de maat met de kettingen. De beren houden op met dansen. Ook de hora wordt ontbonden. Wie kent de berenleider niet, de oude Gruja Dudau? Alle andere berenleiders zijn zoons van hem en schoonzoons. . . . De oude Dudau houdt Didina,

de grote berin, aan de ketting. Ik ken die berin. Haar klauwen zijn afgesleten van het sjokken en men ziet het gele vel, op de plaatsen waar de berin de haren verloren heeft.... De ogen van de berin zijn bruin, haar oogleden rood, slap en gerimpeld. Didina is al een oudje. Oud en sterk. Van al deze beren is ze de grootste. De andere elf zijn kleiner, jong en vol leven....

„Wij wensen u veel geluk op uw bruiloft — ” zegt de oude Gruja Dudau. Hij neemt zijn pelsmuts van het hoofd en geeft die aan de berin. De andere berenleiders doen van desgelijken. De beren lopen op twee benen en houden de mutsen voor de mensen op. De mensen gooien er geldstukjes in. De beren grommen iets, maar de kinderen zijn nu niet bang meer. Ze lopen tot vlak vooraan, tot vlak bij de beren en trekken hun de haren uit de vacht. Berenhaar is een best middel tegen vrees en schrik. Men steekt ze in brand, men bewaaiert zich met de rook en dan is men gevrijwaard tegen alle angst.

„Kom binnen, Didina, en speel voor bruidje....”

Gruja Dudau neemt de berin kort en goed bij de ketting mee en trekt haar het huis van mijn zwager Alvitsa binnen.... De bruidegom geleidt de bruid, de gasten volgen. Anderen dringen samen voor de ramen, om naar binnen te kijken. De berin wipt met één sprong op het bruidsbed. Dudau zingt bruidsliederen voor haar. De berin rolt zich op in bed, ze trekt de achterpoten in. Met de voorpoten bedekt ze haar snoet. Ze schaamt zich heel erg. Gruja zingt. De tamboerijn weerklinkt, de schelletjes rinkelen. Didina begint zich wellustig te rekken. Ze bromt. Ze draait de buik naar boven, ze vertoont haar rood behaarde buik en haar oude dorre tepels. Ze gedraagt zich als een verliefd bruidje en trilt en wentelt zich.... Weer bedekt ze met de klauwen haar ogen. Zachtjes gromt ze, daarna springt ze weer als beschaamd van het bruidsbed af en houdt de snoet laag bij de grond.

„Mooie gezonde kinderen zul je krijgen,” zegt de berenleider tegen de bruid, „de berin heeft je bruidsbed gezegend.”

Dudau brengt Didina, de berin, naar de paardenstal, naar de kippenren, om ook die tegen ziekten te vrijwaren. Hij brengt haar naar de zolders en opslagplaatsen, opdat de oogst van de bruidegom goed zal uitvallen. Bescu gaat midden op het erf op de grond liggen.

„De botten doen me pijn, Dudau, laat de berin over me heen lopen....”

De berin kneedt en trappelt het lichaam van de man op de grond. Ze stapt voorzichtig op de nek van de oude boer. Ze bewerkt zijn pijnlijk gebeente van de hals tot de heupen. De botten kraken.... Tenslotte springt de man op en wrijft zich de ledematen....

„Ze heeft me bevrijd van mijn pijn.”

Hij gooit een geldstuk in de pelsmuts van de berenleider....

Groasa — de „dikzak”, de schoonmoeder — vult twee baktroggen met zemelen. De beren snuffelen aan de zemelen, daarna beginnen ze te vreten. De berenleiders eten en drinken er wijn bij uit lemen kruiken.

Duisternis daalt over het dorp. Bij mijn zwager Alvitsa is de feestdis overvloedig gedekt. Er om heen zitten zijn familieleden en de onze, de vrienden en vriendinnen. Op een andere tafel liggen de presenten opgestapeld. De gasten eten en drinken en als ze voelen, dat ze zat zijn, gaan ze naar het erf waar gedanst wordt, om op de tonen van de muziek te huppelen, zolang hun voeten het willen lijden.

Nu is het uur aangebroken, om de geschenken uit te delen. De getuige krijgt een hemd, zijn vrouw krijgt ook een hemd. Behalve de hemden krijgen ze een lange handdoek, die aan beide uiteinden met grote rode bloemen geborduurd is. De handdoeken zijn van natuurzijde. De getuige haalt uit zijn geldbuidel een grote zilveren munt en geeft die er voor terug op een met een servet

bedekt bord. De gasten volgen zijn voorbeeld. Iedereen haalt iets uit zijn ceintuur, zo veel men maar kan missen, een zilveren vijftig-bani-stuk of een stuk van twintig, en legt dat als cadeau op het bord. Uit deze gaven worden de onkosten van het bruiloftsfeest betaald.

De nacht loopt ten einde. De nieuwe dag breekt aan. Voor het gaat schemeren, gaan twee vrouwen en twee mannen met de Zigeuners naar de ouders van de bruid. Ze brengen er het bericht, dat de bruid maagd was. De brengers van het goede nieuws worden onthaald op wijn. De boodschappers vangen ook twee witte kippen, verven die rood en brengen ze joelend en juichend naar het huis van de bruidegom. Als de boodschappers daar zijn aangeland, gaan de bruid met de bruidegom, de getuige en zijn vrouw en de bruidsjonker op weg naar het ouderlijk huis van de bruid. Intussen heeft mijn moeder de tafel gedekt. Er werd rode brandewijn geschonken. Alles dronk en at met hartige eetlust, want de nacht duurde lang. En het dansen heeft hun allen honger bezorgd....

Voor men bij ons de rode brandewijn drinkt en het hartige hapje eet, dansen op het erf bij Alvitsa de jongens bij de muziek van een paar achtergebleven Zigeuners de zogenaamde mandendans; ze hebben daarbij een brandje aangesticht pal voor het huis:

Lingeling, tjingeling,

Kijk de bruid, die 't vuur in ging....

Tot aan de middag toe wordt in beide huizen gegeten en gedronken. Nu is het al Maandagavond. Nu gaan de twee schoonvaders bij elkaar zitten en rekenen uit, wat de bruiloft heeft gekost. Ze maken bekend, hoeveel vermogen de jonggehuwden bezitten. Verre en dichtbij familieleden druipen weer af.

Nog altijd is de bruiloft niet afgelopen. Mijn zuster Evangelina heeft drie geschenken laten maken, die op Dinsdagochtend worden gegeven: een ervan brengt ze naar huis, als afscheidsca-

deau; een brengt ze, eveneens als afscheidsge-
schenk, naar de getuigen en een geeft ze de bruids-
jonker, als dank voor zijn moeite bij het regelen
en voorbereiden van het feest.

Na een dag of wat komt Evangelina bij ons
binnen lopen. Mager, met ingevallen wangen en
een grote paarse plek onder het rechteroog.

„Mijn kind, wat is er met jou gebeurd?”

Mijn zuster gaat naast mijn moeder op het bed
zitten. Ze verbergt haar gezicht in de handen en
schreit wanhopig. Ze schreit niet luid, maar met
een vloed van tranen.

„Wat is er met je gebeurd?”

„Ion....”

„Hebben jullie ruzie gehad?”

„Nee. Hij kwam 's nachts stomdronken thuis
en ik vroeg hem, waar hij gezeten had. Hij sloeg
mijn boten zowat stuk. Als ik de hand niet voor
mijn ogen gehouden had, was ik voor altijd blind
geweest....”

Nu zijn we in de grote Vasten voor Pasen!....
Lange, lange vastentijd... Wij eten allen maïs-
pap en uiensoep.

Wij wachten op het voorjaar.

In dit voorjaar zullen de mensen niet in opstand
komen, zo als in het afgelopen jaar. De offers, de
doden van toen zijn nog niet vergeten. Degenen
die in leven gebleven zijn, liggen ziek, lijden pijn
of zijn overdekt met wonden, die niet dicht willen
gaan.

De gendarmes slaan elke boer met Argusogen
gade.

Wij wachten op het voorjaar....

Dan krijgen we betere kost. Dan eten we maïs-
pap met brandnetelsoep of zuringsoep. Achter op
het erf, aan de rand van de sloot, groeien dan
overdadig brandnetels en zuringen. In het voor-
jaar komen van het andere uiteinde van het dorp
de vrouwen naar ons toe, betreden het erf, lopen
langs de olm naar de slootkant en plukken er
brandnetels en zuring zoveel ze maar willen.

VIII: TWEE KRUIKJES

Op het goede moment hebben wij met Beca, Misirliu en Uje afgesproken, hoe we het zullen inpikken met het zichten. We halen er geen anderen meer bij, omdat Beca een nieuwe lichte maaimachine bezit. Met één paar ossen kun je die over de hele lengte van de korenvelden trekken; het is een „Albion”. Het ding snijdt als een scheermes, zodat de aren ruisen en zingen.... Ver weg kun je het horen: „Luister, dat is de machine van Beca”. Met de familie Misirliu hebben we afgesproken, omdat zij gezamenlijk over tien werkhanden beschikken. En met de Uje's, omdat ze hard aanpakken: twee van hen werken net zo kordaat als waren het er vier.

„Hei, Uje, het lijkt me zo, dat je vrouw zwanger is?”

„Nou, en of....! We hebben uitgerekend, dat het kind na het zichten op de wereld komt....”

„Mooi, dan nemen we je in de groep op. Bij het dorsen kijken we wel weer, hoe we door het werk heen komen.”

„Wel bedankt....”

Om te zichten rijden we met de wagen naar Baduleasa, dat een kilometer of vijf van het dorp ligt. Te middernacht worden we wakker. Het hele dorp schiet uit de veren. De hanen hebben ons wakker gemaakt — de hanen of de angst, dat we te laat zullen komen en het met de bojaar aan de stok krijgen....

„Vort, beesten!”

De weg is mul en wit. De wagen hotst en ram-melt. In onze dekens gewikkeld, dommelen we nog zo'n beetje, doezelig van de slaap.

„Vort, beesten!”

Mijn vader slaat vonken uit zijn vuursteen en steekt een cigaret op. Boven ons staat het enorme gewelf van de hemel. Aan een onzichtbare tak bengelen sterren als fruit aan de boom van de nacht. Waar zit de maan? Er is geen maan! Als er geen maan schijnt, ziet de hemel er rookkleurig uit. Als de maan niet schijnt, lijken ook de sterren groter. Als de maan niet schijnt, staan de sterren lager boven de aarde. Als je in een populier klimt, helemaal bovenin, en je hand uitstrekt, kun je er misschien wel eentje plukken? Nee, nee, dat gaat niet. Waarom zeg je dan, dat ze zo laag bij de aarde staan? Alleen maar omdat ik iets zeggen wil. Sommige zijn wit, het lijken wel sneeuwballen. Andere zijn geel als kweeperen. Tot aan de plek, waar zich hemel en aarde verenigen, hangen duizenden en nog eens duizenden sterren. Als zandkorreltjes zo talrijk....

Hoge sterren,
Lage sterren,
En daartussen waait de wind.
'k Zie mijn vaderlief van verre,
En zo menig aardig kind....

„Waarom lach je toch, Darië?”

„Om niks, moeder; kijk eens, de Roversweg *, de Kloek met de kuikentjes, en kijk eens de grote Hora, en ginder de Wagen. En veel hoger nog de kleine Wagen. Dada, waar zit de Leeuw? Ik zou die Leeuw zo graag eens willen zien....”

„Hou nou je mond eens, satan....”

Ik houd mijn mond. Er valt een ster. Hij laat een schitterende blauwe sliert achter zich. Hij trekt een staart achter zich aan. De ster verdwijnt, hij spat in flitsen uit elkaar. Ook de staart gaat er aan. Nu is er iemand gestorven. Er valt nog een ster, en nog een.... als maar vallen er sterren.

„Nene, ik heb de Leeuw ontdekt....”

„Pak 'em bij zijn staart....”

„Au — !”

* Roversweg = Melkweg. (Vert.)

Een stomp in de ribben van mijn broer Ion ontlokt mij die kreet van pijn. Hij is boos op mij, omdat ik hem in zijn slaap heb gestoord. Mijn broer klimt van de wagen en gaat er naast lopen. Nu kan hij niet meer slapen. Hij blijft nu tenminste warm en wordt klaar wakker....

„Vort, beesten!”

Wij steken de spoorbaan over. We rijden langs de helling.

„Hebben jullie water in het vaatje gedaan?”

„Reken maar.”

„Ook in het kleine vat?”

„Ook.”

Voor ons, op zij van ons, achter ons, van alle kanten komen de boeren met hun wagens, om naar de korenvelden te gaan.

Geen enkele jongeman zingt, geen enkel meisje zingt, geen enkele vrouw. Maar het korenveld zingt in heel zijn onmetelijkheid. Misschien zingt ook de hemel wel. Maar wij kunnen dat niet horen.

„Wie ben je eigenlijk?”

„Niculaë....”

„Heb je vuur? Ik heb mijn tondel verloren....”

„Ja, dat heb ik....”

Nu vallen er geen sterren meer. Ze verbleken en verdwijnen. Misschien gaan ze slapen achter de sluier van de lucht. Overdag slapen de sterren. 's Nachts zijn ze klaar wakker. 's Avonds wippen ze uit hun bed en kijken naar beneden en zien net als de mensen bergen en bossen, weilanden en akkers die uitrusten....

„Is het niet zo, vader?”

„Misschien is het wel zo!.... Wie weet dat nou? Alleen Onze Lieve Heer.... als die tenminste ergens bestaat.”

Uit het Oosten rijst melkig de dageraad. Ze verkleurt van geel tot rood. „Kom jongens, een beetje vlugger!”

„Vort, beesten!”

De trekdieren hobbelen haastiger. Ze slaan zich met de staart langs de flanken.

Eindelijk zijn we, waar we wezen willen. We spannen uit. Vlug rukken we bossen gras uit en voederen de beesten. Ach, wat zouden ze graag in de tarwe gaan wroeten....! En hoe graag zouden we hun op zijn minst een paar flinke schoven voorgooien....! Maar dat is verboden, het is onze tarwe niet. Als de ossen van de tarwe vreten, zouden we een klets op het achterhoofd krijgen;.... zo verging het mij althans verleden zomer. Ik weidde de ossen omstreeks de middag aan de zomen van het graanveld. Met grote ogen keek ik naar de lucht. De wolken stuwden op en botsten als zware stieren tegen elkaar. Een van mijn ossen, de bonte, rukte een bekvul aren af. Hij kauwde en kauwde.... toe maar, toe maar...

„Au, au....!” Reeds kreeg ik een zweepslag van Gântsa, de opzichter. De huid op mijn rug scheurde, zwol op en begon te bloeden. De zweep bijt in je vlees. Voor die tijd had ik er nog nooit van geproefd. Nu ken ik de zweep. de sporen ervan heb ik nog steeds aan mijn lijf. Zou je ze soms willen zien? Ik trek mijn jasje uit, ik stroop mijn hemd omhoog. Het litteken loopt van de rechterschouder zigzaggend als een bliksemflits naar de benedenste linker rib. Wil je het niet zien? Misschien beter ook. Mijn vader pakte het ijzeren ossenjuk. Het is een stevig stuk ijzer.

„Bij je vervloekte moer.... Je hebt mijn zoon vermoord!”

Gântsa sprong te paard en riep: „Ik heb hem niet vermoord. Ik heb hem alleen maar geslagen....”

Hij gaf zijn appelschimmel de sporen en maakte dat hij weg kwam. Als hij niet donders gauw weggereden was, had mijn vader hem de hersenpan gekloofd. Tot zijn geluk is hij er van vandoor gegaan! Iedereen is de smid van zijn eigen fortuin. Hij is bang voor mijn vader. Hij heeft mij in zijn woede geslagen, daarom alleen. Zelfs de bojaar maakt geen ruzie met mijn vader, hoe zou dan die armzalige Gântsa, dit stuk erbarmelijke zaakwaarnemer, het zich veroorloven? Een poosje ge-

leden heeft Juvete, de gendarme, mijn vader uitgescholden en vervloekt. Hij deed het zonder reden: mijn vader had de pelsmuts niet voor hem afgenomen. Mijn vader heeft hem niet geantwoord en geen ruzie met hem gemaakt. Mijn vader heeft maar een dunne stok om zich te verdedigen tegen bijtzieke honden, een zwiepende wilgetak. Juvete had zijn buks op de schouder. Maar 's nachts wachtte mijn vader hem op bij het kleine bruggetje, want hij wist dat Juvete daar langs moest naar het „kleine dorp”. Hij pakte hem, gooide hem tegen de grond, gaf hem een paar harde trappen, rukte de buks van zijn rug en smeed die in het water. Nadat hij de gendarme een duchtig pak slaag had gegeven, sleepte hij hem naar het water, zodat hij vissen kon gaan vangen met zijn hoge laarzen. Hij wou hem niet doodslaan, ofschoon hij dat makkelijk had kunnen doen. Later vonden de nachtwakers hem aan de kant van het water. Ze zeulden hem langs de grond naar de politiepost. Juvete kwam uit zijn bewusteloosheid bij.

„Wie heeft jou zo toegetakeld?”

„Niemand! Ik ben in het donker naast de brug gelopen en in de beek gerold. . . . De boeven maken ook geen leuning aan de brug. . . .”

„Maar brigadier, de brug heeft toch een leuning. . . .”

„Als ik zeg dat de brug geen leuning heeft, heeft ie er geen!”

„Goed, dan heeft ie er geen. . . .”

Juvete kreunde en beet zich op de lippen. Hij kauwde op zijn knevel. Hij moest een tijdlang het bed houden. Toen hij weer genezen was, ging hij naar de commandant van het corps en vroeg overplaatsing. In zijn plaats kregen we als nieuwe brigadier Mielusjel, Nicolaë Mielusjel. En ook met hem staan we op gespannen voet.

„Hoepla!” . . . Anderen zijn ons al voor. Beca oliet de maaimachine. Hij heeft er verstand van als een machinist. Ook Misirliu met vrouw, dochter en zoon zijn al op het land. Zijn vrouw is een

beetje aan de losse kant. Ze heet Ilina, maar iedereen noemt haar „Navelzeven”. Ook hun dochters zijn niet erg veel beter. De jongens doen dol met hen, knijpen en kussen hen. Ze tillen de rokken voor hen op, als zag de wereld zo iets voor de eerste keer. Allemaal goed.... maar als vrouw wil geen mens ze hebben. Hij heeft maar één zoon, onze Misirliu. In het dorp noemen ze hem de Teef. Als zijn zusters het over hem hebben, zeggen ze „mijn broer”, en zijn moeder zegt „mijn zoon.” Zijn vader zegt: „Het is mijn ongelukskind....” Maar als iemand anders met hem te doen heeft, roept hij alleen: „Hei, jij daar.” De Teef hoort en ziet alles, maar hij kan niet praten. Hij kan alleen rochelende, gebroken keelklanken uitstoten, woorden willen het maar niet worden. Je weet niet, of er wilde wonderlijke vogels krasen, of dat er honden blaffen.... De kinderen leek het net, of er een teef aan het janken slaat, daarom noemden ze de zoon van Misirliu de Teef. Hoe hij eigenlijk heet, herinnert zich geen mens. Er gaat zoveel verloren, er keldert zoveel, en toch draait de wereld maar door. Zolang ze tenminste nog draaien zal. Alleen de spotnaam is hem bijgebleven. Ik zeg ook Teef tegen hem, en hij is er helemaal niet boos om.

Hij heeft een goeie ziel. En daarbij is hij nog knap om te zien ook, de duivel mag 'em halen....! Zijn wenkbrauwen: langgerekte strepen, dicht en fors. Zijn ogen: groen, als van de hagedis. De Teef heeft de naam, een geweldige werker te zijn.

„Is Uje er al?”

„Nee, die is er nog niet.... Hij zal wel opdagen....”

Het gras is vochtig. De tarwe is bedauwd. Het is, alsof zelfs de hemel nat van dauw is, de hemel waaruit de dauw 's nachts is neergedaald. De dauw valt uit een hemel zonder wolken.

„Bidt voor ons, bidt voor ons....”, roept iemand uit de tarwe.

Hoog aan de hemel wiegt zich, als was ze met

een onzichtbare draad vastgebonden, de leeuwerik en slaat trillers uit. De klaproos tilt zijn gloeiend rode hoedjes met zwarte kopjes omhoog tussen de tarwe-aren. Gloeiende rode hoedjes, in het midden ervan een zwart hoofdje, zo is de klaproos. Ik pluk er wat van, om ze op mijn hoed te steken. Maar ik heb geen hoed!

„Span de ossen in, anders is het straks licht zonder dat we een steek hebben uitgevoerd”.

We meten de breedte van de vlakken graan. Wij staan in het zinderende licht, we worden er mee overstroomd als met puur water. De „Albion” van Vasile Beca gonst en snort.... Ook de andere maaimachines in de omtrek gonzen en suizen. De tarwe valt in strakke zwaden op de grond. Men neemt zo een zwad, tast die op de volgende, neemt dan nog een derde en bindt ze met een uit stro gevlochten koord op tot een garve. Daarna neemt men de garven en zet ze rechtop met de aren naar boven, zodat de zon ze tot aan de avond toe kan blijven stoven. Naderhand worden ze kruislings opgestapeld.

Als wij deze tarwe-oogst niet samen met anderen hadden voorbereid, zouden we nu het graan zelf met de hand moeten zichten. Dan hadden we weken aaneen als kikkers moeten rondhippen tot de knieën in de stoppels gezakt, met de zengende zon op de rug en in de nek....

Nu hoeven we niet zo te hippen. Iemand, die nog nooit zo'n oogst heeft meegemaakt, kent de ellende en de kwelling niet — weet ook niet, wat het brood kost; hij kent alleen het genot er van....

Uje kwam doornat van zweet bij de groep aan. Na hem kwam zijn vrouw, hijgend als een uitgehongerde merrie, met de broodzak op de rug.. En wat zat daar in....? Maïspap, een ei, en een bos frisse uien. Uje droeg de kruik met water. Een mooie kruik met twee tuiten.

„Waar is ons stuk?”

„Daarginder.”

Zover het oog zien kan, alleen maar tarwe, tar-

we en nog eens tarwe. De aren zijn rossig, zwaar en vol, net mussen. De maïsvelden, enorm als bossen, strekken zich noordwaarts uit tot aan Rusj. Ze zijn hoog en sappig groen. Door de wind bewogen, ruisen hun blaren als zijde.

„Hé kom ereis hier....!” roept de stem van opzichter Gântsa.

De opzichter heeft een mond zonder lippen. Daarom zie je steeds zijn tanden, net kleine witte bonen, waartussendoor het speeksel onophoudelijk op zijn kin druipt. Gântsa heeft geen lippen; toen hij nog klein was, zijn ze hem door de kippen afgepikt, terwijl hij zonder toezicht op het erf lag.

„Heidaar, maak eens een begin!”

„We zijn al lang begonnen....”

Met gebogen ruggen tasten we de zwaden tarwe op en binden ze tot garven. De zon gloeit op ons neer. Het stoppelveld blakert. De aldoor bukkende ruggen doen pijn. Handen en voeten bloeden. We strooien mul, heet zand op de wonden. Het bloed mengt zich met stof, het kleeft de wonde dicht. Het is een vorm van genezing. De kloven sluiten zich. Als de sneden intussen diep zijn, tot op het bot, dan ga je even terzijde, zodat de anderen het niet kunnen zien en pist op de wond. Dat doet donders pijn. Je knerst met de tanden. Het doet pijn.... en dan is de pijn over ook.

„Heidaar, kom eens! En gauw wat asjebliedt!”

We rennen al. Van verre staat Gântsa tegen ons te schreeuwen. Nog altijd is hij bang voor het spanijzer van mijn vader. Mijn vader vergeet nooit iets. Mijn vader vergeeft niets. Met woeker betaalt hij dat soort schulden terug. Met hoge woeker, net als aan de bank. Als de gendarmen en opzichters dat niet wisten, hadden ze hem al lang onder hun laarzen vergruizeld. Ook de notaris met z'n steedse manieren en met vadermoorders om zijn hals, die vroeger witgesteven glansden, maar nu vergroezeld zijn, had hem dan al lang met zijn krakende schoenen vertrapt.

Onze hemden zijn nat van zweet. Ze kleven ons aan het lijf. De handen schroeien. De voeten vlammen. De huid brandt. Het hoofd is zwaar en trekt ons naar de grond. Het zweet gutst in beekjes bij ons neer. Hoe zou je dat nu kunnen drogen.... en waarmee? Het druipt langs je gezicht neer en je lekt het maar met de lippen weg! Het smaakt zilt. Laat het maar in het zand vallen, misschien koelt het de aarde met zijn vocht. Ach wat! Deze aarde laat zich niet koelen.

De zon klimt hoger. Hoger en aldoor hoger. Iilina gaat naar het maïsveld. Mijn broer Ion gaat haar achterna. Ze blijven niet lang weg. Niet langer dan de tijd, om een cigaretje te roken. Waarom zijn ze zo voorzichtig? De ene komt van links de andere van rechts terug. Ze gaan terug naar de plek, waar ze staan te werken en zwoegen dubbel hard verder. Wij wisselen de ossen voor de machine. Tot nog toe hebben de ossen van Beca getrokken. Nu is het de beurt van de onze. Als de middag voorbij is, komen die van Misirliu er voor tot aan de avond toe, want de zijne zijn sterker, ze komen uit Falciu net als zijn vrouw, die een Moldavische is.

Toen Iilina bij ons in het dorp kwam, sprak ze heel anders. Ze floot bij het spreken. Nu heeft ze al een andere manier van praten aangenomen. Nu kun je niet meer aan haar horen, dat ze uit Moldavië komt. Ze praat nu al net zo als wij. Maar toch niet zoals iedereen, vooral niet zoals de vrouwen. Ze zegt, dat ze doorlopend een kietelende jeuk onder haar buik heeft. En om die jeuk te kalmeren heeft ze een mannending nodig. Misirliu laat haar maar in die waan — en omdat het jeuken en kietelen onder haar buik nooit een einde neemt, hebben de kletsende wijven verzonnen, dat ze zeven navels en zeven dingen onder haar buik heeft. Men noemt haar daarom de vrouw met de zeven navels. Ze laat iedere man, die daar iets voor voelt, haar buik zien, bij dag en bij nacht, om daarmee de bewering omtrent de zeven navels te logenstraffen. Ze heeft maar

één navel en desondanks houdt ze haar spotnaam. Jammer dat haar drie dochters wat de jeuk betreft precies op haar lijken.

„Vooruit, bonte....vort!”

Ik jaag de ossen op. Ik ben een echte menner. Ik ben daarvoor oud genoeg en doe mijn plicht. We gaan rondom de stukken graan, die al smaller worden. Het stoppelveld wint in breedte. De garven staan er als mensen bij. Ze zijn dikker, maar korter dan mensen. De aren steken hun borstels de lucht in. Ik kom langs Ilina en ze flikflooit:

„Darië, ga eens met me mee naar het maïsveld, dan zal ik je wat laten zien.”

„Wat wil je me laten zien? Je navel, tante Ilina....?”

Misirliu, haar man, heeft het gehoord.

„Vrouw, schaam je je niet, je bent al een oudje en nu wil je je zelfs afgeven met kinderen?”

„Bemoei je er niet mee. Hij is geen kind meer en ik ben geen oudje....”

„Ga maar met iemand anders,” zeg ik en drijf mijn ossen verder.

De „Albion” van Beca dreunt en snort.

Ilina gaat met de zoon van Beca in de maïs, — met de oudste, die Gogoj heet, en wiens gezicht er uit ziet, alsof hij een of ander schadelijk gedierte had ingeslikt.... Voor het avond wordt, zal ze nog met ettelijke andere manspersonen in het maïsveld verdwijnen....

Een stuk of wat flarden van wolken proberen zich samen te ballen. Het zou heerlijk zijn, als er een plasregen kwam.... Ineens opkomen en ook weer gauw overgaan.... Dat zou de lucht doorvochten en de hitte bedaren. De aarde zou afkoelen, die nu onder mijn voetzolen schroeit. Mijn voetzolen zijn net open wonden, die razend pijn doen. Ik strooi er tevergeefs mul zand over heen, het bloed loopt maar door, met korte tussenpozen alleen houdt het op. Kwam er maar een plasregen! Hadden we maar een deken en twee palen, waar ik die op kon spannen, dan had ik een tent tegen

de zon. Heerlijk, om onder zo'n afdak een tijdlang te liggen....

De wolken drijven naar de Donau, de wind blaast ze over de rivier. Nu zijn ze al boven de ketens van het Balkangebergte, die ik, als ik op heldere dagen de heuvel beklim, met hun toppen en scherpe inkepingen en kromme rotsbulten in de zon zie fonkelen en glanzen.

Nooit ben ik aan de overzijde van de Donau bij de Bulgaren geweest. Maar ik heb wel eens in de Donau gezwommen. Misschien doe ik dat weer, over een maand, na de oogst, in het najaar.

De opslagplaatsen zijn niet groot genoeg voor de oogst van de bojaar. Ook de opslagplaatsen aan het station zijn niet groot genoeg. De enorme hoeveelheden tarwe kunnen er niet geborgen worden. Een gedeelte ervan brengt hij met spoed naar de Donau. Dat wil zeggen: hij geeft bevel, de tarwe naar de Donau-aken te brengen. Wij rijden deze tarwe. De Beca's, de Misirliu's, wij en iedereen die door contract aan hem gebonden is en ossen bezit. Uje heeft geen wagen en ook geen ossen. Jammer. Hij heeft de Donau, de aken en de sleepboten daardoor nooit gezien. De aken zijn zwart en breed van buik, zodat je de met tarwe gevulde zakken er zo maar in om hoeft te kiepen. De Donau is glad, diep en troebel. In het midden schuimt de rivier, als de wind tegen de stroom in gaat....

Als je tarwe naar de Donau brengt, krijg je geld. Voor een voer heen en terug, met op- en af-laden krijg je iets meer dan een leu. Als je geen sandalen hebt, kun je er daarvoor één kopen. Breng je dan nog eens een vracht naar de Donau, dan kun je de tweede sandaal kopen. Als je een gebreid vest wilt of een jasje voor de winter, moet je vijf stukken tarwe maaien en de opbrengst bij de Donau afleveren. Maar hoe zou je ooit zo'n kolossale hoeveelheid kunnen afwerken? Je kunt ook best met een oud vod van een hoed zonder rand lopen. En zonder hoed kun je het ook klaar spelen. In plaats van een echt jasje kun je

een zelfgemaakt boerenhesje dragen. Daar ga je niet dood aan. Het geld geef je aan de belastinggaarder of je brengt het naar de kroeg. Als je het naar de kroeg brengt, heb je er plezier van, je vergeet tenminste één lange avond al je beslomeringen.

De Donau bevat me wel. Er is water zoveel je maar wilt en je kunt er zwemmen, zovaak je maar wilt. Als een vis duik je onder water. Je moet wel kunnen zwemmen, anders blijf je op de bodem hangen. Heel wat kinderen zijn daar gebleven. En ook de volwassenen blijven er, als hun voeten van moeheid uitglijden op de steigertjes, die de aken met de oever verbinden. Ze vallen met graanzak en al tussen de aken en de oever in het water. Zoek ze maar eens, als je kunt. .! Opzichter Gântsa kettert en raast als een duivel. Niet vanwege de verdronken mensen, die later opgezwollen door het water wel ergens aandrijven, God weet waar. Gântsa kettert vanwege de verloren zak tarwe, die hij moet verrekenen en waarvan de zaakwaarnemer de prijs van zijn tractement zal afhouden.

„Je hebt de zak met graan van de bojaar verloren laten gaan....”

„Ik heb er goed op gepast, mijnheer de rentmeester. Maar ja, het is nu eenmaal ze gelopen....”

„Het had zo niet moeten lopen.”

„Vooruit wat! Schiet eens op!”

Wij zouden wel opschieten, als we maar konden, maar de kracht ontbreekt ons. De aarde is een hel geworden. Het vlees braadt ons aan het gebeente. Het lijkt ons, of de botten in ons tot splinters worden, of onze spieren in de hitte vergaan.... In onze hoofden borrelt het alsof een kookpot overkookt. De ossen walmen. Wij snakken naar adem. Ook de ossen snakken naar adem. Hun knieën zijn lam. Hoe zouden we ze dan nog kunnen slaan....

„Hei.... vort! Huup.... vort!”

„Schiet op! Schiet op....! Maak voort!”

Ik wou, dat de liploze snuit van deze Gântsa van onder tot boven met verdroogde aarde werd dichtgestopt.

„Hoi....!”

Het suizen van de maaimachine is opgehouden. Alle maaimachines zwijgen. Ze liggen daar met uitgeslagen vleugels, als windmolens, als dode brokken van metaal.

„Middageten....! Hela!”

Mijn borst zuigt de lucht in, alsof ik vuur uit een houten kuip dronk, als slurpte ik vlammen...

„Middageten!.... Hela!”

Wij zoeken de schaduw naast de wagen op. Bij de wagen is tenminste schaduw. Voor de kreukels. Voor de hagedissen. Voor de wurmen in het onkruid.

We trekken de stop uit het vat en drenken de ossen, die door de knieën gezakt zijn, uit de emmer. Ze slobberen met lange halen het water naar binnen. We wrijven hun flanken met stro. De emmer gaat van hand tot hand. Het water is warm en onfris. Wij drinken het op de nuchtere maag, alleen maar om die maag te vullen, om de maag te verlakken.

Ook de tafel wordt gedekt, — een stuk of wat lakens worden naast elkaar uitgespreid. Misirliu haalt uit zijn broodzak — voor zes monden — drie hardgekookte eieren, een maïskoek, vier, vijf groene uien, een augurk en een fles wijn, zuur als azijn. Een overvloedige maaltijd. Misirliu is een rijk man. Hij heeft ook een eigen stuk land. Vasile Beca, die iets voornamer is, legt naast zijn maïskoek grote ronde uien en in de schotel een handvol urda *. In een houten schotel maken we drie stukken knoflook fijn, strooien er zout over en begieten het met een beetje water. De saus is klaar. We dopen er de maïskoek in en

* Urda = witte zachte kaas, gemaakt van de karnemelk, die na de fabricage van gewone kaas overblijft. Het procédé is door de Roemeense herders en boeren van de Tataren overgenomen. (Vert.)

brengen ze naar de mond. Maar pas op, dat je je lippen niet aanraakt, want die zijn al gebarsten. Kauw er goed op, als je daarvoor de tijd kan vinden. Ik heb geen tijd. Ik zwelg dit brok maïs met de knoflooksaus naar binnen.... De zure wijn waarin je de maïskoek ook kunt dopen, smaakt meesterlijk, — hem althans die er zure wijn op na houdt. Hier buiten op de landen eet een ieder op, wat hij heeft meegebracht. Uje slaat een ei stuk en pelt het. Hij eet één helft op, de andere helft is voor zijn vrouw, die zo'n enorme buik heeft, dat ze haast geen lucht krijgen kan.

Uje zegt het een of ander, losse woorden, om maar te vergeten dat de zorgen hem als vlooien plagen.

„Broeder Beca, je hebt een pracht maaimachine....”

„Geloofd zij Jancu Agana.... èn mijn vrouw.”

De vrouw van Beca snippert de ui, maalt de snippers met haar kaakvlees fijn en schept wat azijn uit de schotel. „Navel Zeven” lacht er bij.

„Rada, hoe was dat verhaal ook weer met die „Albion”?”

„Laat ie dat eens vertellen — hij doet het zo graag....”

Ze maakt een hoofdbeweging in de richting van haar man.

„Nou, hoe was het ook weer? Verleden winter komt mijn vrouw bij me en zegt, dat Agana haar achter de voddën zit. Bestig, zeg ik. Hij heeft een winkel aan de overkant van de straat. Hij heeft ook een kroeg. Bovendien een bontwerkerij. Hij zwemt in de duiten. Wil hij iets van je? zeg ik. Dan moet ie vannacht maar door de poort in de schutting komen en in de stal. De honden kennen hem. Ze zullen niet blaffen. Ik blijf dicht in de buurt, met een knuppel in mijn hand. Jij moet tegen hem zeggen, dat ik in diepe slaap lig. Mijn vrouw volgde mijn raad op. Agana liet zich scheren en haarknippen en trok een schoon hemd aan, — zoals het hoort, als je uit vrijen gaat. Hij kwam volgens afspraak. De honden gromden niet,

— ze fleemden zelfs tegen hem, want hij gooide ze een bot toe.

„Rada, ben je daar?”

„Jawel, oom Jancu....”

„Zeg niet Oom tegen me, want die naam past niet bij me. Ik ben nog zo oud niet, ik ben een man in de volle kracht....”

Toen schoot ik uit mijn hoek, maakte de deur open en liet het licht van buiten naar binnen vallen. De sneeuw glinsterde helder.

„Goeienavond, broeder Jancu. Hei, scharrel jij hier bij mijn wijf rond?”

Hij verstarde. Ik versperde de uitgang, tilde mijn knuppel op en maakte aanstalten, hem een mep op zijn test te geven.

„Vermoord me niet, broedertje!”

„Ik zal je niet vermoorden. Trek je pelsjas uit. Hij trok zijn pelsjas uit en lei die op de grond.

„Trek je broek uit!”

Hij gooide zijn broek op de jas.

„Trek je schoenen uit!”

„Broedertje, vergiffenis.”

„Ik zeg: trek je schoenen uit, want de duivel is in mij gevaren en ik sla je toch dood....”

Hij trok zijn laarzen uit; — het waren spiksplinternieuwe, hij kon ze haast niet van de voeten krijgen. Hij bibberde van kou.

„Wat ben je met me van plan, broeder?”

„Ik zal je niets doen. Je gaat naar huis en brengt me driehonderd lei, zodat ik een „Albion” kan kopen.”

„Ik zal je tweehonderd lei geven. Koop een „Clayton”, als je.... een maaimachine hebben wilt.”

„Nee, een „Clayton” wil ik niet.... Alleen de landheer had tot nog toe een „Albion”. Zo een wil ik er ook, als de duivel je nu toch een keer op het idee heeft gebracht, om mijn waarde gemalin te willen aaien....

„Broeder!”

„Niks te broederen.”

Hij ging weg en bracht mij het geld. Hij sloop

op de tenen zijn huis binnen en kwam er ook zo weer uit.... Ik telde na, het waren louter zilverstukken.

„Ga nog één keer terug!”

„Wat nou weer?”

„Twee stukken van twintig lei!”

„Waarvoor?”

„Dat ik ook eens naar de stad kan gaan, eerst om een „Albion” te kopen en daarna om in het café te zitten en naar de muziek te luisteren als een advocaat....”

„Broeder.”

„Niks te broederen!”

Ik zwaaide de knuppel. Wat moest ie doen? Hij ging weg en kwam met twee twintigjes terug.

„Je hebt me bankroet gemaakt, jij struikrover....”

„Ik een struikrover? Jij bent een struikrover! Jij verkoopt je winkelwaren zo duur, dat het een zonde voor God is....!”

Hij verdween, de pels om de schouders geslagen, in zijn onderbroek, de pelsmuts op het hoofd. In de ene hand droeg hij de laarzen, in de andere zijn broek. Zo liep hij barrevoets door de sneeuw na zijn gestoorde vrijerij....

Ik ging naar de stad en kocht een „Albion”. Ik at en dronk in een fijn café. De muziek liet ik voor mij persoonlijk spelen. Lang leve mijn wijf....!”

Het zweet beneemt ons de adem. We schudden de tafellakens uit; de maaltijd is ten einde. De kevers, bromvliegen en mieren werpen zich op de spaarzame restjes van de maïskoek. Weer klinkt het snorren van Beca's „Albion”. De andere maaimachines ratelen al verderop.

Uje schreeuwt en wenkt met beide handen.

„Kom hier!”

Zijn vrouw is flauw gevallen. De aarde is als een bakoven; de hemel een vuur. De mensen groepen om hen beiden heen. De vrouw komt bij, ze staat op. Ze begint te stamelen:

„Ik geloof, dat het kind komt....”

De vrouwen maken haar kleren los en betasten haar.

„Nee, nu niet; pas tegen de avond zul je bevallen....”

„Navel-zeven” blijkt een meesterlijke kennis van dit soort dingen te bezitten. Men beweert, dat ze haar dochters grondig heeft onderwezen, hoe ze van zwangerschappen af moeten komen.

„Titsa, breng me naar huis....”

„Best, vrouw....”

Titsa Uje neemt zijn vrouw bij de hand.

„Breng mijn spullen maar mee met de wagen....”

De vrouw loopt zwaaiend. Haar innerlijke vrees is groter dan de zwakheid van haar lichaam. Haar man ondersteunt haar. Hij draagt haar bijna op zijn armen.

„Water,” kreunt zijn vrouw.

„Darië, pak gauw de kruik en ga met hen mee naar huis.”

Dat is niet gemakkelijk. De weg is lang en de grond slaat vuur uit. Ik draag de kruik, waarin alleen op de bodem nog wat water zit. Van tijd tot tijd blijven we staan, rusten een ogenblikje en laten de vrouw haar verdroogde mond bevochtigen.

„Voel je je niet goed worden, Floare?”

De maaimachines en de wagens zijn al ver achter ons en we horen alleen nog het zoemen van de vliegen, die ons langs de hele weg in dichte zwermen vergezellen. Het is nog een heel stuk tot het dorp. Een lange weg. We lopen. De twee volwassenen voorop, ik achter hen aan, als een veulen. Ik kijk goed uit, om niet te struikelen, te vallen en de kruik te breken. Dat ontbrak er nog maar aan....

„Water” — kreunt de vrouw.

We reiken het haar. De weg wil maar niet eindigen, we moeten nog zo ver. Bij de acacia, die de grens van het landgoed aangeeft, zakt de vrouw van Uje door de knieën. Ze krijst. Ik hoor haar. Ook Titsa Uje hoort die kreten en de grashalmen

en alles wat wriemelt in het gras. De zwarte, door gloed verpulverde aarde. De hemel. Als het nacht was, dan zouden ook de sterren het horen. Maar nu is het dag. De sterren waken alleen 's nachts..

„Water!”

Tussen haar knieën hoor je iets kermen. Van onder haar opgetilde boerenrok haalt Titsa een levend hoopje vlees te voorschijn.

„Snijd de navelstreng door, Titsa. Zoek een draad, bind ze af....”

Titsa Uje haalt het mes uit zijn gordel en snijdt de navelstreng af. Het hemd van de man is besmeurd met vuil zweet. Hij scheurt de benedenrand er af en wikkelt het pasgeboren ding in het vod.

„Wat is het....?”

„Een meisje....”

Het pas geboren wezentje haalt nauwelijks adem. De zon glijdt lager naar de kim.

„Het mag niet onchristelijk sterven.”

„We zullen het dopen.”

„Darië, is er nog water in de kruik?”

„Nee....”

„Geen druppeltje?”

„Niets!”

„Vrouw, neem jij de kleine op de arm, ik zal doen wat anders de priester doet.”

„Best.”

De vrouw neemt het kind op de arm en tast naar haar als aarde zo donkere borst, om er het eerste dropje melk uit te persen. De biest....

„Zweer je de Satan af?” vraagt de man.

„Ik zweer hem af!” antwoordt de vrouw.

De man bukt zich, neemt een handjevol rul zand en strooit het over het hoofdje van de zuigeling, — op dit eivormige, langwerpige haarloze hoofdje....

„Ik doop je in de naam van God; Dumitra zal je naam zijn, net als je moeder....”

We gaan verder en dalen de helling af. Ook de zon gaat van lieverlede neerwaarts. Onze voeten wervelen stof op. Drie lange schaduwen, aan

onze voeten vastgehecht, sluipen ons na. De schaduw van het kindje is niet te zien. Die vloeit samen met de schaduw van Titsa Uje, die het kleine ding in zijn arm meedraagt.

„Titsa....”

„Wat heb je?”

„Ik voel me zo ziek....”

Ik neem het kindje uit Titsa's armen over en wieg het zachtzinnig. Het is nog lichter dan een watermeloen.

„Misschien komt de nageboorte?”

Weer zakt de vrouw door de knieën. Een tweede kreet scheurt de gloeiende zwoele lucht. In het dal ligt zwijgend het dorpje met zijn hutten, acacia's en de wilgen aan de beek, waar een watermolen staat.... Tussen de bomen en het dorp: de spoorbaan, het station met zijn seinlichten, stootblokken en loodsen en met een put, waaruit je het water door een rad kunt ophalen.

Weer wringt zich een kermen los tussen de knieën van de vrouw.

„Kijk een andere kant uit, Darië....”

„Dat doe ik al....”

Ik vestig mijn ogen op de heuvel, die tegenover ons ligt. Daar begint weer een andere vlakte, die zich tot aan de Olt en nog verder uitstrekt. Zachtjes wieg ik de kleine Dumitra in mijn armen.

De vrouw vraagt met schorre stem:

„Is dit ook een meisje....?”

„Ja, al weer....”

En opnieuw verneem ik:

„Zweer je de Satan af?”

„Ik zweer hem af....”

Titsa Uje strooit weer een handvol zand over het tweede spitse, onbehaarde, rimpelige scheldtje.

„Ik doop je in de naam van God; je naam zal zijn Dobra, zoals je moeder....”

Nu heeft Titsa Uje niets meer om in stukken te scheuren. Na kort beraad trekt hij zijn hemd uit en wikkelt het om het pasgeboren kind. De man staat naakt tot de gordel. Zijn broek zit vol

vlekken en vuil, zijn harige borst is bruin verbrand.

Met beide meisjes in zijn armen loopt hij de helling af naar het dorp. Het pad is wit, stoffig, mul. Achter hem loopt uitgeput en wankelend zijn vrouw. Bijna slaat ze tegen de grond. En toch houdt ze zich nog staande.... De schaduwen worden almaar langer, almaar langer....

Wij komen van het verste uiteinde af het eigenlijke dorp binnen.... Kijk, daar staat Uje's huis. De hut, de levende heg van acacia's, de moerbeiboom met de rauwe bast, waarin zich onverstoorbaar grote, rode mieren hebben genesteld....

De jonge moeder gaat op de wortelstoel van de moerbeiboom zitten en leunt met de rug tegen de tronk. Titsa Uje haalt een vrouw uit de buurt, om hem te helpen. Hij vindt Gradina, de vrouw van de smid.

„We moeten ze wassen, aankleden, de pope roepen, om ze zo gauw mogelijk te dopen....”

„De pope is ginder op zijn stuk land. Ik heb ze al met zand gedoopt....”

De toppen van de acacia's glanzen geel. Met grote fluweelzachte stappen nadert de schemering. De lucht ruikt naar rijp graan; van alle kanten stroomt de deugdelijke tarwereuk. Het dorp ligt als een eiland in een oceaan van tarwe.

Titsa Uje brengt een takkebos en maakt vuur, om water voor het kinderbadje te warmen. Gradina, de Zigeunerin, zoekt in huis naar schone kleertjes.

De jonge moeder zit onder de moerbeiboom. Ze leunt tegen de stam. Haar rok, haar knieën en kuitzen zitten onder het bloed. Haar ogen zijn stroef, haar gezicht is grijs als aarde, uitgeteerd. De piepkleine meisjes, in de resten van Uje's hemd gewikkeld, zoeken naar de tepels van de moeder.

De jonge moeder mompelt iets voor zich uit. Misschien een liedje. Misschien een gebed. Misschien een weeklacht.

„Moeders kruikjes, tweeling-kruikjes, waarmee vul ik nu je buikjes? Moeders kruikjes, kleine kruikjes....”

Ze strekt haar benen uit, om een beetje uit te rusten. Twee grote lompe voetzolen, twee zware voeten met zwarte nagels en kerven in de hielen zo diep, dat er wel krekels in konden nestelen, zo rust Floara, de jonge moeder, na de geboorte uit....

Een armzalige magere haan met een verschrompelde kam pikt naar voer op het lege dore erf.

„Ksssst....!” roept de vrouw, om hem weg te jagen. Daarna begint ze weer met haar klagelijk liedje, het gemompel tussen de tanden.

„Moeders kruikjes, gelijke kruikjes, waarmee vul ik nu je buikjes? Moeders kleine, gelijke kruikjes....”

IX: HALLELUJA

Halleluja!

Tevergeefs schreeuwde ik zo hard ik kon, maar het was al te laat! Haastig brak ik met mijn armen een weg door het water. Ik klauterde er uit, mijn hele lichaam zat vol met modder — en weer schreeuwde ik uit alle macht. Jammer en ellende — ! Ion is verdronken.

Als een krankzinnige schreeuwde en jammerde ik. Ion Clecië zat al met de mond in het slik en liep vol met water. Zijn buik begon van het water te zwellen.

Ik heb al eerder verdronken mensen gezien. Als men hun lijken uit het water ophaalt, zijn ze paars en verbreiden een doordringende stank. Je knijpt je neus met de hand dicht en komt naderbij om ze te bekijken, als je daar tenminste voor voelt.

Ik nam mijn met zweet doordrenkt hemd, dat in het gras lag en trok het aan. De zon staat boven Gorgan, haar rode stralen vallen schuin op ons. Ook de vijver wordt roodachtig in die gloed. Eigenlijk is de vijver geel, met een tint van rook. Naast mij staan trillend en bibberend Gângu en zijn broertje Tudorache. Tudorache kan geen stap doen zonder zijn broer Gângu aan het handje te houden. Alsof ze aan elkaar waren vastgegroeid. Ze klemmen elkaars handjes ook dan vast, als ze maar tot aan de tuin lopen.

Zoals ik al zei, stond Gângu naast mij met Tudorache, en verder waren er nog meer vriendjes van me — Nacu en Itsicu, Tutanu en Turturica.

Op de waterkering lag het met teer besmeurde, verkreukelde en met een blauwe lap verstelde katoenen hemd van Ion. Het hemd van de zo juist verdronkene. Als je het maar even aanraakt

treft je een ongeluk. Maar geluk zal diegene hebben, die het aantrekt. Stefan, de jongste zoon van de Clecië's, gaat het straks aantrekken; tot nog toe heette hij Gheorghe.

Men heeft hem niet nog eens naar de kerk gebracht, om hem opnieuw te dopen, ook bracht men hem niet naar het gemeentehuis, om daar in het register zijn naamsverwisseling vast te leggen. Het een noch het ander greep plaats. Slechts ééns in je leven dompelt de pope je in het doopvont, zalft je met olie en zingt, maar jij gilt en spartelt, alsof je net op de wereld was aangeland en begrijpt niet, wat er met je is gebeurd — je bent gedoopt „in de naam van God” zus of zo. . . . dat hangt van je peet af. Eéns slechts schrijft de notaris je naam in het boek, en je vader zet de afdruk van zijn duim er naast, als men je aan gaat geven en je naam zwart op wit wordt geschreven. Maar niet enkel voor één keer. Bijna had ik gelogen. Als je op de wereld komt, als je bruiloft viert, als je een normale dood sterft en in je bed krepeert, of zelfs als je een lelijke dood vindt, zoals Ion, die verdrongen is.

Voor Gheorghe hebben zijn ouders met dat al een andere naam gekozen. Ze deden het op raad van de wonderdokter, Anghel Nabadaïë.

Gheorghe heeft de vallende ziekte. Ook anderen lijden daaraan. Bij ons thuis heeft niemand het. Waarom ook?

We spelen op straat, we spelen op het erf en stellen ons als dollemannen aan op het stukje grond langs de beek. Ook Gheorghe is er bij. De onzichtbare ziekte komt en overvalt hem. Gheorghe waggelt en slaat tegen de vlakte. Zijn handen en voeten schokken krampachtig. Hij wringt zich, verdraait de ogen en op zijn mond komt wit schuim. Als water tijdens een overstroming, zo schuimt zijn mond. Een oudere jongen en een meisje, die niet bang zijn, lopen op hem toe, pakken zijn pink vast en knijpen daarin, heel hard, zodat hij weer tot zichzelf kan en moet komen. Maar heeft hij nog wel gevoel?

De demonen uit de andere wereld martelen hem voor hun plezier. Ze prikken hem met hun horens. Ze zwiepen hem met hun staarten in het gezicht. De arme, door de duivels bezeten jongen komt alleen weer bij, als de satans genoeg hebben van hun spelletje; dan laten ze hem weer schieten. Ze krijgen er vrij gauw genoeg van, want ze hebben nog meer slachtoffers. De wereld is groot. De zieke jongen komt weer bij bewustzijn. Bevrijd van zijn krampen, die hem als met koorden hebben omstrikt en geboeid, slaat hij zijn afgetobde oogjes wijd open en weet niet, wat er met hem is gebeurd. Hij is dodelijk moe, hij heeft geen aasje kracht meer. Hij kijkt om zich heen, als kwam hij uit een ver land. En hij kwam ook van heel ver. Waarvandaan....? Hij wist zijn beschuimde lippen met de hemdsmouw af. Hij krabbelt overeind, hij vermant zich, waggelt en druipt als diep beschaamd af. Wij letten nauwelijks op hem. Hij mag rustig weggaan, wij spelen verder.

Tevergeefs gaven zijn ouders hem een andere naam. Inplaats van hem bij zijn echte naam te noemen, roepen wij iets anders tegen hem. Maar de ziekte kent hem toch, die laat zich geen rad voor ogen draaien. Als de tijd weer is aangebroken, om hem te bespringen, baat niets; de ziekte overvalt hem onverhoeds. Nu zijn oudste broer verdronken is, zullen we de kleine het hemd van die broer aantrekken, om te zorgen dat hij geluk heeft. Wat je maar geluk noemt. Hoe kan nu een hemd geluk aanbrengen, en nog wel een vuil hemd met een verstellap op de rug? Als het een nieuw hemd was, zou ik het nog kunnen begripen....

Ons hulpgeschreeuw heeft mensen naar de waterkant gelokt.

Ik ben thuis gekomen van het tarwezichten, lopende, met Uje en zijn vrouw Floara en de pas geboren kindertjes — die hun oogjes net als jonge katjes nog niet geopend hebben —, Dumitra en Dobra.

Mijn lichaam was op van hitte en de zinderende gloed van de landen.

Ik ga op zoek naar mijn speelmakkers. Ik zou me graag wat willen verkoelen. Laten we hard lopen. Laten we de moeheid er uit rennen. Ik hol door de straatjes. De troep wordt allengs voltalig.

„Gaan jullie mee zwemmen?”

„Ja, dat doen we!”

We gingen in een hele horde naar de poel. Juist toen we de spoorbaan over wilden steken, kwam ons een reus tegemoet: de dorsmachine. Vier paar ossen trokken haar langs de beek, om haar naar de stoommachine te brengen.

Clesië mende de ossen voor de dorsmachine. Ion liet zijn vader in de steek en liep ons achterna. Hij sloot zich bij ons aan. Ion is, of liever gezegd was de vreugde van zijn moeder, — ondanks het feit, dat hij niet al te snugger was, stotterde en achterlijk deed. Clesië's lievelinge is zijn dochter Marina, een mooi meisje om te zien. Er zwermen heel wat jongens om haar heen. Niet zozeer vanwege het mee te brengen land. Clesië heeft heus niet God weet hoeveel stukken land. En zelfs al was dat zo dan zou hij het nog niet aan zijn schoonzoon geven. Hij zit op wat hij heeft. Hij is een gemenerik! Maar de mensen in het dorp weten, dat Clesië onder zijn oude maïsvloer grote zilveren en gouden daalders uit oude tijden begraven heeft. Een hele koperen pot vol met zilver uit Garboave en goud uit Mahmudië. Soms brengt ons al die rijkdom geweldig in verzoeking. Te middernacht gaat het spoken. De burens zien in het geestenuur blauwe vlammetjes, die langs de deurposten en balken van de maïsschuur lekken. De vlammetjes komen onder uit de vloer, ze krinkelen op en doven weer.

Maar de schuur heeft geen vlam gevat. De vlammetjes, die door het geld ontstoken worden, schroeien je niet, zelfs niet als je je hand er in steekt. Ook kun je je cigaret er niet aan opsteken. Geen mens zou het geld van Clesië willen

hebben, dat onder de opslagplaats verborgen ligt. Het is vervloekt geld. De tijd zal komen, waarin het uit zichzelf aan het licht treedt. Ja, die tijd zal komen.

Vanwege dit geld zijn de kinderen van Clesië belast en beladen met de vloek. Toen zijn vrouw in blijde verwachting was, heeft ze er bij ongeluk op getrapt. Ze vergat uit te kijken. Later heeft Clesië de maïsschuur over de begraven kookpot heen getimmerd, opdat geen mens door de vervloeking zou worden geraakt.

Wij gingen naar de poel om te zwemmen, Ion vergezelde ons.

Uit de bergen nog komt een helder beekje naar beneden, dat uitmondt in de drabbige bedding van de poel. Uit ieder dorp hebben er kinderen mee geholpen, om de aarden dam op te hogen. De dam is bevestigd met stokken, hekpalen en planken. Het bestendig stromende water heeft de bedding uitgehold en verbreed. De oevers zijn steeds verder achterwaarts geweken. Als je mans genoeg bent, kun je van de ene kant naar de andere een steen gooien. Maar enkel, als je gespierde armen hebt. Anders moet je een katapult gebruiken.

Aan de noordkant van het dorp, waar geen mens de waterloop verstoort, hebben zich eilandjes van groen eendenkroos als een smaragden tafelkleed. uitgebreid. De ganzen, eenden en het andere watergevoegelte, dat voer zoekt, scheuren dit mooie kleed op het water steeds opnieuw. Ze scheuren ook de kikkers doormidden, als deze hun witte bekken en groen gestippelde koppen met de uitpuilende ogen uit het water steken. De ogen springen de kikkers van stomme verbazing uit de kop. Ze zien 's nachts op de bodem van de poel zoveel wonderbaarlijks, — het wemelen van roodvoetige krabben, van lange, zigzag gestreepte slangen en wriemelende, bliksemsnelle insecten. Karpers met witte buiken flitsen af en aan met glinsterende schubben, koolzwarte roerdompen jagen op klein kikkergoedje en haarfijne

wurmpjes, die groen of morelrood zijn. Veel, nog veel meer ontwaren de kikkers tussen hemel en aarde, tussen water en sterren. 's Nachts komen de sterren uit de hemel en gaan zwemmen in de poel. Ook de hemel zelf komt naar beneden, om te zwemmen. De hele hemel. Ook de maan daalt, als ze boven de poel staat naar de aarde af en neemt een duik. De wilgen slapen diep, zo diep als de mensen. In de takken en twijgen suist de wind. Maar de wilgen slapen vast. De wind maakt hun vaste slaap rozig en zoet. Het water slaapt nooit. Nooit of te nimmer. Het stroomt maar, het is aanhoudend in beweging. Misschien slapen de wilgen toch ook niet....

Vlak bij de stuwdam worden de ossen in het water gelaten. Ook de paarden laat men daar baden. En de varkens. En ten slotte pootjebaden wij er. Het water is er dieper en helderder. Als er een troepje zwemt, wordt het water vuil. Dat gebeurt doorgaans iedere Zondag. Vandaag is het geen Zondag. Vandaag hebben we een heel gewone doordeweekse dag. Een dag als alle andere, een werkdag.

Wij hebben berekend, dat wij vandaag als enigen heer en meester zouden zijn van de waterpoel. Maar mis hoor! Een troep oude vrouwen, jonge vrouwen en meisjes zijn ons voor geweest. Toen we bij de kant aankwamen, hoorden we hun gejoel en gekrijs al.

„De vrouwen zwemmen bij de dam.”

„Laten wij dan verderop gaan naar de Servische Kreek.”

Wij bleven staan. Toen bedachten we echter, dat het huis van de Clesië's naast het posthuis ligt en dat naarnaast Rutsu woont.

Rutsu is verleden jaar als wisselwachter op de lijn aangesteld. Sindsdien houdt hij zich voor een grote meneer. Hij draagt een uniformjas met glimmende knopen. Om zijn pet heeft hij een rode band. Hij ging met vrouw, kind, hond en kat naar het station. Zijn huis heeft hij verhuurd

aan de opzichter van de wegen, Micu Dimache, een bruine man met een zwarte knevel boven dikke lippen. De opzichter van de wegen komt uit de stad. Hij moet zorgen dat de wegen goed onderhouden blijven. Hij is niet getrouwd. Hij eet in de herberg in gezelschap van dokter Ganciu en de onderwijzer Popescu. De opzichter heeft een lange uitschuifbare kijker, waarmee je op grote afstand kijken kunt, een verrekijker. Soms ga ik 's avonds naar de opzichter van de wegen en bekijk door die kijker de sterren aan de lucht. De Roversweg en al, wat ik verder graag zie. De tuin van Rutsu strekt zich uit tot aan de beek. Als de zon door haar zenith is, en het vrouwvolk een bad neemt in de beek, gaat Micu Dimache met de verrekijker onder zijn arm naar de schutting aan het uiteinde van de tuin, die overwoekerd wordt door dollekervel, wilde spinazie en zuring. Hij stelt de verrekijker in en loert maar. Hij loert totdat het speeksel hem uit de mond loopt.

De vrouwen zijn er op een of andere manier achter gekomen. Zijn ze daarom boos geworden? Integendeel, ze zijn er alleen maar uitgelatener door. Als jonge merries rennen ze achter elkaar aan, gooien elkaar met water, lachen en gieren zij. De oude vrouwen in de eerste plaats, de dikzakken, hippen en gillen en laten alles zien wat ze hebben.

„Wat denken jullie, zou de opzichter nu ook met zijn kijker op de vrouwen loeren?”

We sluipen naderbij, om ons er van te vergewissen. We gooien met steentjes, met steeds grotere stenen in het onkruid. Dan rukken we een paar planken uit de heining en slaan er mee in de dollekervel. Niets beweegt er, geen teken, geen geluid van pijn. De opzichter ligt niet door zijn kijker naar de poel te loeren.

Wij, de hele horde, gingen daarom zelf naar de poel.

„Naar de Servische kreek....!”

„Nee....,” zei Ion Clesië, „n-n-nee, l-l-laten we n-n-nou n-n-niet n-n-naar de S-s-servische k-kr-

kreek g-gaan, m-maar n-n-naar de p-p-poel, om naar de w-w-wijven te k-k-kijken."

Wat moesten we doen, we gaven de idiote stumper zijn zin. De vrouwen genoten reusachtig van het heerlijke water. Wij gooiden onze hemdjes en broekjes uit en doken in het troebele, drabbig nat.... De vrouwen letten niet eens op ons. Welverdraaid! dat is toch om je dood te ergeren. We drongen al nader en nader, we probeerden hen onder water in de billen te knijpen, te grijpen, te kietelen, waar we maar houvast konden krijgen. Lachende herrie ontstond tussen ons en hen, ze sloegen naar ons met hun natte handen, ze trokken ons aan de benen, als wilden ze ons verdrinken. Wij vermaakten ons kostelijk. De dochter van Ivanusj, Petritsica, verdween uit de lawaaiende bende, ze wilde naar de andere kant waar het diep is. Ze zwemt beter dan een jongen. Ion Clesië schoot haar na. Zijn voeten raakten de grond kwijt. Misschien heeft hij wel gegild, maar wie had dat kunnen horen! Wij krijsten allemaal zo wild door elkaar! Ion kon niet zwemmen. Misschien heeft hij nog ééns het hoofd boven water gestoken. Misschien heeft hij woest met de armen om zich heen geslagen. Maar wij zagen de draaikolk in het water niet. Hij was weg, voor eens en voor altijd weg. Zo lang wij niet wisten, wat er met hem gebeurd was, sprongen we nog een tijdlang verder rond. Plotseling drong het tot ons door, wat er gebeurd moest zijn. Wij schrokken en renden naar de andere kant van het water.

„Help! help....! Een van de Clesië's is verzoepen....!"

Ook de vrouwen schrokken heel erg.

Halleluja! Ion ligt op de bodem van de poel. De mensen hollen naderbij. En kijk eens aan: ze gooien inderhaast hun hemden uit en springen in het water. Ze beginnen te zoeken.

„Hei! waar is ie ondergedoken?"

„Daar, in die geul, oom Simion...."

„Nee, hier, oom Petrache, bij de diepe put...."

„O nee, daar is ie niet. Hier is het grote gat, waar de jongen in weggezakt is....”

Overall zijn diepe gaten in de poel. De mannen knijpen hun ogen dicht en duiken, tot ze met het hoofd tegen de drab stoten. Als blinden tasten ze met handen en voeten rond. Dan stoten ze zich weer af en komen weer boven. En opnieuw duiken zij. Steeds weer gaan ze duiken. Steeds van voren af aan. Als iemand nu uit de verte toekeek en niets wist van hetgeen de mannen daar zoeken, zou hij kunnen denken, dat iemand een nieuw krankzinnig spelletje voor ons verzonnen had, terwijl wij met ontdane ogen, ingehouden adem en bonzende harten aan de kant staan. Uit het dorp komt Clesië aanrennen, met een lange stok in de hand. Hij loopt als zat de dood zelf hem op de hielen. Achter hem aan rent hijgend en schreiend zijn vrouw Iana, met opgeschorte rokken. Ze hebben gehoord, dat hun zoon verdronken zou zijn.

„Hebben jullie hem gevonden?”

„Nog niet!”

Clesië gooit zijn kleren uit en stapt met de lange stok het water in. Hij begint alles af te tasten.

De dorpelingen verdringen zich aan de waterkant. Sommigen kijken toe, anderen doen hun best om te helpen. Aan de kant wemelt het van de mensen. Ze brengen vorken en haken. Ze brachten ook een groot visnet mee. Clesië schreeuwt:

„Hier is ie!.... Hier!.... Hier!.... Ik heb hem gevonden....”

Goede zwemmers omringen hem. Ze nemen de verdronken jongen bij zijn ledematen en zeulen hem naar de waterkant. Ion is slap als een vaatdoek. Zijn openstaande ogen zijn verglaasd. Zijn buik is vol water, zwaar gezwollen. Men legt hem aan de kant neer. Men bedekt hem met gras. Men stak kaarsen aan. Op een dakpan legde men ton-
del en wierook, om hem de zegen der doden te geven.

Achter Gorgan is de zon verdwenen. Nu glim-

mert de poel met grijze en zwarte waterbanen. Wij hebben gezien, wat er te zien viel.

„Kom, jongens, laten we naar huis gaan!”

Leeg is het bij ons op het erf. De huisdeur zit dicht. De kippen zijn op stok. Sinds vanmiddag heb ik nog geen hap eten gehad. De tocht van het landgoed te Baduleasa tot aan het dorp, het zwemmen en de opwinding vanwege de verdronkene hebben mij hongerig gemaakt. Ik zou graag naar mijn tante hier vlakbij gaan, om haar een hap eten te vragen. Maar mijn moeder ligt met haar overhoop en als ze het over haar heeft, noemt ze haar altoos „die dar”. Ik ga maar op de grond liggen en probeer in te slapen. Vermoeide wagens knersen door het dorp.

Ik word wakker geschud door mijn moeder.

„Darië, sta op, kom, we gaan eten!”

Ik sta op. Ik heb niet eens gemerkt, dat men de maïspap is gaan koken....

„Hoe is het met de Uje's afgelopen?”

„Tante Floara heeft onderweg twee meisjes gekregen.”

„Twee meisjes....”

Geen mens verbaast er zich over. Een alle-daags gebeuren, dit wonder van het leven!.... Hier baren de vrouwen thuis, op het land, overal waar ze maar door de grote weeën worden ver-rast. Alleen in de kerk krijgen ze geen kinderen, want naar de kerk gaan ze niet zo dikwijls....

Ik vertelde, hoe de zoon van Clesië in de poel verdronken is.

„Omdat jullie alles zo wild doen! Maar goed, dat jij niet verzopen bent.”

Dat is vandaag een dag, waarop een vloek rust.

De klokken rijten de nachtelijke stilte uiteen. Als dol luiden de klokken. De grote klok. De kleine klok. De grote. De kleine.

Misschien is er wel iemand dronken en luidt hij, zonder te weten wat hij doet, als een dolleman de klokken, midden in de nacht. Maar zo is het

niet. Geen mens is dronken. Je kunt ook de trompet horen, die Disj, de veteraan, laat schetteren. Je kunt ook de trommel horen, die Geanta de gemeente-boodschapper bewerkt, als moest ze barsten.

Slaapdrongen springen we op van onze uit riet gevlochten matrassen en hippelen als sprinkhanen door de straten, om maar gauw bij het gemeentehuis te zijn. De vrouwen staan al luid bij de heiningen te jammeren. Klokken luiden. Trompetten schetteren. Trommels slaan. En dat alles midden in de nacht. Wat zou dat anders kunnen betekenen, dan dat er oorlog is?

Twee zomers lang al wordt er oorlog gevoerd aan de overzijde van de Donau. Tot aan dit voorjaar toe werkten aan de overkant van de beek Bulgaarse groentekwekers. Elk voorjaar kwamen de Bulgaren met een wagen vol zaden. Ze brachten hun lemen hut op orde. Ze laptten het grote waterrad op, om het water beter over de groentetuinen te kunnen verdelen. Ik kende al deze Bulgaren, Iwan, Stojan, Pantelej en nog veel meer. Er waren er zo'n vijftien. Onder elkaar spraken ze Bulgaars. Maar met ons Roemeens. Het hoofd van het troepje was Iwan. In het najaar verkocht hij zijn groente met bakken vol. Hij haalde ook het geld op. Hij zorgde voor alle afrekeningen. Stojan en Pantelej ventten met een wagen in de dorpen de groente uit voor geld, maïsmeel of tarwe, als de mensen het laatste hadden. De anderen bewaakten 's nachts met knuppels de groentetuin. Die kerels konden werken! Ze werkten dag en nacht door. Als het werk drong, lieten ze in het dorp omroepen, dat de kinderen hen moesten komen helpen. Wij gingen er dan naar toe. Wij wieden de akkers met knoflook en uien. Wij plantten moes, tomaten, kool, uien, selderij en gleden op de knieën door de modder. Na één dag werken bij de Bulgaren zagen wij er als zwijnen uit. Bij de hut van de Bulgaren groeide een struik met herfstasters en anjelie-

ren. Voor een dag werken kregen de jongens drie en de meisjes twee bani. Eten moest je van thuis meebrengen. Als er een voor hen werkte, bij wie de baard al door kwam, dan verdiende hij vijf bani — een kleine zilveren munt.

De wagen van de Bulgaren hotst door het dorp:
„Groente! Koop onze groente....!”

De vrouwen hangen als druiventrossen aan de wagen. Ze brengen zeven vol met maïs en krijgen daarvoor verse paprika, uien en tomaten in ruil. De soep smaakt fijn, als je er minstens een halve verse paprika in stopt.

Verleden jaar zijn de Bulgaren niet meer komen opdagen. Ook deze zomer hebben wij ze niet gezien. De boeren ploegden de tuinen om, zaaiden er maïs, tarwe en rogge. De tuinen bestaan uit goede, vette grond. De tarwe groeit er zo hoog, dat ze een paard tot aan de billen reikt. Ja, nog hoger zelfs....

Mededelingen omtrent onze Bulgaren bereikten het dorp.

„Iwan is dood....”

„Stojan is dood....”

„Velciu is dood....”

„Anton is dood....”

Al onze gaardeniers zijn dood. Ze zijn gevallen in de oorlog tegen de Turken.

„Maar goed, dat wij niet in oorlog zijn....”

Mannen, vrouwen en kinderen werken in het zweet huns aanschijns.

„Maar goed, dat wij geen oorlog voeren....”

Als de dood een van ons uitpikt, vindt hij hem in de kring van zijn familieleden. Hij neemt alleen de ziel mee en laat het lichaam bij die familie achter....

Klokgelui. Trompetgeschetter. Tromgeroffel. De honden blaffen. Ze huilen als wolven, — ze huilen spookachtig.

De notaris, Gica Stanescu, trekt een zeer somber gezicht. Hij wist het de avond van te voren al.

Ook de burgemeester wist het. De lampen in het gemeentehuis worden opgestoken. Ook de lantaarn voor het gemeentehuis werd opgestoken. Het hele dorp was present. Lenca heeft ook haar koffiehuis geopend en kwam met loshangend haar de straat op. Zelfs geen doekje had ze omgeslagen. Zachte pantoffeltjes aan haar voeten. Haar onderrok is wit en dun. Je kijkt er dubbel en dwars doorheen. De jongens staan om haar heen, klaar om haar even tegen de heining te drukken. Niculaë Mielusjel, de gendarme, maakt een geel couvert open. Hij haalt er een vel papier uit en begint hardop voor te lezen: Mobilisatie!

De gendarme voelt zich in zijn element. Hij roept: „Morgen met pak en zak op het station verschijnen. Ieder rukt in naar zijn regiment. Wij bevinden ons in oorlog met de Bulgaren. Wie de order niet opvolgt, krijgt het met mij aan de stok, ik schiet hem neer als een hond.” Om te laten zien, dat hij geen grapjes maakt, schiet hij een keer met de karabijn in de lucht.

Gemompel: „Oorlog met de Bulgaren?”

„Wat voor onenigheid hebben wij dan met de Bulgaren?”

„We waren toch met hen bevriend. Maar goed dat Iwan, Stojan en de anderen dood zijn. Anders hadden we hen nog als vianden ontmoet. Een verschrikkelijke schande! We hadden tegen elkaar moeten vechten en elkaar van over en weer vermoorden.... O God, o God....!”

Niemand slaapt. De vuren branden in de haard. Op de drempels staan huilende en jammerende vrouwen. Desondanks worden er inderijl maïs-koeken gebakken, voldoende, om de jongens te voeden, tot ze in hun garnizoenen zijn. Oude hemden worden opgesnord. Ze hoeven maar heel te blijven tot dat de dragers bij hun regiment zijn. Daar krijgen ze een geweer met patronen, een veldfles en een uniform, die stug en stijf om hen sluit en de huid kriebelt als wollen paardendekens. Laarzen van zulk hard leer, dat je voeten er kapot in schuren....

De tweelingen van Titsa Uje liggen in hun doden gewikkeld in de waskuip, en slapen kopje aan kopje. Twee gele rimpelige kalebassen.

„Floara, pas goed op de kinderen....”

„Kom gezond en wel weer terug, Titsa....”

De honden blaffen, ze huilen als wolven, spookachtig. De echo gilt door het dorp. De echo gilt langs de helling en de landerijen. De jongens bonzen tegen de schuttingen.

„Ik ga er van door, Ioana....”

„Over een uur vertrek ik, Marioara....”

„Ilinca....”

„Stana....”

„Gheorghina....”

„Catrina....”

Disj, de veteraan, zit met de trompet op zijn knieën op een boomtronk voor het gemeentehuis. De trompet is van oeroud, geel koper, verbogen en geblutst, en heeft een verwrongen mondstuk. In het jaar '77 blies hij daarmee het sein tot de uitval, toen Zontsu en Valter Maracineanu gesneuveld waren....

„In '77 gingen we ook in de oorlog. Veel bloed heeft 't gekost. De akkers van de Bulgaren liggen vol met de gebeenten van Roemeense soldaten. Wij dachten — tussen twee veldslagen met de Turken konden we zeggen, waar het op stond — dat de mensen, die levend uit de oorlog terugkwamen, wel een beter leven zouden krijgen. We hoopten, dat we land zouden krijgen als we thuis kwamen, want we hoefden immers geen belasting meer op te brengen aan de Turken.

Maar jawel! Alles bleef bij het oude. Het werd nog veel beroerder. De bojaren werden nog grimmiger. De landheer denkt aan ons alleen, als hij ons nodig heeft als kanonnenvlees voor zijn ruizes met onze burens....”

„Wat zit je te mopperen, veteraan?”

„Wat me zo door mijn ouwe kop ging, iets dat lang geleden is. Toen vochten we tegen de Turken, tegen deze heidenen. Nu vechten we tegen de

Bulgaren. Wij zijn Christenen, en ook zij zijn Christenen. Wee onze arme zielen...."

Ook Clesië moet mee in de oorlog. Anderen zullen zijn verdronken zoon wel ter aarde bestellen. De oudjes, die achter blijven. En de pope zal bij zijn kist „Halleluja! Halleluja!" zingen.... Tegen de ochtend was het halve dorp uitgelopen. Aan het station verdrong zich een menigte, alsof het kermis was. Schouder aan schouder. Sommigen werden door hun vrouwen begeleid, die de broodzak voor hen droegen. Ze liepen met roodgeschreide ogen achter de mannen aan.

Zonder onderbreking komen uit de richting van Rusj daverende goederentreinen. De mannen stappen in, de locomotief giert. Ze huult het uit. Ze kwam al daverend aan en al daverend rijdt ze verder. De treinen kwamen leeg aan, volgepropt met soldaten rijden ze weg. Ze rijden in de richting van de Donau. Aan de overzijde van de Donau ligt Bulgarije. Aan de overkant van de Donau wonen en werken de Bulgaren. Aan de overkant woedt de oorlog. Van de Calmatsui en omgeving werden de blootsvoetse reservisten naar het station gedreven als vee.

„Waar kom jij vandaan, kameraad?"

„Ik ben uit Bacalesti...."

„En jij?"

„Uit Secara...."

De gendarmes drinken in de stationswachtkamer brandewijn. Ze drinken maar door. Ze komen uit de wachtkamer en schieten de kraaien die op de olmen zitten. Als het toch oorlog is, moet je minstens horen schieten. Met één van de treinen kwam ook de veldbakkerij. Zeven bakovens bij elkaar. Ze werden naast het magazijn op een rijtje gezet. Mijn vader is niet jong meer. Hij werd uitverkoren, om bij de bakkerij te werken. De hele dag kneedt hij deeg, rolt hij brood en schuift hij de rollen in de oven. De bakovens zijn van zwart blik vervaardigd. Het brood komt met een verbrande korst en van binnen zo klef

als leem uit de oven. Nu komen er treinen aan, die soldaten uit Moldavië aanslepen en naar de Donau brengen. Op het station reikt men hun het zure brood en een fles met water.

„Zijn hier in de buurt geen appels te krijgen?”

„Nee!”

„Ook geen pruimen?”

„Ook niet....”

„Ook geen acacia-vruchten?”

„Acacia's hebben toch geen vruchten....!”

Zo houden ze ons voor de gek! Ze bespotten ons, omdat wij geen vruchtbomen bezitten. Kunnen wij het soms helpen, dat onze grond niet deugt voor vruchtbomen?

Mielusjel trekt mij aan mijn oren.

„Wat heb jij hier te zoeken, hé?”

„Ik kijk.”

„Kijk niet te veel. Wie te veel kijkt, wordt blind.”

Hij stoot me boos terzijde. De godganse lange dag draai ik om mijn vader heen, op het station.

Ik kijk graag toe, hoe de treinen met soldaten weggrijden. Ook zijn er al treinen met paarden en cavalleristen langs gereden. Op platte open wagons worden kanonnen naar de Donau gesleept.

Tallose reservisten werken in de bakkerij. Niet ieder kreeg een uniform. Alleen de gegradueerden. Mijn vader is maar gemeen soldaat.

„Waarom ben je geen korporaal geworden, toen je bij de soldaterij was?”

„Omdat ik niet kan lezen en schrijven. De mensen met een rang moeten kunnen lezen en schrijven....”

Niemand behalve ik kent bij ons thuis het alfabet.

In grote potten kookt men soep — groentesoep, waar men een handvol aardappels met schil en al in heeft gegooit. Tegen de middag eten de manschappen met houten lepels deze soep uit blikken etensbakjes. Het brood begint, nog maar nauwelijks uit de oven gehaald, al te schimmelen. Als iemand probeert er van te eten, moet hij het

Bulgaren. Wij zijn Christenen, en ook zij zijn Christenen. Wee onze arme zielen...."

Ook Clesië moet mee in de oorlog. Anderen zullen zijn verdronken zoon wel ter aarde bestellen. De oudjes, die achter blijven. En de pope zal bij zijn kist „Halleluja! Halleluja!” zingen.... Tegen de ochtend was het halve dorp uitgelopen. Aan het station verdrong zich een menigte, alsof het kermis was. Schouder aan schouder. Sommigen werden door hun vrouwen begeleid, die de broodzak voor hen droegen. Ze liepen met roodgeschreide ogen achter de mannen aan.

Zonder onderbreking komen uit de richting van Rusj daverende goederentreinen. De mannen stappen in, de locomotief giert. Ze huilt het uit. Ze kwam al daverend aan en al daverend rijdt ze verder. De treinen kwamen leeg aan, volgepropt met soldaten rijden ze weg. Ze rijden in de richting van de Donau. Aan de overzijde van de Donau ligt Bulgarije. Aan de overkant van de Donau wonen en werken de Bulgaren. Aan de overkant woedt de oorlog. Van de Calmatsui en omgeving werden de blootsvoetse reservisten naar het station gedreven als vee.

„Waar kom jij vandaan, kameraad?”

„Ik ben uit Bacalesti....”

„En jij?”

„Uit Secara....”

De gendarmes drinken in de stationswachtkamer brandewijn. Ze drinken maar door. Ze komen uit de wachtkamer en schieten de kraaien die op de olmen zitten. Als het toch oorlog is, moet je minstens horen schieten. Met één van de treinen kwam ook de veldbakkerij. Zeven bakovens bij elkaar. Ze werden naast het magazijn op een rijtje gezet. Mijn vader is niet jong meer. Hij werd uitverkoren, om bij de bakkerij te werken. De hele dag kneedt hij deeg, rolt hij brood en schuift hij de rollen in de oven. De bakovens zijn van zwart blik vervaardigd. Het brood komt met een verbrande korst en van binnen zo klef

als leem uit de oven. Nu komen er treinen aan, die soldaten uit Moldavië aanslepen en naar de Donau brengen. Op het station reikt men hun het zure brood en een fles met water.

„Zijn hier in de buurt geen appels te krijgen?”

„Nee!”

„Ook geen pruimen?”

„Ook niet....”

„Ook geen acacia-vruchten?”

„Acacia's hebben toch geen vruchten....!”

Zo houden ze ons voor de gek! Ze bespotten ons, omdat wij geen vruchtbomen bezitten. Kunnen wij het soms helpen, dat onze grond niet deugt voor vruchtbomen?

Mielusjel trekt mij aan mijn oren.

„Wat heb jij hier te zoeken, hé?”

„Ik kijk.”

„Kijk niet te veel. Wie te veel kijkt, wordt blind.”

Hij stoot me boos terzijde. De godganse lange dag draai ik om mijn vader heen, op het station.

Ik kijk graag toe, hoe de treinen met soldaten wegrijden. Ook zijn er al treinen met paarden en cavalleristen langs gereden. Op platte open wagons worden kanonnen naar de Donau gesleept.

Tallose reservisten werken in de bakkerij. Niet ieder kreeg een uniform. Alleen de gegradueerden. Mijn vader is maar gemeen soldaat.

„Waarom ben je geen korporaal geworden, toen je bij de soldaterij was?”

„Omdat ik niet kan lezen en schrijven. De mensen met een rang moeten kunnen lezen en schrijven....”

Niemand behalve ik kent bij ons thuis het alfabet.

In grote potten kookt men soep — groentesoep, waar men een handvol aardappels met schil en al in heeft gegooid. Tegen de middag eten de manschappen met houten lepels deze soep uit blikken etensbakjes. Het brood begint, nog maar nauwelijks uit de oven gehaald, al te schimmelen. Als iemand probeert er van te eten, moet hij het

uitspuwen; het gaat niet. Ik slorp ook soep uit het etensblikje van mijn vader. Ik schraap het brood bij elkaar, dat de soldaten weggooien. 's Avonds breng ik het in mijn hemd mee naar huis. Ik geef het de varkens te vreten. De varkens snuffelen er aan en laten het liggen. Ze hebben liever gras.... Voor de gegradueerden brengt men wittebrood aan uit de stad. Voor hen wordt een beter maal klaargemaakt.

„Waarom smijten jullie dat brood weg, ezels?”

„Omdat het bitter smaakt, kapitein....”

„Het smaakt zoet.”

„'t Is mogelijk, kapitein, maar op onze tong proeft het bitter.”

„Jullie smijten dus staatsgoederen op de vullishoop? Vervloekt zal het wijf zijn, dat jullie in de wereld geschopt heeft....”

In de blikken bakovens, die zes op een rij staan, wordt dag en nacht brood gebakken. Nog warm wordt het in zakken verpakt en op de vrachtwagens gegooid. De wagons rijden naar Bulgarije. Ze worden met veren over de Donau gebracht. Dikwijls regent het op deze zakken, in deze open wagons. Een keer, twee keer, drie keer.... Dat geeft allemaal niets. Na de regen komt de zon al gauw weer te voorschijn in deze vervloekt hete zomer. Nog gloeiender dan eerst. De broden worden grondig gedroogd....

„Vader, ben jij wel eens aan de overkant van de Donau geweest?”

„Ja, ik ben er in '77 geweest. Toen was ik nog een jong ventje. Mijn vader moest opkomen met zijn wagen, want die was gevorderd. Ik klom bij hem op de wagen en reed mee, om ook eens een kijkje op het oorlogstoneel te nemen.”

„En heb je de oorlog gezien?”

Ja, ja, ik heb de oorlog gezien. Ik heb er Russen gezien. En Turken met een fez en witte wijde broeken, die gevangen waren genomen. Het was winter. De heidenen waren dun gekleed. In de kou, de vorst en de sneeuw krepeerden ze als vliegen. Als het zomer was geweest, dan had men hun

stinkende karkassen onder de grond moeten stoppen. Mijn vader was goed bekend in die streek. In zijn jeugd had hij een Turkse vriend. Dat was een Turkse bey.

Ieder najaar reed mijn vader met zout, honing en schapenwol naar de bey. De Turk was enorm rijk. Hij hield er in zijn harem vijf vrouwen op na. Hij sloot ze diep in zijn huis op. Eens kreeg hij een bevlieging en liet mijn vader zo maar zijn vijf vrouwen zien. Hij gaf de haremvrouwen zelfs bevel, hun sluiers terzij te slaan.

„Bekijk ze goed,” zei de Turk tegen mijn vader. En mijn vader bekeek ze goed.

„Zeg mij eens, welke jou naar de zin zou zijn?”

„Maar mijnheer de bojaar” — zo noemden onze ouders de Turken, toen deze ons nog belastingen uitpersten — „ze zijn allemaal erg mooi.”

„Dat is waar: maar ik heb je gevraagd, welke naar je zin is?”

Mijn vader wees maar zo'n beetje op een, die een zeer donker gezicht met amandelvormige ogen had. De jonge haremdame glimlachte bijs-ter gevlaid. Dat was haar doodvonnis. De Turk haalde zijn pistool uit de gordel en pafte haar neer.

„Als ze jou naar de zin is, is ze mij niet meer naar de zin —”

Mijn vader spande zijn ossen in en reed weg. Nooit weer heeft hij de Turk zout, honing en schapenwol gebracht. Dat waren heel andere tijden. Andere mensen ook. Toen ik de Turken zag, waren het alleen nog maar ongelukkige, kapot gemaakte stakkers. Hun tijd was voorbij. De Kozakken verjoegen hen en sloegen er hun sabels als bliksemflitsen in.

De oogst moest worden binnengehaald door de vrouwen, de oude mannen en de kinderen. Tussen het dorp en de „kolonie” op het strookje grond aan de overzij van de beek gonzen de dorsmachines. Uit de machines rijst zwarte smook. Men dorst het graan van de landheer. Tussen de heu-

vels buiten het dorp, hoger nog dan de kerktoren, zweeft aanhoudend een zware, zwarte wolk van stof, die uit de dorsmachines omhoog is gekronkeld. De opzichters staan met open geslagen aantekenboekjes bij het werk. Alle door hun contract gebonden dorsen mee, gewoon op een rijtje.

„Istrate, jij hebt met Kerstmis drie kop tarwe geleend. Herinner jij je dat?”

„Ik geloof, dat het er maar twee waren, meneer de opzichter....”

„Hier staan er drie....”

„Als het daar staat opgeschreven, zullen het er wel drie zijn.”

„Met Kerstmis was de tarwe zeer prijzig....”

„Ja, ze was prijzig!”

„Nu is ze goedkoop - omdat er veel van is....”

„Goedkoop, jawel—..”

„Voor drie kop geef je negen terug....”

„Maar meneer de opzichter .. !”

„Met Kerstmis zul je weer tarwe nodig hebben....”

Hij haalt de schuld in zijn boekje door. Voor zijn goedheid belooft men de opzichter kippen, kalkoenen, een mandje met eieren of wat men maar in huis heeft. Men gaat met een zak tarwe naar huis. Men gooit die op zolder. Als je wou, kon je die zak in een maand wel schoon op. Maar je moet er zuinigjes mee aan doen. Er is veel tarwe in het land.... er is niet voldoende brood voor ons.

Uit Bulgarije komen geruststellende berichten. De Bulgaren trekken terug. Ze gooien de wapens weg. Ze hebben genoeg van de oorlog. Ze willen niet langer vechten tegen de Roemenen. Onze soldaten marcheren op in de richting van het Balkan-gebergte. Ze gaan vrede sluiten, zonder bloed vergoten te hebben. In het dorp hoor je af en toe al weer liederen opklinken.

„Heeft jouw man geschreven, Maranda?”

„Hij heeft door Persju laten weten, dat hij het

goed maakt. Tegen de tijd dat de maïs gebroken wordt, komt ie thuis."

Ja, werkelijk! Dat hoorden we zo een tijd lang. Aan het einde van de zomer kwamen er ondertussen heel andere berichten. Onder de Bulgaren brak de cholera uit. Het was als een doem. De Bulgaren stierven bij bosjes. De waterputten en beken waren besmet. Ook de raderputten, waar het water toch zo diep zit. Het water bracht de dood. De zon zinkt lager. De zanderige, kille grond gloeit nu als vuur. De pestilentie grijpt om zich heen. De soldaten van de terugkerende regimenten kunnen op hun stukgelopen voeten haast niet vooruitkomen. Ze rollen tegen de grond en blijven vlak naast elkaar liggen, als latten van een schutting. Als er eentje onderstboven gaat, laat men hem langs de weg liggen, met door koorts gekloofde lippen en door krampen verscheurde ingewanden.

„Wat heb jij van je man gehoord, Petra?"

„Hij ligt in het hospitaal te Corabia...."

„En jij, Margarita?"

„Mijn man ligt te Zimnicea in het hospitaal..."

„Mitache is dood. Dood is ie. In Turnu is hij er aan gegaan. Ze hebben kalk op hem gegooit, en zo begraven. Naakt hebben ze hem in de grond gestopt...."

De vrouwen stapelen de hoge stromijt met lange vorken op, opdat de regen er geen schade aan zal doen. Het zou herfst moeten zijn. Maar de zomer heeft zich verlaat. De aarde gloeit, als sloeg ze vlammen uit. De lucht zengt. De bomen bersten en drogen uit. Ook de maïsvelden verdorren. De wind woelt in het starre maïsloof. Het ritselt dor.... De kolven vertonen — als je ze openvouwt — grote, gele, roodachtige of witte tandrijen.

Op de heuvels bij Turnu heeft een regiment infanterie een kamp opgeslagen. Mannen uit Moldavië. De mensen uit het dorp gaan er als de wind naar toe.

„Zijn jullie gezond en wel?”
„We zijn gezond....”
„Komen er nog meer na jullie?”
„Ja, er komen er nog meer....”
„Hebben jullie soms de besmetting meegebracht?”
„Neen.”

Nog in diezelfde nacht brak in dat soldatenkamp de pestilentie uit. Er werden wachtposten uitgezet. Dokter Ganciu kettert en raast op het gemeentehuis. Ook notaris Stanescu, die bleek is van angst, kettert en raast. Nog klagelijker vloekt Niculaë Mielusjel, de gendarme; hij slaat er bij met zijn rijzweep tegen zijn laarzen. Maar de epidemie schrikt voor ketteren en vloeken niet terug.... Ze sluipt het dorp binnen en klopt aan de deuren. De deuren gaan open, de pestilentie grijpt de mensen bij hun nekvel. Ze pakt ze en smijt ze tegen de grond.

In allerijl werd er een wagen met kalk gebracht uit Pitesti. De wagen werd voor het gemeentehuis neergezet; de kalk werd onder de mensen verdeeld.

„Kalk je huizen van onder tot boven....”

De mensen kalkten hun woningen. Sommige aan de buitenkant, sommige van binnen. De kalk was niet voldoende, om de huizen van binnen én van buiten te pleisteren.

„Ga het erf niet op —” commandeert moeder.

„Drink alleen gekookt water —” raadt vader ons aan.

„Eet geen rauwe vruchten —” onderwijst de schoolmeester Popescu.

Dat zou allemaal erg mooi zijn. Maar wie gaat er nu niet op het erf, om naar de lijkwagens te kijken....! De doden liggen er naakt op. De huid staat zwart over hun skelet gespannen. Met wijd gesperde ogen en openhangende monden, waaruit een opgezwollen tong naar buiten steekt, liggen ze daar. De doden worden met kalk overgoten.

Hoe kun je nu gekookt water drinken? Het zou betekenen, dat je de werkende mensen doorlopend met de waterkruik in de hand achterna zou moeten lopen. En dan zou je best ergens met de kruik tegen aan kunnen stoten en het aardewerk breken! Bovendien is putwater heerlijk fris en koelt stof en hitte in de verdorste kelen. Er zijn ook nog moerbeien. Waarom zouden we geen moerbeien eten....? Waarom zouden we geen pruimen eten....?

Aan tafel wordt er steeds over gepraat, wie er nu weer dood is in het dorp, hoeveel soldaten er door de lijkwagens naar het kerkhof gereden zijn, wie er nog ziek en wie er aan de beterende hand is. Mijn vader herinnert zich vervlogen tijden en vertelt:

„Kenden jullie oom Mihaitsa Bobeleac?.... Verleden jaar is hij gestorven. Hier heeft de cholera al eens huisgehouden. Dat was in de tijd, toen hij nog een jong ventje was. De mensen vielen als gras onder de zeis. Eens op een avond kwam hij uit de bijenstal. Er stond toentertijd in het dal van Urlui een bosje, waarin de mensen bijen hielden. Aan de rand van het dorp — en wat was het een armzalig dorpje, maar een paar hutjes — kwam hij een in het zwart geklede, oude vrouw tegen. Ze smeekte hem:

„Hei, Mihaitsa, ik wou naar de hut van Radoi, maar ik durf er niet dichtbij komen. Hij heeft kwaadaardige zwarte honden. Neem me op je rmg en draag me naar de hut!”

Wat kon oom Bobeleac anders doen? Hij nam het oudje op zijn rug. Ze was zo licht als een veertje. Hij droeg haar tot aan de hut en zette haar bij de drempel neer. Toen liep hij bevend en bibberend naar huis. De volgende ochtend vonden ze de hele familie Radoi mordsdood. Alleen één zuigeling kroop rond op het bed en jammerde. Een onnozel kind. De cholera had het ontzien. Om de moeite van een begrafenis te sparen, zaagden de burens de balken van de half in

de grond gebouwde hut middendoor, zodat de lijken er door bedolven werden...."

„De schoonzoon van Disj, Dârâiala, is ook gestorven. En de vrouw van Disj ook...."

„Alleen de oude veteraan blijft kerngezond.."

Uit de planken van de bedstede timmert men een lijk-kist. Eén kist voor twee lijken. Dârâiala wordt onderin gelegd, zijn schoonmoeder boven op hem. Men kon het deksel van de kist niet dicht krijgen. Buzulica gaat op de kist staan en stampt het deksel met de voet dicht. De lichamen van de twee doden worden in elkaar gedrukt. Men hoort een soort zuigend gerucht. Eindelijk lukt het, hen in de kist te persen. De gezichten van de doden zijn platgetrapt. Eindelijk past het deksel dan toch. Oantsa, de dorpssmid, slaat de spijkers er in — Oantsa is de man van Gradina....

„Zet de kist bij de andere op de wagen...."

Op de wagen staan al vijf doodkisten. Wij kijken toe, hoe de stoet van het schoolhuis — dat nu weer hospitaal geworden is — vertrekt, om zich naar het kerkhof te bewegen. Ver voor de wagen uit loopt de pope met de misdienaar, Floaca. De pope zwaait het wierookvat en mompelt gebeden. Ook de misdienaar zwaait met wierook. Halleluja.... Halleluja....

Achter de wagen lopen Buzulica en Oantsa, de Zigeuner van het dorp. Ze hebben opdracht gekregen, de doden te begraven. Vooruit dan maar, begraven zullen ze. Het kerkhof is omheind met twee soorten planken, oude planken die door de regen, de wind en de zon vergrauwd zijn, en nieuwe, witte planken die nog niet zo lang staan. Het kerkhof werd te klein. Nu is het groter gemaakt. Drie keer zo groot....

Meer dan ééns op een dag zwaait de pope nu het wierookvat. Meer dan ééns per dag zwaait ook de misdienaar zijn wierook. Steeds weer horen we: „Halleluja!".... „Halleluja!".... „Halleluja!"....!

X: EEN KUIFJE HAAR

Hoeveel kinderen heb je gebaard, moeder? Tien tot nog toe. Ik, Darië, ben als het negende ter wereld gekomen. Een jaar na mij was Elisabeta aan de beurt, om aan moeders borst te drinken. Iedere Zaterdagavond zet moeder ons in een troepje in het voorhuis en wast ze ons. Ze kleedt ons uit en zeept ons in met een stuk harde paarse zeep, dat desondanks een zacht, wit schuim oplevert. Ze zet ons in de tobbe, spoelt ons af en geeft ons schone onderkleren, als er tenminste schone onderkleren zijn.

„Ik was jullie om te zorgen, dat je niet onder de luizen komt....”

Ons jongens wast ze met makkelijke hand. Moeilijker valt het haar bij de meisjes. Ze hebben lange haren, die gauw in de knoop raken. Het is een heel karwei, voor mijn moeder die haren uit de vlecht, gewassen, gekamd en weer opnieuw gevlochten heeft.

Ze stuurt ons naar bed. De bedden staan langs de wand. Tegen de wand leunen ook de met stro gevulde hoofdkussens. We gaan liggen en trekken de dekens over ons heen. De aan een spijker hangende lamp geeft een smokig, zwak schijnsel. Boven onze hoofden hangen heilige prenten: ikonen. De H. Gheorghe op zijn schimmel buigt zich over een groene draak. Met zijn lans doorboort hij de kop van de draak. Uit drie wonden stromen beekjes van bloed. De hoeven van de schimmel zijn bespat met het bloed van de draak. Het gezicht van de heilige straalt. In een hoekje van de prent zie je een zonsopgang, — een zon als een gezicht, met ogen, wenkbrauwen en een mond. Onder de ikonen hangt het wijwaterbakje, met

een tuiltje baziélkruid er boven vastgehaakt.

In dezelfde rij als de bedden, tegen dezelfde wand, staat de grote kleerkist: daarin bevinden zich servetten, handdoeken, Zondagse hemden, het feestjurkje van mijn zusje Ritsa, de laarzen van mijn vader, die gekocht zijn toen hij nog jong en bij de soldaterij was, de kwitanties van de belastinggaarder en in een verdroogde varkensblaas bewaart mijn moeder ook nog onze navelstrengen.

Tien kinderen heeft ze tot nog toe ter wereld gebracht. Tien verdroogde navelstrengen bewaart ze met zorg in de varkensblaas, diep onder in de kleerkist. In de Paasweek wordt het huis grondig schoongemaakt, van binnen en van buiten gewit. Alle meubels worden naar buiten gesjouwd. Zelfs de treeft, waarop gekookt wordt.

Mijn moeder neemt de varkensblaas uit de kleerkist. Ze haalt de dorre eindjes pees er uit en laat ze ons zien. Ze zijn met de jaren zwart geworden. Ze kijkt er naar. Ze zijn zo verdord....

Tien kinderen heeft mijn moeder gebaard. Tien keer heeft ze van haar eigen leven, leven gegeven aan haar kinderen. Drie ervan heeft de dood al gehaald, toen ze nog aan de borst lagen. Ze bergt de navelstrengen weer in de blaas. Ze legt er nog een paar baziélkruidjes bij. Dan bindt ze de blaas dicht, legt haar terug in de kleine kist en de kleine kist in de grote.

Ritsa trekt de dekens weg. Ik wordt wakker, omdat ik het koud krijg.

„Hei, laat dat getrek aan de dekens! Ik heb het koud!”

De deken is veel te klein. Om ons te kunnen toedekken, moeten we stijf tegen elkaar aan liggen. Wij kruipen bij elkaar en warmen ons op die manier.

De lamp flakkert. Het matte licht tovert bevende schaduwen tegen de wand.

Elisabeta huilt altijd, als mijn moeder haar roept, om gewassen te worden. Maar mijn moeder kalmeert haar steeds weer met hetzelfde verhaalje:

„Er was eens een klein meisje, dat heel dom was. Ze wou zich niet laten wassen. Ze kwam vol luizen te zitten. Er groeiden ook een massa luizen in haar haren. De luizen spraken iets af met elkaar. Ze knoopten een lang koord en trokken het meisje de beek in. Ze dompelden haar onder en het meisje verdronk.... Wil je nu in de tobbe?”

Mijn zusje huult, maar laat zich in de tobbe zetten. Het is nog beter in die tobbe, dan te verdrinken in de beek....

Ook mijn moeder komt binnen. Ze vlecht haar haren. Haar haar is geel als tarwe en reikt haar tot de heupen, tot ver daarover. Het is al lang geleden, dat zij jong was. Ze droeg Elisabeta steeds op de arm. Maar mij droeg ze op haar schouder. De huid op haar schouder is helemaal verhard, als de huid van de ossen op de plek van het juk. Onder het werk hing er haar steeds een kind op de rug. De anderen klampten zich aan de plooiën van haar rok vast. Ze liepen haar na als de kuikens het de kloek doen. Mijn moeder bleef rijzig en recht. Maar slank is ze niet meer. Haar heupen zijn weer zwaarder geworden.

Weer zal ze een kind ter wereld brengen. Ze gaat naast Elisabeta in bed liggen. Naast Elisabeta lig ik ook. Verderop liggen de anderen. Vader gaat op de vloer slapen, omdat er in de bedden geen plaats meer voor hem is.

„Moeder, moeten we de lamp niet uitblazen?”

„Nee kind, dat doen we niet....”

Moeder is bang in het donker. En vooral tegenwoordig. Ze gaat liggen, maar het is net, of ze geen rust heeft. Ze draait zich om en om, alsof ze ergens pijn heeft. En ze heeft ook pijn. Ze begint halfluid te zuchten en te steunen. Ze wil ons niet laten schrikken.

„Ion, loop naar tante Stana! Ga ook naar Petria. En haal Evangelina ook.”

Ion staat op en kleedt zich inderhaast aan. Mijn vader is niet thuis. Hij is 's middags met de Grieken weg gegaan, die hier geweest zijn om graan te kopen. Ze gingen naar Ologi. Morgenavond pas

komen ze terug. Ook wij staan op en dringen om moeder heen. Wij weten wel zo half en half, wat er gaat gebeuren, — hetzelfde, wat een week geleden met mijn grote zuster Evangelina gebeurd is. Zij heeft Lala ter wereld gebracht. Dada Evangelina is mijn oudste zuster. Verleden winter is ze getrouwd. Ze heeft al heel gauw een kind. Toen ze trouwde was ze vijftien. Nu is ze zestien.

Mijn moeder zit ineengekromd in bed. Ze wringt haar handen, haar voorhoofd en slapen glanzen van zweet. Tante Stana is er al; het is de vrouw van Paune Vaca. Hun huis staat aan de andere kant van de spoorbaan, aan het uiteinde van het dorp.

„Uche*, mijn dochter, je zult gauw je kind krijgen. Uche, je bent gauw verlost....”

Het hele dorp noemt tante Stana „Uche”. Het is een magere kinderloze vrouw. Ze is onnozel en dom en loopt altijd met open mond rond. Om niet zo'n leeg huis te hebben, nam ze een bij de waterput gevonden jongetje als kind aan. Ze liet hem Stefan dopen. Nu heeft ze hem al aan de vrouw gebracht. Mijn moeder houdt er niet van, dat tante Stana bij ons komt. Ze kletst iedereen het hoofd mal met haar onzin. Dat zou nog wel gaan, maar erger is, wat zij dóet. Ze vraagt om een mes en rakelt met de punt in de haard en de bakoven. Ze krabt brokjes leem uit de haard, kauwt die fijn en slikt ze naar binnen. Uche — als je geen gebrande leem eet, gaat het niet goed met je. Iedere dag eet Uche gebrande leem. In elk huis scharrelt ze in de haard, vooral in de bakovens, waarin de vlammen scheuren te weeg hebben gebracht.

„Uche, je zult spoedig verlost zijn, mijn kind.”

Mijn moeder let nauwelijks op haar. Het zweet druppelt haar steeds heviger van het voorhoofd, het loopt haar over haar gezicht.

De H. Gheorghe bedreigt met zijn schimmel de draak. De draak is groen. De drie koppen van de draak worden door de heilige met zijn lans door-

* Uche = bijnaam zonder speciale betekenis (Vert.)

boord. De lamp smookt en flakkert. Langs de wand dansen grijze schimmen. Het zijn onze schaduwen.

Petria heeft een vlies over het ene oog. Haar gezicht is pokdalig. Ze speelt voor vroedvrouw. Als iemand in het dorp overlijdt, gaat Petria de dode wassen. Voor het zieleheil van de overledene geeft men Petria dan een schotel maïsmeel. Bij een geboorte is ze tevreden met een flesje brandewijn en een koek — net als Dioaica....

„Maak water in een kookpot warm,” — zegt Petria.

Mijn zuster Evangelina warmt het water. Ze heeft haar kleine dochttertje meegebracht en houdt het in haar arm. Ik bekijk die twee: een grote pop wiegt in haar armen een klein poppetje....

Uche en Petria sturen ons, kinderen, het erf op. Ze sturen ons naar buiten, opdat wij niet zullen zien, hoe moeder lijdt en niet horen, hoe zij gilt. Wij zien het niet, maar we horen haar wel. Steeds heviger krijst ze. De haren rijzen ons te berge. Wij rillen en kille golven lopen ons langs de rug. Wij worden ijskoud. We halen stro uit de schuur. We gaan op het stro liggen. We proberen te slapen.

„Wat zal moeder nu voor kind krijgen?”

„Een jongen.”

„Hoe weet je dat?”

„Tot nog toe heeft moeder om en om een jongen en een meisje gekregen. Na jou Ritsa, ben ik geboren. Na mij kwam Elisabeta. Elisabeta is een meisje. Dus zal er nu een jongen op volgen....”

Verleden jaar, toen de regentijd begon, die een eind maakte aan de epidemie, kwam oom Tone de oudste broer van mijn moeder, uit de stad bij ons. Hij wou geld lenen van mijn moeder. Hij weet, dat ze onder in de grote kleerkist de twee goudstukken heeft van haar bruidsschat, de goudstukken uit de hoofdtooi van grootmoeder.... Lange tijd heeft hij haar gesmeekt, hem die

goudstukken te lenen. Oom Tone houdt tegenwoordig een kroeg in de stad.

„Ik geef je geen geld,” — zegt mijn moeder. „Het is alles wat ik bezit.... Het geld voor mijn jonge ossen heb je ook voor jezelf gebruikt....”

Oom Tone ging kwaad weg. Terwijl oom Tone ruzie maakte met mijn moeder, praatte ik met mijn neefje Misju, die met zijn vader was meegkomen.

„Met zijn hoevelen zijn jullie?”

„Met zijn vijven,” — antwoord Misju. „Mijn moeder zegt, dat de ooievaar er nog eentje brengen zal.”

Ik barstte in lachen uit. Ik lachte, tot ik bijna van mijn stokje ging. Mijn neefje is een onnozele hals. Hoe kan hij nu nog geloven, dat de ooievaar in zijn snavel kindertjes brengt....

Ieder voorjaar zag ik de ooievaars terugkeren. In het najaar zag ik ze wegvliegen. Als de ooievaars komen, gooien we onze sandalen in een hoek en lopen barrevoets. Als de ooievaars komen is het voorjaar. En als het voorjaar is, heb je geen schoenen meer nodig. We trekken ze weer aan, als de ooievaars wegvliegen. Daarna gaat het al spoedig sneeuwen. De ooievaars komen zonder kindertjes in hun snavel. Ze komen met hele troepen en zoeken hun nesten op. Een ooievaarspaar heeft boven op onze maïsschuur een nest gebouwd. Daar broedden ze. Terwijl het wijfje broedt, loert de ooievaar in de poel op kikkers, hij vangt ze en brengt ze in zijn snavel aan het wijfje. Wij hebben daar een liedje bij verzonnen. Ik zing het mijn neefje Misju voor:

Hoei, hei, hoei!

Langs de Calmatsui

Houdt de ooievaar zijn broei.

Kikker vindt geen plaatsje meer,

Strijkt nu bij ons haardvuur neer,

Krijgt zijn bek vol roet en smeer....

De jonge ooievaars kruipen net als de jonge kuikens, eendjes, of ganzen uit het ei. De koe werpt haar kalf, de geit werpt het geitje, het

schaap zijn lammetjes. De kinderen worden ge-
baard door de moeders en de vrouwen huilen heel
hard, als ze baren. Mijn neefje kijkt me stompzin-
nig aan. Hij heeft het niet geweten. Het is een
echte stadsjongen.

Mijn moeder lijdt twee dagen en drie nachten
lang. Mijn vader draait zijn hoed wanhopig in de
handen om en om.

's Morgens, 's middags en 's avonds eten we
alsmaar hetzelfde, altijd maar pap.

De vrouwen komen en gaan. Ze gaan weg en ze
komen terug. Zelfs uit het „kleine dorp” komen
er vrouwen kijken.

„De dood neemt moeder mee!”

„Nee, hij neemt haar niet mee!”

Wij spieden op het erf, bij de deur, bij de ra-
men.

Mijn moeder bracht een jongetje ter wereld.
Wij rennen naar binnen, om hem te bekijken. Hij
is vet, dik en heeft een groot hoofd. Tante Stana
neemt hem op en kust hem op het voorhoofd.
Haar lippen worden vuil....

„Uche, die gaan we ten doop houden! Die noe-
men we Stefan. We geven hem de naam van mijn
aangenomen zoon.”

Niemand heeft er iets tegen. Toen ze bij ons in
huis verkeerde, heeft ze in de haard gewroet om
verbrande leem te vinden. Ze heeft de bakoven
voor één kwart naar binnen gewerkt.... Want
ze eet zo graag aardewerk....! We zullen de
bakoven wel weer met nieuwe leem bijpleisteren.
We zullen ook de stenen eens wisselen. Onder de
hooiberg liggen er nog.

Mijn moeder is ziek. Ze ligt met gebroken len-
denen in bed. Ze kan niet opstaan. Ze kan zelfs
de kan met water niet naar haar mond brengen.
Als ze zich toch bewegen moet, nemen wij haar
om het middel en helpen haar....

„Waar heb je pijn....?”

„Nergens. Mijn hart is zo verzwakt....”

Ze wijst op haar maag. Ze kan nauwelijks een
paar lepels soep in haar maag houden. Tussen de

ceintuur en de buik vult ze de lege holte met lappen op. Haar ogen staan dodelijk moe en liggen haar diep in de kassen. Haar borsten hangen slap. Het zijn verdroogde, lege bronnen. Je kunt haar ribben zien.

Mijn vader roept dokter Ganciu er bij. Op de drempel staan blijvend, bekeek hij mijn moeder even, daarna ging hij fluitend weg. Bij de poort in de heining hield hij op met fluiten en zei tegen mijn vader:

„Zorg voor planken. Tegen Kerstmis heb je een doodkist nodig.”

De winter kwam. Kerstmis naderde. Kerstmis kwam en ging voorbij. Ook Nieuwjaar kwam en ging voorbij. Het feest van de Heilige Drie Koningen kwam — en ging voorbij. Met Kerstmis ging ik door het dorp rond, om Kerstliederen te zingen. Met Nieuwjaar ging ik volgens oude zede door het dorp rond, met een met bloemen versierde stok, en wenste de mensen geluk. Ik schraapte geld bij elkaar en kocht er lekkers voor. Met Driekoningen stond ik bibberend bij de waterput, terwijl de pope het water wijdde.

Mijn broer Ion ging met de paarden naar de put, om op deze feestdag met andere dorpsjongens een draverij op touw te zetten. Na het inwijden van het water schoten de gendarmes hun karabijnen in de lucht, en dat was het signaal voor de draverij om te beginnen. In de manen en staarten van de paarden had men bazielkruid gevlochten. De mensen gooiden hele bundels bazielkruid in de put. In de met geheiligd water gevulde flessen drijven bazielkruidjes. Op de dag van de inwijding van de put is de sneeuwige atmosfeer van het dorp, de landerijen en weiden vol met de geur van het bazielkruid....

Het einddoel van de draverij was het station. De jongens zongen, de paarden zaten vol met schuim.

Nu is het feest van Driekoningen al lang achter de rug. De sneeuw begint te smelten. Pasen

nadert al, — Pasen kwam. Het dorp ligt gebed in een geur van wilgekatjes. Wilgekatjes, olmen- en acacia-reuken vervullen de atmosfeer. Met geur van jong groen.

Onze moeder ging niet dood. Maar ze bleef zielijk. Niemand wast ons meer in de tobbe. Mijn vaders baard groeit en groeit. Zijn wangen zijn er zwart van. Zijn ogen liggen diep in hun kassen.

De weilanden, waarover ik liep, zijn vol kleine heuveltjes. Elk heuveltje heeft een naam. De heuveltjes worden beploegd en bezaaid. In het najaar, voor de sneeuw valt en wij de paarden dicht bij de wijngaarden naar het wed. mannen, vinden wij de heuvels door en door omgewoeld. Met schoppen en andere ijzeren gereedschappen. In het dorp gaat een legende, dat er geld in die heuvels begraven ligt. Sommige heuveltjes zijn geweldig uitgewroet. Niemand heeft er geld gevonden, maar wel speren, helmen, ruitersporen, en botten van mensen en paarden. Maar de mensen gaven hun hoop niet op. Ze wroeten en woe- len al maar weer van voren aan in de heuvels. Misschien heeft de een of ander geluk en vindt hij de begraven schat.

Op de weide, die zich in de richting van Turnu uitstrekt, ligt een tamelijk grote heuvel. Lang geleden vond men daar leren buidels met goud, grote en kleine zilveren muntstukken. Men noemt die heuvel de Mierenberg.

Na de opstand kwam er een mijnheer in ons dorp in een rijtuig, waarvan het dak was opgeslagen. Het paardentuig was van zwart leer met schelletjes aan de nekken, die zachtjes klingerden. Hij klauterde uit de koets en gaf bevel, de mensen door tromgeroffel op te roepen naar het gemeentehuis. De trommel bonsde en de mensen liepen voor het gemeentehuis te hoop, daar het juist Zondag was en zij dus niet werkten.... De kleine dikke mijnheer leunde op een wandelstok en liet bekend maken, dat hij in Turnu een nieuwe bank, de Banca Furnica*, had geopend.

* Furnica = mier. (Vert.)

Wie geld nodig heeft, moet maar met de borgen een stuk papier ondertekenen, en zeggen hoeveel geld hij wil hebben.

Onder de Mierenberg zou niemand geld vinden, al zocht je tot je een ons woog. Maar in de Banca Furnica, de Mierenbank, daar zit geld, zoveel je maar wilt.... De mijnheer stapte weer in het rijtuigje, de koetsier gaf de paarden een tik. De wagen reed langs de Calmatsui, om ook daar het goede nieuws te verkondigen.

Het hele dorp raakte in hevige opwindning. Iedereen had geld nodig. Maar hierbij deed zich een grote moeilijkheid voor. Slechts enkelen konden hun naam schrijven. De mijnheer met de wandelstok heette Savescu en had gezegd, dat alleen diegene geld van de bank krijgen zou, die het papier kon ondertekenen....

De zorgen van de mensen duurden niet lang. Notaris Stanescu beloofde hun, iedereen die dat maar wilde, hun namen te leren schrijven....

In het gemeentehuis staat een heel grote tafel. Men legde papier op tafel. Men zette er een inktstel bij met nieuwe pennen. Men liet zelfs toe, dat de mensen op de stoelen gingen zitten. Iedereen kreeg een vel papier. Boven aan schreef de notaris de naam. De notaris legde de mensen uit: „Het is niet nodig, dat jullie elke letter leert. Dat eist mijnheer Savescu niet. Jullie moeten je alleen aanwennen, bepaalde tekens op het papier te krabbelen, zodat ze op een handtekening lijken....”

De boeren namen de pen in de hand, ze doopten ze in de inkt, daarna prikten ze er mee in het papier. Het papier werd vuil en scheurde. Het is erg moeilijk te schrijven, met de muts op je hoofd. Ze legden de mutsen op de grond. Moeilijk is het ook te schrijven met een dichtgeknoopt hemd. Ze knoopten hun hemden los, als in de tijd van de oogst. En als in de oogsttijd stroopten ze hun mouwen tot boven de ellebogen op. Het is erg lastig te schrijven, als je een jasje of pels aan hebt.... Ze zweten. Ze zijn allemaal nat van het zweet. Ze

gooien hun pelzen uit. Ze gooien hun jasjes uit. Ze gooien hun gebreide vesten uit. Ze leggen ze naast de mutsen op de vloer van het gemeentehuis.

Met veel geduld bracht de notaris de mensen binnen enkele weken bij, tenminste dat stuk van hun naam te schrijven, waaraan ze waren te herkennen, zonder dat de pennen braken of het papier er aan ging.

Nauwelijks konden ze hun naam zo'n beetje schrijven, of het zoeken naar borgen begon. Ze leenden geld bij de kroegbaas, bij de pope, bij de notaris en gingen naar het station. Ze kochten een kaartje en reisden naar de stad. Voor de bank stond in onafzienbare rijen een mensenmenigte. In de bank werden ze door Savescu begroet. Ieder, die geld opnam moest met zijn borg ondertekenen en dat was het hele eiereneten.... Twee keer moest elk van hen twee paperassen ondertekenen. Met die ondertekende papieren gingen ze dan naar de kas. De kassier nam het papier aan, bekeek de handtekeningen door zijn bril en glimlachte. Hij vroeg:

„Hoeveel....?”

De een nam honderd, de andere tweehonderd, sommigen zelfs vijfhonderd lei op. De boeren gingen met hun zak vol centen naar de kroeg. Ze aten, dronken en zongen. De kooplui in de hoofdstraat omhelsden de boeren zo ongeveer en trokken ze hun winkels binnen.

„Kom, koop een stukje katoen voor je vrouw....”

„Hei, vrindje, waarom loop je op sandalen? Kom, koop een paar fijne kraakschoenen....”

„Kom neef, je pelsmuts ziet er zo kaal uit, koop een nieuwe met een veertje er op....”

„Kom binnen, ik verkoop je een pracht van een hoofddoek voor je dochter....”

„Moet je niet een paar pantoffeltjes meenemen....?”

De boeren gingen de winkels binnen en kochten maar raak. 's Avonds kwamen ze jubelend en zin-

gend thuis, als hadden ze bruiloft gevierd. De broodzak, die ze over de schouder droegen, zat propvol met nieuwe spullen.

„Die bank is toch maar een reuzefortuintje. Deze Mierenbank redt ons....!”

„God zal mijnheer Savescu nog lange jaren sparen....!”

„We zijn nou net zo rijk als de bojaren....”

Onze ossen waren klein van stuk, zwak en oud. De wielen van onze kar vallen in losse spaken uit elkaar. De kratten zijn verbogen. Het valt niet mee als je moet werken op drie ver van elkaar liggende landgoederen met kleine ossen en een kar, die in zijn elementen wordt ontbonden, die kraakt en piept en elk ogenblik bezwijken kan. Men laat zo'n vod dan maar langs de kant van de weg staan, als men haast heeft.

Mijn vader trof aanstalten, zijn naam te leren schrijven. Toen ging ik nog niet eens naar school. Bij ons in huis was pen noch inkt te vinden. Eens op een dag bracht mijn neef, Sorean Militaru uit Stanicuts, in zijn hesje pen en inkt mee....

Neef Sorean kan lezen en schrijven. Mijn vader had niet veel moeite, zijn naam te leren zetten. Binnen een week kon hij zijn naam wel met de ogen dicht schrijven. Hij kon hem met de vinger in de sneeuw schrijven. Als het zomer was geweest, had hij hem ook met het handvat van de zweep in het zand kunnen prenten....

Mijn vader ging met mijn neef naar de stad en naar de Banca Furnica, om geld op te nemen. Voor dat geld ruilden wij de kleine ossen in tegen grote, jonge, met lange horens op hun kop. De oude kar hakten we in stukken en legden die onder de maïsschuur. We kochten in de stad een nieuwe wagen en Oantsa de smid sloeg nieuwe bandijzers om de wielen. Het overgebleven geld besteedden we, om een halve zak meel te kopen. Mijn vader kocht het meel in de molen van de bojaar, om onze rekening bij de rentmeester er niet mee te belasten.

Na een poosje waren de Chiaburen * de enigen, die geen kaarten van de bank kregen. De hele dag liep de postbode door het dorp en deelde gedrukte kaarten uit. Alle mensen, die geld hadden opgenomen, werden gelast zich bij de bank te vervoegen en een deel van de lening plus de rente af te betalen.

Waar moet een mens midden in het voorjaar geld vandaan halen? De mensen, die schapen hadden, verkochten er een stuk of wat van en betaalden de rente; maar om ook een gedeelte van het kapitaal af te betalen, moet je wel een veulen verkopen. De Banca Furnica had haar kas gesloten. Er worden geen nieuwe leningen verstrekt. De boeren lopen wanhopig rond, werken zich lam, verkopen wat ze maar missen kunnen, en toch zijn ze niet in staat de rente noch het kapitaal af te lossen. Mijnheer Savescu komt weer met hetzelfde rijtuigje in het dorp. Weer laat hij door tromgeroffel de mensen bijeen roepen voor het gemeentehuis en schreeuwt tegen hen:

„Villen zal ik je! Jullie hebben geld geleend, toen je het nodig had en nu zullen jullie betalen ook....”

De gendarme, de notaris en de pope staan naast de zwaarlijvige Savescu.

„Ja, als jullie geld geleend hebt, moet je het terugbetalen....”

Mijnheer Savescu gaat met de deurwaarder door het dorp. Naast de deurwaarder loopt de commandant van de gendarmes. Niculaë Mielusjel.

Voor de smidse van Oantsa staan de nieuwe wagens op een lange rij. Ze zijn niet langer eigendom van de boeren. Ze zijn nu eigendom van de Mierenbank. De bank heeft er beslag op gelegd en verkoopt ze bij opbod aan de meestbiedende, die met baar geld op tafel komt. De deurwaarder en de gendarme drijven het vee op een hoop. Er

* Chiaburen = rijke boeren, te vergelijken met de Russische koelakken; geldschieters en uitbuiters op het platteland. (Vert.)

werden drijvers gehuurd, en men liet het vee naar de stad brengen.

Ook onze nieuwe wagen, die zo mooi piepte, stond voor de smidse. Ook onze ossen, met hun prachtige breed gekronkelde horens, kwamen in de kudde terecht, die men naar de stad brengt.

Mijn moeder blijft aldoor zwakjes. Mijn vaders baard is nu al heel lang. Zijn ogen kijken vol beslommering. Het erf is leeg. Door de maïsschuur zonder maïs blaast de wind. We hebben één paard overgehouden. Mijn vader klimt er op en rijdt van de ene piskijker naar de andere. Waar is die man al niet geweest! In de buurt van de Olt bij een pope, die de mensen gezond kan bidden uit een heilig boek — dan weer bij kwakzalvers verder weg dan de Calmatsui, tot aan Piatra. Hij kwam terug met een klein flesje vol water, waarop een stukje houtskool dreef. Dit toverdrankje roerde mijn vader met een uit de bezem getrokken rijsje net zo lang om, tot de houtskool geheel en al was opgelost.

Mijn moeder dronk ook dit zwarte water. Ze slikte alle mogelijke kruiderijen, zoete, bittere en andere zonder smaak. Maar de genezing liet maar op zich wachten....

Nu is het voorjaar. We dragen moeder naar buiten, in de schaduw van de moerbeiboom. Ze is haar eigen schaduw gelijk. Zwermen van vliegen gonzen om haar heen. Ze slaat ze weg met een waaier van veertjes. Naast mijn moeder ligt in de kleine wastobbe met een armetierig smoeltje mijn broertje Stefan. Wij kinderen spelen in het dorp, op het erf en langs de kant van de beek. Wij zien er vervuild en vodderig uit. In deze winter heeft Evangelina nu en dan onze kleren bijgelapt. Nu moet ze met haar man het land op. Voor ons heeft niemand meer tijd.

Uit Cârloman kwam bij tijd en wijle onze grootmoeder opdagen. Gewassen heeft ze ons niet. Ze heeft ook onze kleren niet opgelapt. In haar Zondagskledij, een stok in de hand, ging ze op een bankje naast mijn moeder zitten en vroeg:

„Hoe voel je je nu, Maria....?”

„Zoals je ziet....”

Grootmoeder kneep haar neus met de vingers dicht en zei:

„Er gaat een lijkenlucht van je uit, Maria....”

„'t Is wel mogelijk, moeder.”

Grootmoeder nam haar stok en ging over de heuvels naar huis terug. Grootmoeders huis is klein, maar zindelijk, fris als een glas water. Erf en tuin evenaren het paradijs. Vruchtboom bij vruchtboom, en overal bloemen. Aan het uiteinde van de tuin staat als een groot gordijn de wilgenboom, en een ligusterheg dient als levende heining. Door het erf loopt een beekje, dat aan de drie bronnen op de heuvel ontspringt....

Mijn moeder ligt uitgestrekt op een deken, onder de moerbeiboom. Mijn broertje jammert in de wastobbe.

Aan de oever van de beek heeft een troep Zigeuners een kamp opgeslagen. De Zigeunerinnen lopen door het dorp en roepen:

„Ketels, zeven, breinaalden! Koop onze ketels, zeven en breinaalden!”

„Boerin, heb je geen kam nodig?”

Mijn moeder roept hen op het erf. De Zigeunerin komt. Ze voerspelt mijn moeder de toekomst uit de handpalm en uit de kaart. De handpalm van mijn moeder vertoont een warnet van lijntjes.

„Doodgaan zul je niet....”

„Geef mijn zoontje eens even je borst.”

Een van de Zigeunervrouwen, die ook een zuigeling heeft, haalt haar forse bruine borst met rode tepel uit het jak.

Mijn broertje zuigt gulzig. Ik kijk toe, hoe zijn kaakjes op en neer bewegen.... Als hij volgedronken is, laat hij de borst weer schieten. De Zigeunerin legt hem terug in de tobbe.

„Wat een honger had dat arme poppetje.”

„Kom morgen weer, dan geef ik je een kip.... als beloning.”

De Zigeunerinnen kwamen ook de volgende dagen terug. Wij hebben nu geen kippen meer.

We hebben helemaal geen pluimvee meer. Alleen op de vliering zitten nog een paar nesten met tuimelaars.

De tuimelaars stijgen tot hoog in de hemel. Daar boven beginnen ze als dol te duikelen. Als ze er zin in hebben rollen ze zich als ballen op en laten zich als een steen met dichtgevouwen vleugels naar de aarde neersuizen. Je zou waarachtig denken, dat het vallende stenen waren. Als ze al vlak bij de grond zijn, slaan ze de wieken uit en stijgen weer op. De Zigeunervrouwen konden ze niet te pakken krijgen.

„Wat doen we nu met die kleine? Bij jou zal het wurm verhongeren. Ik geloof, we moesten hem maar ergens uitbesteden,” zegt vader.

„Laten we pleegouders voor hem zoeken,” zegt mijn moeder. De woorden blijven haar bijna in de keel steken; de tranen verstikken haar stem.

Door het dorp verbreidt zich het gerucht, dat wij Stefan als pleegkind willen uitbesteden.

Allerlei vrouwen kwamen aanlopen. Moeder praatte met hen. Ze kon maar geen besluit nemen. Als ze de kracht had gehad, zou ze liever de bezem hebben gepakt en de vrouwen tot aan de rand van het dorp hebben gejaagd, en er bij geroepen:

„Daar, daar; als je kinderen wilt hebben, laat ze je dan maken! Daar, en daar, en daar....”

Maar op een goede dag kwam uit het baanwachtershuis een kleine, dikke vrouw met sterke witte tanden, Tudoritsa, de vrouw van de baanwachter Marin Foamete.

„Tien jaar ben ik al getrouwd. Ik zou zo dolgraag een zoon willen hebben. Geef mij jouw zoontje. Ik zal hem groot brengen als een bloed-eigen kind. En ik zal dikwijls met hem bij je komen, dan kun je hem in 't oog houden.”

Mijn moeder sloeg uitgeput de ogen op. Ze besloot, het kind af te staan. Mijn broertje was al helemaal mager en verschrompeld. Het wekte afgrijzen, hem aan te zien.

Mijn moeder riep er ons allemaal bij. Ook va-

der verscheen. Tudoritsa nam Stefan mee en verdween met hem in het baanwachtershuisje.

Ze vergat hem dikwijls te brengen. Mijn vader placht er soms naar toe te rijden, om hem te kunnen zien. Als hij terugkwam, zei hij met zachte stem tegen moeder:

„Het ventje is gezond. Hij zal een grote kerel worden.”

Het erf ligt leeg en verlaten. De herfst raast over de weilanden. Het regent. De maïsvelden, enorm als bossen, ruisen en suizen. Het zal niet lang meer duren, dan begint het afbreken van de maïs. Wij hebben niets te breken.

Mijn broer Ion is door mijn ouders als knecht uitbesteed bij de rijke boer Sjoava. Hij moet er werken van 's morgens vroeg tot diep in de nacht.

„Een beroerd vak, boerenknecht —” zegt hij, als hij eens een ogenblikje bij ons binnenwipt.

Voor zijn werk wordt hij betaald met de kost. In het voorjaar krijgt hij een hoed en sandalen. Als hij vlijtig en fatsoenlijk blijkt, krijgt hij behalve het afgesprokene ook nog lappen, om er zijn voeten in te wikkelen.

Tudoritsa heeft ons uitgenodigd, haar te bezoeken.

„Kom Zaterdagavond in het baanwachtershuis, met de peetooms en de familie. Het is tijd, Stefan zijn kuifje te knippen. We zullen er een groot feest van maken.”

Moeder is blij, ook al ligt ze ziek te bed. Haar kind is gezond! Ze heeft tenminste iets, waarover ze zich kan verblijden.

„Ga maar mee, kinderen,” moedigt ze ons aan. „Ga jij ook, Tudor.” zegt ze tegen vader.

„Ja, ik ga ook wel....”

Zaterdagavond wachtten er drie wagens voor onze deur. Alle familie is overgekomen. Ook de peten zijn verschenen. Wie zou het er niet graag eens van nemen, als het niets kost....?

Op de wagen zitten oom Stefan, Paune Vaca en Uche, zijn vrouw. Uche heeft een paar klompjes

gebrande leem meegebracht. Ze neemt een ervan uit de zak en verorbert het.

We klimmen op de wagen. Met knallende zwepen rijden we weg. Op de eerste wagen zitten drie Zigeuner-muzikanten.

Het is najaar. De wolken trekken, zwaar van regen, over de horizon. Een dunne regen gaat vallen. We hebben onze bovenkleren al binnenste buiten aan. De regen kan ons niets maken.

We komen aan bij het met rode pannen gedekte baanwachtershuisje. Naast het spoorhek bij het wachthuis staat de waterput. Het baanwachtershuis is niet zo klein. Het bestaat uit twee ruime kamers en een nog groter voorhuis. In het voorhuis op de haardplaat staan twee dikbuikige kookpotten. In de potten dampst.... zuurkool met schapenbout!

Het wordt donker. De regen zwiept tegen de ruiten. Later houdt de regen weer op. De wind steekt op en jaagt de wolken uiteen. De doedelzak snert, de fluit zingt. De stemmen van de drie violen klinken weer heel anders. Brandewijnfles en wijnkruik gaan van hand tot hand. Een waar festijn! De gasten eten uit lemen schalen met de vingers de zuurkool en het vette vlees. Marin Foamete heeft twee oude rammen geslacht. De gasten zijn zeer in hun nopjes. Men gaf ons van het vette gebrad en daarbij een groot stuk wittebrood. Wij eten staande, leunend tegen de wand. Als er aan tafel geen plaatsje voor ons is, vinden wij het zo ook best. Wij kijken maar en verbazen ons. In een hoekje van het voorhuis zit op een berg maïskolven, in luiers gepakt en met een nieuw rood jurkje aan, ons broertje Stefan. Hij heeft op zijn hoofd een lappen hoedje met een veer. Hij is nog net zo mager als toen Tudoritsa hem bij ons vandaan haalde. Niemand kijkt naar hem, niemand bemoeit zich met hem. Maar hij is toch mijn broertje.... ik moet hem even van dichtbij opnemen. Ik loop naar hem toe en maak zijn mondje met mijn vingers open. Ik betast het onderkaakje. Er zijn al drie

tandjes te voelen. Met vijf tandjes zou hij nu al brood kunnen eten. Wat heeft hij toch? Hij houdt het brood in zijn handjes en eet niet. Zijn neusje druipt. Zijn hele gezicht zit vol snot. Hij kijkt mij met grote verwonderde kijkers aan. Hij kent mij niet. Aandachtig slaat hij alles gade, wat er in het voorhuis gebeurt. Hij kijkt naar het vlammen vuurtje op de haard. De vlammetjes dansen. Het schijnsel van de vlammen danst saam met het licht van de lamp, die aan de zoldering hangt....

Op het dak van het baanwachtershuis zitten drie schellen. Drie maal gaat er een hamertje over. Ting, ting, ting....

Marin Foamete neemt de lamp en gaat naar buiten. Ik ga met hem mee. Hij laat het overweghek dwars over de weg neer. De trein daveret met helder verlichte ruitjes voorbij en rijt de nacht als een weerlicht in tweeën.

De lucht is helder geworden. Uit de najaarshemel flonkert wijd het sterrelicht. De wind heeft het gras gedroogd. Als Foamete weer naar binnen wil gaan, ziet hij bij de hooimijt een mensengedaante. De baanwachter loopt er met de lamp naar toe.

„Heidaar, wie ben je?”

Een man springt uit het hooi en rent als een stuk opgejaagd wild het maïsveld in. Op het hooi ligt met de benen van elkaar en haar hemd tot aan de buik toe opgeschort: Tudoritsa.

„Jij....!”

„Ik ben het, Marin.”

„Houd de lamp vast....”

Ik pak het licht aan en wacht af, wat er gaat gebeuren. Marin Foamete pakt Tudoritsa bij haar haarkuif.

„Naar binnen....!”

„Ik ga al, natuurlijk ga ik....”

Zoals men een paard aan de halster naar de drinkplaats brengt, zo zeult de baanwachter zijn vrouw binnenshuis.

Ik licht voor met de lamp....

Het feest in het baanwachtershuis heeft zijn hoogtepunt bereikt. Men danst de hora. Het stof krinkelt op tot aan de zoldering. In de hitte van de dans let geen sterveling op de drie mensen, die binnen komen.

„De Zigeuners moeten ophouden!” commandeert Marin Foamete. „Schei uit met dansen! Ik zeg: ga tegen de wand staan en bemoei je nergens mee. Dit is mijn huis. Dit is ook mijn vrouw. Ik weet dat ze er slechte gewoonten op na houdt. Maar vanavond heb ik tegen haar gezegd: Wees tenminste vandaag eens verstandig, Tudoritsa. Vanavond wordt het kuifje van het kind geknipt.Ik smeekte haar alsof ze God zelf was, om vanavond haar verstand bij elkaar te houden. En dit berenwif heeft me dat bij hoog en bij laag beloofd. En nu betrap ik ze net met iemand in de schuur. Ik moet haar toch een paar meppen geven, daar is niets aan te doen.”

De mensen langs de wand volgen met gesperde ogen de dingen die komen zullen.

„Zal ik je een paar meppen verkopen, Tudoritsa?”

„Sla maar, Marin, mep maar hard, sla me maar zo hard als je kunt.”

Hij trekt haar de kleren uit. Tot op het hemd. Hij trekt haar ook kousen en schoenen uit, en als hij zich niet geschaamd had, zou hij haar ook het hemd hebben uitgetrokken. Hij maakt aanstalten haar te slaan. Maar hij heeft er daarbij toch aan gedacht, haar goede kleren niet te schandaliseren.

Hij pakt haar bij de kuif en slingert haar tegen de vloer. Dof dreunen de planken. De vrouw zwijgt. Ze blijft gehurkt op de grond zitten. De man slaat haar met zijn vuisten en trapt haar met de voet. De vrouw kijkt niet. De man grijpt haar vast en gooit haar opnieuw als een zak tegen de vloer. Hij werpt zich opnieuw op haar. Tudoritsa's gezicht is rood gezwollen, vol rosse en blauwe plekken. Het bloed loopt haar uit mond en neus. Hij sleurt haar heen en weer,

bonkt haar tegen de vloer en drukt haar tegen het hout. De vrouw kijkt niet.

„Zeg je nog steeds niets?”

„Wat moet ik zeggen, dolle hond?”

Ja werkelijk, die man is dol geworden. In blinde woede ranselt hij zijn vrouw. Zijn ogen rollen woest in hun kassen. De vrouw ligt nu languit op de grond. Toen ze rechtop stond, leek ze maar klein. Zo, languit liggend, lijkt ze veel groter. Het hemd hangt haar in flarden om het lijf. Als rode bloemen breiden zich de bloedvlekken er over uit. Ze gaat op haar buik liggen en slaat zich met de handen op de billen. Ze gilt:

„Hier heb je me nog niet geslagen, — sla daar dan ook, bezetene!”

De man gaat met de voeten boven op haar staan en slaat en schopt haar van achteren nog erger dan van voren.

„Hier, sla hier dan ook, laml — !” Ze wijst op haar schouder. „En hier nog en hier....”

Hij doet haar dit genoeg. Hij vervult al haar wensen.

„Huil je nog steeds niet, wijf?”

Tussen bloedige tanden mompelt de vrouw:

„Nee, nu wil ik juist niet huilen. Die lol zal ik je niet gunnen. Vermoord me, als je dat wilt, maar huilen zal ik niet....”

Marin Foamete slaat nog steeds. Hij stompt haar met de schoenen in de ribben. Nu is ze murw. Ze draait met de ogen.

Marin Foamete gaat naar buiten, om af te koelen. Tudoritsa wordt door de vrouwen opgetild en naar de andere kamer gedragen.

Mijn broertje Stefan zit daar nog steeds met het stukje brood in zijn knuistjes en kijkt naar het tumult.

De muziek gaat weer spelen. Ook de violen klinken. De hora is vuriger geworden, alsof in ieder een duizend duivels gevaren zijn. De kruik gaat van hand tot hand.

Midden in de grote hora danst wild en hartstochtelijk Tudoritsa. Ze heeft zich gewassen, een

andere jurk aangetrokken en een gele doek om haar haren geknoopt. Haar gezicht is gezwollen en vol blauwe vlekken. Ze danst en krijst:

„Mijn zoon is een jaar geworden! Lang leve mijn zoon! Laten we zijn kuifje knippen! Zigeuners, zet 'em op! Spelen maar!”

Mijn vader pakt me bij de hand.

„Kom, Darië....”

Op de drempel laat mijn vader me staan. Hij keert terug en neemt de kleine Stefan op zijn arm. Hij komt met hem naar buiten. Hij neemt zijn jas van de schouders en wikkelt Stefan er in.

„Ga mee....”

Ik ga met mijn vader mee. Hij spant een van de paarden voor een wagen vandaan en zet mij er bovenop.

„Houd je aan de manen vast.”

Ik hield me vast aan de manen. Mijn vader klauterde achter mij op het paard. Hij houdt Stefan tegen zijn borst. Hij drukt hem stevig tegen zijn lichaam.

„Hort, vos, — hort!”

We rijden met zijn drieën op één paard door de maïsvelden. De hoge hemel licht ons voor op het pad. Het paard gaat stapvoets. De hoeven stappen langs een zachte, vochtige grond.

Stefan is in vaders armen in slaap gevallen. Onder de rit is het hoedje met de veer hem van het hoofd gerold en ergens onderweg blijven liggen.

Wij blijven niet staan, om het op te rapen.

Zijn haarkuifje hangt over zijn gezichtje. Morgen vroeg zullen wij het met ónze schaar afknippen.

Einde van het eerste deel.

IN DE PEGASUS ROMANREEKS 1948 VERSCHEEN:

Upton Sinclair	Ford
J. Fucik	Met de strop om de nek
N. Ostrowski	In storm geboren
Multatuli	Max Havelaar
John Beecher	Een schip voer uit
Egon Erwin Kisch	Ontdekkingen in Mexico

ALS PREMIE UITGAVE

Theun de Vries	't Hert
----------------	---------

IN DE PEGASUS ROMANREEKS 1949 VERSCHEEN:

Maxim Gorki	Zomer
Tjen Tsjun	Tchifoeng - dorp in Augustus
Mulk Raj Anant	Paria
A. Makarenko	De weg naar het leven
Sonja Prins	De groene jas
H. Scherfig	Het verzuimde voorjaar

ALS PREMIE UITGAVE

E. Grien	Dagboek van een schooljongen
----------	------------------------------